

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Χάρη Πάτση: Πρὸς τὸν "Ογδοο (8ο) χρόνο	1
Εὐριπίδου Σούρλα: Σχέδιον Ἑκπαίδ. Μεταρ)σεως στὴ Γαλλίᾳ	3
Θ. Χαραλαμπίδη: Παιδεία καὶ Κρατικός προϋπολογισμός .	4
Henri Pierron: Ἡ πνευματικὴ ἐξέλιξις τοῦ παιδιοῦ	7
Γεωργίου Ρούσκα: Ἡ ἐπίδρασις τοῦ οἴκου, περιβάλλοντος	10
Χρήστου Κοσμά: Ἡ ψυχολογικὴ ἔρευνα εἶναι ἀναγκαῖα . .	14
Χρυσ. Ζήση: Ἡ σημασία τῶν παιδικῶν ἐρωτήσεων	16
Γ. Κουλούκη: Χαρακτηρολογία καὶ ἀγωγή	18
Ἑλένης Χαραλ. Δαμιανοῦ: Ἡ δῖα τῶν ξένων γλωσσῶν .	19
Μιχαὴλ Ροζάνα: Ἡ μέθοδός μου δῖας ἐκθέσεων	21
Γ. Γεωργίου: Λειτουργία Ἑξίου Προτύπου Σχολείου	24
Γ. Μανειώτου: Πρόγραμμα ἐνοτήτων Ε.Σ.Δ. Βόλου	28
Κ. Πενλίδου: Ἐφαρμογὴ τῆς Ε.Σ. Δ)λίας στὴν Α—Β	30
Κ. Παπαγεωργίου: Τὰ βιβλία τῶν σχολείων τῆς ὑπαίθρου	35
Κ. Καμπούρη: Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὁλικῆς μεθόδου	38
Νικ. Σκόπα: Ψυχολογικὴ παρατήρησις τῶν μαθητῶν	43
Réné Ozouf: Ἡ Δῖα τῆς Γεωγραφίας	46
Ν. Σχορτσιανίτου: Ἀναγνωστικὸν Α' μὲ εἰκόνες	49
Χάρη Σακελλαρίου: Ἡ δῖα τῶν τεσσάρων πράξεων	50
Π. Ἀντωνοπούλου: Παιδαγωγὸς καὶ Δάσκαλος	52
Γ. Χασιακοῦ: Ὁ δάσκαλος εἶναι γιατρός τοῦ σχολείου . . .	53
Θ. Φωτεινοπούλου: Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὰς Η.ΠΑ.(σημ. Π.Σ.)	56
Ι. Ἀρχιμανδρίτου: Ἐπιθεωρητὴς καὶ Διδάσκαλος (σημ. Χ.Π).	61

ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ

Προτιμήσατε ὅλοι τὴ σειρά τῶν ἐγκεκριμένων καὶ ἐλευθέρως εἰσαγομένων **ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ** καὶ **ΤΡΙΠΛΩΝ** μας χαρτῶν. Θὰ μᾶς ἐνισχύσετε ἔτσι στὴ μεγάλη συγγραφικὴ καὶ ἐκδοτικὴ προσπάθειά μας.

ΕΤΟΣ Η'.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1957 ΤΕΥΧΗ 85 - 86

ΑΘΗΝΑΙ



ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37

"ΝΕΟ ΣΧΟΛΕ"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ, ΣΩΚΡ

ΧΡΟΝΟΣ Η' ΑΡΙΘ. 85-86
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1957

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Για τα σχολεία: Έτησια δρχ. 100
Για τους εκπαιδευτικούς: » 80

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 1092/1948
Έκδοτης-Διευθυντής: Χάρης Πάτσης
Κατοικία: Προμπονά 13, τέταρτο Πατησίων
Τυπογραφείον: Ι. Ζάβρα-Αφών Βασιλείου
Παλλάδος 18-Τηλ. 35-069-Αθήναι

"ÉCOLE NOUVELLE,"

REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE
ATHÈNES, SOCRATE 37

ANNÉE VII^e - NUMÉRO 85-86
SEPTEMBRE-OCTOBRE 1957

ABONNEMENT

Pour les écoles: d'un an dr. 100
Pour les instituteurs: d'un an » 80

Άλληλογραφία και έμβάσματα
κ. Χάρην Πάτσην
Σωκράτους 37 Αθήναι-Τηλ. 58.417
(Χειρόγραφα δέν έπιστρέφονται)

Η ΣΕΙΡΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

I. ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ

1. Όλικό Αναγνωστικό	Α' τάξ. Χ. Πάτση	δραχ. 15
2. Ελεύθερο Αναγνωστικό	Ένιαίας Δ)λίας Β' »	» 14
3. Ελεύθερο Αναγνωστικό	» » Γ' »	» 14
4. Ελεύθερο Αναγνωστικό	» » Δ' »	» 14
5. Ελεύθερο Αναγνωστικό	» » Ε' »	» 14
6. Ελεύθερο Αναγνωστικό	» » ΣΤ' »	» 14

II. ΓΛΩΣΣΙΚΑ

7. Γραμματική με εικόνες Α' τάξ. (χωριστό βιβλίο)	Χ. Πάτση	» 9
8. Γραμματική με εικόνες Β' » (» »)	» »	» 10
9. Γραμματική με εικόνες Γ' » (» »)	» »	» 10
10. Γραμματική με εικόνες Δ' » (» »)	» »	» 12
11. Ένιαία Γραμματική της Δημοτικής Γ-Δ' τάξεως	» »	» 15
12. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ Ε-ΣΤ' Μ. Παπαδάκης	» »	» 15

III. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

13. Παλαιά Διαθήκη με εικόνες Γ' τάξεως	Χ. Πάτση	» 10
14. Καινή Διαθήκη με εικόνες Δ' »	» »	» 10
15. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Ε' τάξεως Β. Οικονομίδης	» »	» 14
16. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ και ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΣΤ' τάξ. Β. Οικονομίδης	» »	» 14

IV. ΙΣΤΟΡΙΚΑ

18. Ηρωϊκά Χρόνια-Μυθολογία Γ' τάξ. (Χωριστή)	Χ. Πάτση	» 10
19. Αρχαία Ελλάδα - Ιστορία Δ' τάξ. (χωριστή)	» »	» 10
20. Ελληνική Ιστορία Γ-Δ' τάξ. (1ον έτος συνδ)λίας)	» »	» 10
21. Ελληνική Ιστορία Γ-Δ' » (2ον έτος συνδ)λίας)	» »	» 10
22. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Ε' τάξ. Α. Γιαννοπούλου-Α. Ζαχαροπούλου	» »	» 14
23. ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΣΤ' τάξεως Γ. Σακκά	» »	» 14

(συνέχεια στην γ' σελίδα εξωφύλλου)

"ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ - ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 - ΤΗΛΕΦ. 58.417

ΕΤΟΣ 8ον

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1957

ΤΕΥΧΟΣ 85-86

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΓΔΟΟ ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΜΑΣ ΧΡΟΝΟ

Με τὸ παρὸν τεύχος τὸ «Νέο Σχολεῖο» εἰσέρχεται στὸν 8ο ἐκδοτικὸ χρόνο του. Ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν, παλαιψαμε σκληρὰ καὶ μὲ ἀφάνταστες θυσίες καὶ κόπους κατορθώσαμε νὰ σταθῇ τὸ περιοδικὸ καὶ νὰ ἀγκαλιάσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας δασκάλους καὶ ὅλα τὰ σχολεῖα. Ὅχτὼ χιλιάδες δ)λοι καὶ σχολεῖα εἶναι σήμερα συνδρομηταὶ τοῦ περιοδικοῦ καὶ φανατικοὶ ὑποστηρικταὶ τῶν παιδαγωγικῶν προσπαθειῶν μας.

Εἶναι χιλιάδες οἱ ἐνθαρρυντικὲς ἐπιστολὲς ποὺ παίρνομε κάθε χρόνο ἀπὸ κάθε γωνιὰ τῆς χώρας μας. Πολλοὶ θέλουν νὰ προλογίσουν τὸ πρῶτο τεύχος κάθε χρόνου. Δὲν μπορέσαμε νὰ τοὺς ἱκανοποιήσουμε μέχρι τώρα. Μὰ ὁ γνωστός σας Εὐστάθιος Ἀθανασιάδης, τῆς Καστανίδας - Βερροίας, ἐπιμένει νὰ προλογίσῃ αὐτὸς τὸ φετεινὸ χρόνο. Καὶ νὰ τί γράφει μὲ τὸν τίτλο «χωρὶς φόβον καὶ πάθος».

ΧΩΡΙΣ ΦΟΒΟ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΠΑΘΟΣ

Σὲ μιὰ τυχαία συγκέντρωση μερικῶν συναδέλφων ἐγίνε συζήτηση γιὰ τὰ ἐκπ. περιοδικά. Μὲ χαρὰ κι εὐχαρίστηση παρατήρησα πὼς ὅλοι τὴν ἴδια γνώμη εἶχαν γιὰ τὸ «Νέο Σχολεῖο».

Ἐγὼ πιστεύω ὅτι οὔτε ὁ ἴδιος ὁ διευθυντὴς του, μ' ὅλη τὴ φλόγα τῆς καρδίας ποὺ τὸν καίει, δὲ φανταζόταν ὅτι τὸ περιοδικὸ του θὰ εἶχε τόση διάδοση, μὰ καὶ τόση ἐπίδραση ἐπὶ τῆς Παιδείας μας.

Τὸ «Νέο Σχολεῖο» ἐνσρμονίζει θαυμάσια τὴ θεωρία μὲ τὴν πράξη, καὶ σιγὰ σιγὰ μᾶς βγάζει ἀπὸ τὸ πελάγωμα τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων θεωριῶν.

Μὲ τὴν ἐνθάρρυνση τοῦ καὶ τῆς ὁμιλίας τοῦ διευθυντῆ τοῦ οὗ παιδ. συνέδριου, πολλοὶ συνάδελφοι ἔχουν ἀναλάβει νὰ πειραματισθοῦν μὲ τὴ μέθοδο Ντεκρολύ καὶ τὴν ΕΣΔ ποὺ ἦσαν σχεδὸν ἀγνωστες στὸν τόπο μας.

Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἐκπ. περιοδικά (*) αὐτὰ εἶναι μᾶλλον θεωρητικά καὶ μᾶλλον προσορίζονται γιὰ τὴ Μέση Παιδεία.

Τὸ «Νέο Σχολεῖο» εἶναι ἐκλαϊκευμένη Παιδαγωγικὴ καὶ Διδακτικὴ. Μόνο τὰ «Ἐκπ. Χρονικά» ἂν ζοῦσαν, θὰ μπορούσαν—ἀλλὰ μόνο ὡς ἓνα βαθμὸ— νὰ διεκδικήσουν τὸν ἴδιο τίτλο.

Ἡ μικρὴ σχετικὰ συνδρομὴ του δίνει τὴν εὐκαιρία σ' ὅλους μας νὰ τὸ ἀποκτήσωμε καὶ νὰ τὸ ἔχωμε σύμβολο· ἂν δὲ κατορθώσῃ ὁ διευθυντὴς του νὰ τὸ κάμῃ δεκαπενθήμερο, ὅπως σκέπτεται, τότε θὰ κάμῃ ἓνα μεγάλο ἔθλο, καὶ θὰ τὸν εὐγνωμονοῦμε· ἴσως ὁ κ. Πάτσης κάποτε μετανοιῶναι γιὰτὶ ἄφησε τὴν καριέρα του. Ἀς εἶναι βέβαιος ὅμως ὅτι—χωρὶς καμιά σύγκριση—τὸ περιοδικὸ του καὶ οἱ ὁμιλίες

(*) Νομίζομε σκόπιμο νὰ μὴ ξεχνοῦν οἱ κ.κ. συνάδελφοι πὼς ἄλλα δυὸ παιδαγ. περιοδικὰ ἢ «Παίδεια καὶ Ζωὴ» τοῦ κ. Παπανούτσου καὶ τὸ «Σχολεῖο καὶ Ζωὴ» τοῦ κ. Ζουπανάκη τοὺς εἶναι χρήσιμα στὴ δουλειὰ τους. Χ. Π. ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουλιδῶ

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44436

του στα παιδ. συνέδρια έχουν πολύ πλατύτερη επίδραση από την περιορισμένη δράση ενός επιθεωρητή.
Εύχομαι υγεία και ζωή και στο «Νέο Σχολείο» και στο διευθυντή τους για το καλό όλων μας.

ΕΥΣΤ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

Το «Νέο Σχολείο» και ο Διευθυντής του εκφράζουν τη βαθιά ευγνωμοσύνη τους στον εκπαιδευτικό κλάδο για την αμέριστη συμπαράστασή του στη γιγαντιαία προσπάθειά μας για την ανάπτυξη και τον συγχρονισμό της Λαϊκής μας Παιδείας.

Το «Νέο Σχολείο» και ο Διευθυντής του αισθάνονται βαρύτερη την ευθύνη τους απέναντι των εργατών της Παιδείας και της μαθητιώσης νεολαίας. Γι' αυτόν το λόγο θα καταβληθεί προσπάθεια α) για το ποιοτικό ανέβασμα του περιοδικού, β) για τη συνεχή βελτίωση των σχολικών και παιδαγωγικών εκδόσεών μας, γ) για την εξυπηρέτηση όλων των συναδέλφων, τόσο στον τομέα της ατομικής επαγγελματικής κατάρτισής των, όσο και στον τομέα των ατομικών υποθέσεών των.

Το «Νέο Σχολείο» φιλοδοξεί να βοηθήσει τον Έλληνα Δάσκαλο σε όλους τους τομείς του πολυμορφου έργου του.

Το «Νέο Σχολείο» με τις τολμηρές εκδοτικές καινοτομίες του, όπως π. χ. τη «Μεγάλη Έγκυκλοπαίδεια των Νέων», τα «Ελεύθερα Αναγνωστικά», τους «Τριπλούς Γεωγραφικούς Χάρτες» κ. ά. φιλοδοξεί να αποτελέσει τον άξονα, γύρω από τον οποίον σιγά - σιγά θα συγκεντρωθούν όλοι οι δημιουργικοί και ένθουςιάδεις συνάδελφοι, παιδαγωγοί και συγγραφείς που θα αποδείξουν έμπράκτως ότι είναι σε θέση να προσφέρουν κάτι θετικό προς όφελος της Παιδείας.

ΟΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ «ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ»

Τόμος	Χρυσόδετος	Δραχ.
Α' 1950 — 1951	100	100
Β' 1951 — 1952	»	100
Γ' 1952 — 1953	»	100
Δ' 1953 — 1954	»	100
Ε' 1954 — 1955	»	100
ΣΤ' 1955 — 1956	»	100
Ζ' 1956 — 1957	»	100

Οι προηγούμενοι τόμοι του περιοδικού πωλούνται χρυσόδετοι στα Γραφεία μας. Περιέχουν άνω των 800 άρθρων και μελετών επάνω σε διάφορα φιλοσοφικά, ψυχολογικά, παιδαγωγικά και μεθοδικά θέματα. Όλοι μαζί αποτελούν μια «Μεγάλη Παιδαγωγική Έγκυκλοπαίδεια», που είναι απαραίτητο βοήθημα για το δάσκαλο.

Άγαπητοί Συνάδελφοι,

Ένισχυστε όλοι εγκαίρως και με συνέπεια τη μεγάλη προσπάθεια του «Νέου Σχολείου».

1. Στείλτε μας την ατομική συνδρομή για το νέο έκδοτικό χρόνο του περιοδικού που συμπέπει πάντοτε με το σχολικό έτος.

2. Στείλτε μας και τη συνδρομή του Σχολείου σας. Συνάδελφοι και πολλά Σχολεία χρωστούν συνδρομές ενός, δύο ή και περισσότερων ετών.

3. Διαδώστε πλατεία και τη σειρά των βοηθητικών μας βιβλίων των τριπλών χαρτών μας και τις δυο νέες έκδοτικές επιτυχίες μας: α) Τη Μεγάλη Έγκυκλοπαίδεια των Νέων (Μ.Ε.Ν.) και β) τα Ελεύθερα Αναγνωστικά. Οι επιτυχίες αυτές ανοίγουν νέους δρόμους στη σχολική εργασία και ιδίως στους συναδέλφους που εφαρμόζουν την Ε.Σ.Δ.]ία και τα Κ.Μ.Ε.

5. Προμηθευήτε και τα νέα εποπτικά μέσα που έθεσε σε κυκλοφορία το περιοδικό μας.

6. Δεπιτομέριες για όλα αυτά στα εξώφυλλα του περιοδικού.

Γύρω από τη μεταρρύθμιση της παιδείας

ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Του κ. ΕΥΡ. ΣΟΥΡΛΑ, παιδαγωγού

Κάθε εκπαιδευτικό σύστημα που αριθμεί βίον πλέον του αιώνος έχει ανάγκη ανανέωσης
Francois Poncet, τη: Γαλλικής Ακαδημίας

I

Κατά τον Μάϊον ε. ε. επί της υπουργίας του Μ. Billaires έλαβε χώραν μία σπουδαία και σημαντική προσπάθεια μεταρρυθμίσεως και συγχρονισμού της Παιδείας στη Γαλλία. Η προσπάθεια αυτή ή οποία φέρει συγκεκριμένον χαρακτήρα απέκλήθη «Σχέδιον μεταρρυθμίσεως του Μ. Billaires».

Περίληψιν του σχεδίου αυτού έφεραν εις φώς δια του Παρισινού τύπου ο διάσημος Γάλλος Ακαδημαϊκός Francois Poncet, με τον άπώτερον σκοπόν όπως ανοίξει κάποια πλατεία συζήτησης μεταξύ των ειδικών γύρω από το ποθρύλητον πρόβλημα της μεταρρυθμίσεως και του συγχρονισμού της Παιδείας.

Τό ότι το εκπαιδευτικόν σύστημα της χώρας μας — τονίζει ο διάσημος Ακαδημαϊκός Poncet — έχει ανάγκη ανανέωσης, συμπληρώσεως και προσαρμογής προς τας απαιτήσεις της εποχής μας και του μέλλοντος της Γαλλίας, ούδεις άμφισβητεί.

Και γεννάται ήδη το έρώτημα: Είς τί συνίσταται το σχέδιον Billaires σχετικά με την μεταρρύθμισιν της Παιδείας στην Γαλλία;

Κατά τον Γάλλον Ακαδημαϊκόν Poncet τὰ κυριώτερα σημεία τὰ οποία προτείνονται προς τον συγχρονισμόν της Παιδείας είναι τὰ κάτωθι:

II

Προτείνεται αύξησις των ετών της φοιτήσεως κατά δύο έτη.

Μετά την άποφοίτησιν των ηλαδών από το λαϊκό σχολείο όλα τὰ παιδιά — μονάχα όμως των μεγαλυπόλων και των μεγάλων άγροτικών περιοχών — υποχρεούνται να παρακολουθήσουν μαθήματα σε ένα καινούργιον τύπον σχολείου όπου με ένα καινούργιον αναλυτικό πρόγραμμα και με την βοήθειαν ειδικών διδασκάλων θα καταβληθή προσπάθεια να διαγνωσθούν ιδίως οι δεξιότητες, οι κλίσεις, οι προδιαθέσεις και τὰ διάφορα γούστα των παιδιών συγκεκριμένως δε να διαγνωσθή ποιά παιδιά θα έτρέποντο εις την σπουδήν αρχαίων και νεωτέρων γλωσσών, ποιά θα προτιμούσαν κατέρα γύρω από τις διάφορες πνευματικές επιστήμες και ποιά

θα προτιμούσαν να ακολουθήσουν πρακτικές και τεχνικές επιστήμες.

Έτσι ο διετής αυτός σχολικός οργανισμός, ο οποίος απέκλήθη «κοινό: σχολικός κορμός».

Τους σκοπούς τούς άπώτερους των εκπαιδευτικών του ως άνω σχεδίου χαρακτηρίζουν οι εξής άπώτεροι άπόψεις:

1) Η αληθινή δημοκρατικοποίηση της Παιδείας.

2) Η βελτίωσις της επιστημονικής επιλογής και της επιστημονικής τρόπου τινά επιστρατεύσεως.

3) Η θετική αποτελεσματικότης προς εξυπηρέτησιν των άπώτερων σκοπών του πολιτισμού.

Οι εκπαιδευτικοί του σχεδίου αναχωρούν από τη διάγνωση ότι το εν ισχύι εκπαιδευτικόν σύστημα δεν επιτρέπει την ώριμανσιν όλων των διανοητικών αξιών οι οποίαι ένυπάρχουν εις τὰ διάφορα στρώματα του Έθνους, συγκεκριμένως δε ότι τὰ πλείστα από τὰ παιδιά του λαού παραμένουν καθηλωμένα εις τὰ πλαίσια της μορφώσεως που δίνει η φοίτησή τους στο λαϊκό σχολείο, διότι δεν έχουν δημιουργηθή οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις της ανόδου των εις τον τομέα εκείνον για τον οποίον θα ήσαν αξία και ικανά.

Ο καινούργιος όμως σχολικός οργανισμός — όπως προβάλλεται στο σχέδιον Billaires — επιτρέπει τόσον την καλύτερη διάγνωση των παιδιών όσον και την εύκολία της ανόδου των.

Πολλοί άντετάχτηκαν στην παραπάνω μεταρρυθμιστικήν προσπάθεια. πολλοί όμως Σορβονισται την επικροτούν και την επιδοκιμάζουν.

Πάντως ο Γάλλος Ακαδημαϊκός Poncet έφεραν εις φώς τις γενικές γραμμές του μεταρρυθμιστικού σχεδίου Billaires άκριβως για να λάβει χώραν κάποια πλατεία συζήτησης μεταξύ εκείνων που θα είχαμε υπεύθυνη γνώμη, πριν η άχθη το περί ου ο λόγος μεταρρυθμιστικόν σχέδιον εις την Βουλήν προς ψήφισιν.

III

Έν τέλει ως προς το πολύκροτον επίσης θέμα της σχέσεως πνευματικών και πρακτικών

1) Notre debat sur la reforme de l' enseignement. Δες Figaro Litteraire 15 και 29 Ιουνίου 1957.

2) Francois Poncet, Le reforme de l' enseignement (Le tronc commun). Paris 1957.

3. tronc commun scolaire.

θα ήτανε τρόπου τινά — κατά το σχέδιο του Γάλλου υπουργού Billaires — ο διάδρομος της νεολαίας προς τις διάφορες και ευθύσεις της εθνικής ζωής.

Παιδεία καὶ κρατικός προϋπολογισμός

Τοῦ κ. Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ, Ὑποδ. τοῦ Μαρασλείου Παιδ. Ἀκαδημίας

Δὲν ἐπιδιώκομε μὲ τὴν ἐδῶ μελέτη ν' ἀναλύσωμε σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειές του τὸ σχετικὸ κονδύλιο τοῦ Κρατικοῦ μας Προϋπολογισμοῦ ποὺ διατίθεται γιὰ τὴν Παιδεία. Ὁ σκοπὸς μας εἶναι μᾶλλον νὰ τονίσωμε τὴ στενὴ σχέσι ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῆς Οἰκονομίας καὶ τῆς Παιδείας μιᾶς χώρας. Γιατὶ καὶ οἱ δυὸ ἀποτελοῦν τεράστιες δυνάμεις κοινωνικῆς, οἱ ὁποῖες συμβάλλουν πάρα πολὺ στὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ, τόσο τοῦ ὕλικου ἢ τεχνικοῦ, ὅσο καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἢ ἠθικοῦ, ἐφόσον βέβαια προχωροῦν χερί με χερί. Μὲ τὴ θετικὴ συνεργασία καὶ τῶν δυὸ, τῆς Παιδείας καὶ τῆς Οἰκονομίας, μποροῦν ν' ἀντιμετωπισθοῦν ἀποτελεσματικὰ ὅλες σχεδὸν οἱ ἐκδηλώσεις καὶ ἀνάγκες τῆς ζωῆς. Ἡ Παιδεία δὲν μπορεῖ ν' ἀγνοήσῃ οὔτε τὶς ὕλικές, οὔτε τὶς πνευματικὰς ἀξίες τῆς ζωῆς, γιατί

μὲ τὴ μονομέρεια θὰ χάσῃ ἐπίσης καὶ τὸν κύριο σκοπὸ τῆς, ποὺ εἶναι: ἡ συνολικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἀνάταξις τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας.

Θ' ἀσχοληθοῦμε, μ' ἄλλα λόγια, στὴ μελέτη μας αὐτὴ μὲ τὴν ἀλληλοεπίδρασι Οἰκονομίας καὶ Παιδείας. Πῶς, δηλ., ἡ συνολικὴ Παιδεία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν οἰκονομικὸ παράγοντα, καθὼς ἐπίσης καὶ πῶς οἱ Οἰκονομικὴ Ζωὴ τῆς χώρας μας, μὲ τὴ σειρὰ τῆς, δέχεται τὴν εὐεργετικὴ καὶ ἐποικοδομητικὴ ἐπίδρασι τῆς Παιδείας. Γιατὶ νοιώθει κανεὶς χειροπιαστὰ τὴν ἀλήθεια, ὅτι ἡ Παιδεία ἀποτελεῖ τὸ ὑπόβαθρο τοῦ Πολιτισμοῦ, μόνον ὅταν ἐξετάσῃ, πῶς ἡ Παιδεία ὑπηρετρεῖται σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἐνός ἔθνους, ἐνός λαοῦ καὶ πῶς ἡ ἐπίδρασίς τῆς μόνιμα παρα-

ἐπιστημῶν περὶ οὗ ο λόγος ὁ διάσημος Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς λέγει τὰ κάτωθι:

Οἱ ἐπιστῆμες δὲν πρέπει νὰ ἔχουν τὸ προβάδισμα ἐν σχέσει μὲ τὰ Γράμματα καὶ τὶς Καλὰς Τέχνας, ἀλλ' ἀντιθέτως πρέπει νὰ καθίζουν πλᾶν καὶ οἱ δυὸ τους καὶ μὲ τὸ ἴδιο ἔθιμα.

Εἶναι ἀκατανόητον νὰ ὑπάρχει ἀντίθεσις μεταξὺ τους.

Ὁ ἀληθινὸς ἀνθρωπισμὸς, ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς εἰς τὸν ὁποῖον θὰ παραμείνωμε προσκεκολλημένοι, συμπεριλαμβάνει τόσον τὶς ἐπιστῆμες ὅσον καὶ τὰ Γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας. Εἶναι τρόπον τινὰ τὰ δυὸ δίδυμα παιδιά του.

Καὶ ἐρωτᾶται:

Τί θὰ ἦταν εἷς ἀντιπρόσωπος τῶν Γραμμάτων, εἷς φιλόλογος ἐπὶ παραδείγματι ἢ εἷς λογοτέχνης ὁ ὁποῖος δὲν θὰ εἶχεν οὐδεμίαν ἰδέαν γύρω ἀπὸ τὶς προόδους τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης;

Ἡ ἀντιθέτως:

Τί θὰ ἔλεγέ τις γιὰ ἕνα ἐπιστήμονα ὁ ὁποῖος δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐκφρασθῇ καὶ ὁ ὁποῖος δὲς οὐκ ἔβλεπε πέρα ἀπὸ τὴν μύτη του;

Θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὸ ἑξῆς:

Χωρὶς τὰ Γράμματα οἱ ἐπιστῆμες δὲν ἔχουν ἀρμυρὴν.

Χωρὶς τὶς ἐπιστῆμες τὰ Γράμματα δὲν ἔχουν περιεχόμενον.⁴

4. Sans les lettres, les sciences n'ont pas d'âme. Sans les Sciences, les lettres n'ont pas de contenu.

Μεταρρυθμίζετε! Μεταρρυθμίζετε! Σὰς συμβουλεύω θερμὰ.

Ἡ ζωὴ εἶναι κίνησις, εἶναι μεταβολή.⁵ Κάθε σὺστημα διδασκαλίας ποὺ ἀριθμεῖ βίον πλέον τοῦ αἵματος ἔχει ἀνάγκη ἀνακαινίσσεως, ἔχει ἀνάγκη ἀνανεώσεως.⁶

Ἐπιβάλλεται ὁμῶς σὲ ὅλες τὶς μεταρρυθμιστικὰς προσπάθειες καὶ στίς ἀπόψεις σχετικὰ μὲ τὸν συγχρονισμὸν τῆς Παιδείας νὰ διαφυλάττωμε τὴν ἰδέαν ποὺ σχετίζεται μὲ τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν.

Νὰ μὴ ἐσχνόμῃμε δηλαδὴ πῶς ὁ πολιτισμὸς γενικὰ εἶναι τὸ ἀνθρὸς τοῦ δικοῦ μας δυτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ πῶς ὁ γενικὸς πνευματικὸς πολιτισμὸς εἶναι ἐν μικρογραφίᾳ τὸ ἀγγλίσμα τοῦ Γαλλικοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ.

Αὐτὰ ἐν περιλήψει φέρει εἰς φῶς καὶ εἰσηγεῖται ὁ διάσημος Γάλλος Ἀκαδημαϊκός.

Καὶ ἡ ταπεινότης μας τὰ φέρει ἐπίσης εἰς φῶς ἀπὸ τῶν σηλῶν τοῦ «Νέου Σχολείου» ἀπὸ καθῆκον Παιδαγωγικόν, ἀπὸ καθῆκον ὅπως ταράτουν τὰ λιμνάζοντα ὕδατα καὶ γύρω ἀπὸ τὸ δικό μας ἐκπαιδευτικὸ σὺστημα ἢ ἀνακαίνισις τοῦ ὅπου ὠρίμασε εὐτυχῶς ἡβὴ καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν Πολιτικῶν τῆς Πατρίδος μας.

ΕΥΓΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΓΛΑΣ

5. Réformez! Réformez!

6. La vie, c'est le mouvement, c'est le changement.

7. Tout système d'enseignement qui a plus d'un siècle, a besoin d'être corrigé et remis à neuf.

στέκει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ λίκνο ὡς τὸν τάφο.

Ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, πρόθεσις μας δὲν εἶναι νὰ ὑπεισέλθωμε στίς λεπτομέρειες, τίς ἀναριθμητὰς καὶ περίπλοκες, τοῦ Κρατικοῦ μας Προϋπολογισμοῦ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Παιδεία, ἀλλὰ νὰ δώσωμε μερικὰς πληροφορίας στατιστικῆς μορφῆς, ἰδιαίτερα, ὀλίγα ποσοστά, ποὺ εἶναι ἀπόλυτα ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἔρευνά μας.

Τὰ στατιστικὰ μας στοιχεῖα εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸ γιὰ τὸ ἔτος 1953—54, ὅπως εἶχε ἐγκριθῇ ἀπὸ τὴν Βουλὴ τὴν 5 Σεπτεμβρίου, 1953. Ἐκεῖ βλέπομε ὅτι ἀπὸ τὰ ἔνδεκα σκεῖματα ὁ ραχμὲς, στὰ ὁποῖα ἀνερχόταν, τὸ οἰκονομικὸ ἔτος, δλόκληρος ὁ κρατικὸς προϋπολογισμὸς, τὰ 600 ἐκατομμύρια μόνον ἀποτελοῦσαν τὴν ἀναλογία τοῦ ὑπουργείου Παιδείας. Ἀλλὰ, καὶ πάλιν, οὔτε κι' αὐτὸ τὸ ποσὸ δλόκληρο δὲν προοριζόταν γιὰ καθαρῶς ἐκπαιδευτικὸς σκοποὺς, γιατί τὰ 60 ἐκατομμύρια ἀφοροῦσαν δαπάνες γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, γιὰ τὶς Ἀρχαίοντες κλπ. Εἶναι, βέβαια, σωστὸ ὅτι, ἀπὸ αὐθεντικὰς πληροφορίας ποὺ εἶχα στὸ παραπάνω κονδύλιο τῶν 630 ἐκατομμυρίων γιὰ τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας εἶχαν προστεθῇ ὡς τὸ τέλος τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους (1953—54) καὶ ἄλλα σχεδὸν 90 ἐκατομμύρια νέες δραχμὲς. Πρέπει νὰ σημειώσωμε, ἐπίσης, ὅτι ἡ πληρωμὴ τῶν συντάξεων τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ποὺ ἀνέρχονται σὲ 60 σχεδὸν ἐκατομμύρια ἔτησίως, ὑπάγονται στὸ κονδύλιο τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ μερικὰς ἄλλες δαπάνες, ὅπως τὰ νοσήλεια τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἐκπαιδευτικῶν, τίς βρίσκει κανεὶς στὸ ὑπουργεῖο Κοινωνικῆς Προνοίας. Γενικὰ ὁμῶς καὶ ὅταν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν ὅλα αὐτὰ, ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ὑπουργείου Παιδείας μόνις φθάνει τὰ 6% ἢ, τὸ πολὺ, τὰ 7% τοῦ ὅλου κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐὰν τώρα διαιρέσωμε τὸ ποσὸ, ποὺ διατίθεται ἀπὸ τὸν κρατικὸν προϋπολογισμὸ γιὰ τὴν Παιδείαν, μὲ τὸ σύνολο τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν καὶ σπουδαστῶν, ἕνα ἐκατομμύριο πάνω—κάτω, βρίσκομε ὅτι τὸ Κράτος ἐξοδεύει γύρω ἀπὸ τίς 630 ὡς 650 δραχμὰς γιὰ κάθε μαθητὴ ἢ σπουδαστὴ κατ' ἔτος.

Ἐὰν, πάλιν, διαιρέσωμε τὸ ποσὸ αὐτὸ τῶν 630 ἐκατομμυρίων μὲ τὸν ἐνῆλικον πληθυσμὸ τῆς χώρας μας, γύρω ἀπὸ τὰ ἑπτὰ ἐκατομμύρια, τότε ὁ κάθε ἐνῆλικος Ἕλλην πολίτης πληρώνει ἐνενηντα δραχμὰς τὸ χρόνο φόρους γιὰ τὴν κρα-

τικὴ ἐκπαίδευση ἢ μόλις τὸ ἕνα τρίτο τῆς δραχμῆς τὴν ἡμέρα!

Στίς διαφορὰς τώρα βαθμίδες τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀναλογοῦν τὰ ἑξῆς ποσοστά: 57% τοῦ ὅλου κονδυλίου τοῦ ὑπουργείου Παιδείας γιὰ τὰ Δημόσια Σχολεῖα, 16% γιὰ τὰ Σχολεῖα τῆς Μέσης καὶ γιὰ τὴν Ἐπαγγελματικὴ Ἐκπαίδευσιν καὶ σχεδὸν 10% γιὰ τὴν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευσιν. Ἐτοὶ οἱ τρεῖς αὐτὲς βαθμίδες τῆς Ἐκπαιδεύσεως καλύπτουν τὰ 83% τοῦ συνόλου ἀπὸ τὸ κονδύλιο τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ γιὰ τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας. Ἀπὸ τὰ 83% τώρα καὶ ἐννέα δέκατα ἀντιπροσωπεύουν τοὺς μισθοὺς τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἐπομένως, ἐλάχιστον ποσοστὸ ἀπομένει γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἐκπαιδεύσεως (διδακτήρια, ἐποπτικά μέσα, διάφορα ἄλλα σχολικὰ ὄργανα κλπ.).

Ἀπὸ τὰ ὀλίγα αὐτὰ στοιχεῖα εὐκόλως μπορεῖ νὰ συμπεράνῃ κανεὶς ὅτι εἶναι ἀνθρωπίνως ἀδύνατον, μὲ βάσι τὸ πενιχρότατο αὐτὸ κονδύλιο (6 ὡς 7%) ἀπὸ τὸν κρατικὸν μας προϋπολογισμὸν, νὰ δώσωμε πραγματικὴ ἀγωγή καὶ μόρφωσιν σ' ἕνα ἐκατομμύριο ἑλληνοπόλη, ἀκόμη καὶ στὴ στοιχειώδη βαθμίδα τῆς ἐκπαιδεύσεώς μας.

Χωρὶς τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα, χωρὶς ἐπίσης τὴ συστηματικὴ ὁργάνωσί μας καμμιὰ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις, γενικὰ καμμιὰ μεταρρύθμισις, δὲν εἶναι νοητὴ. Ἡ ἀνάγκη ὁμῶς γιὰ μιὰ βελτίωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας πραγμάτων εἶναι διαχρυσία, ἀλλὰ οἱ ἀλλεπάλληλες συμφορὰς ποὺ ἐπληξαν τὴν χώρα μας, ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου μὲ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ τὸ 1922 ὡς τοὺς τελευταίους σεισμοὺς στὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος στάθηκαν τὰ κυριώτερα ἐμπόδια γιὰ τὴν ἐπούλωσιν τῶν μεγάλων ἀναγκῶν μας στὸν τομέα τῆς Παιδείας. Ἡ οἰκονομικὴ βοήθεια ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, τόσο μὲ τὸ «Δόγμα Τρούμαν», τὸ 1947, ὅσο καὶ μὲ τὸ «Σχέδιο Μάρσαλ», ὀλίγο ἀργότερα, ἔπρεπε νὰ διάτεθῃ γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν πλεονάζουσων καὶ ἐπιτακτικῶν ἀναγκῶν, γιὰ τὴν διάσωσιν δηλαδὴ τῆς ἐθνικῆς μας ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας καὶ γι' αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐπίζησιν, τὴ βιολογικὴ ὑπόστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Κανεὶς βέβαια δὲν παραγνωρίζει ὅτι ἔγιναν καὶ σφάλματα, ἦταν ὁμῶς σχεδὸν ἀναπόφευκτα ὕστερα ἀπὸ τὴ σύγχυσιν καὶ τὴν καταστροφὴ, ὕστερα ἀπὸ τὸ χάος μιᾶς δλόκληρης δεκαετηρίδος μὲ τὴν τριπλὴ κατοχὴ καὶ τὸν συμμοριτοπόλεμον, ἀπὸ τὸ 1941 ὡς τὸ 1949.

Τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς καὶ τὸ χάος τῆς καταστάσεως στὴν περίοδο αὐτὴ

είναι τόσο γνωστά ώστε να μη χρειάζεται να τα αναφέρει κανείς. Κι' ενώ άλλες χώρες, πιο μεγάλες και πιο καλά οργανωμένες από έμάς, χρησιμοποίησαν το «Σχέδιο Μάρσαλ» για την πραγματική ανοικτοδικόμησίν τους, για το συγχρονισμό της κρατικής τους μηχανής και την οικονομική τους ανόρθωση, έμεις, όπως αναφέραμε, αγωνιζόμαστε για τη φυλετική μας υπόσταση και την πολιτική μας ελευθερία*.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και η Παιδεία, όπως και οι άλλες έκδηλώσεις της Έλληνικής ζωής, δεν ήταν δυνατό παρά να χωλαίνει.

Παρ' όλα ταύτα όμως η χώρα μας μπορεί να κάνει μεγάλες προόδους, εάν, πρώτα-πρώτα, θελήσουμε να εισαγάγουμε συγχρονισμένα συστήματα οργανώσεως σε κάθε έκδηλώσή μας, στην κρατική μηχανή μας, πάνω απ' όλα. Δεύτερο, εάν επιταχύνουμε το ρυθμό για την εφαρμογή της αποκεντρώσεως και αυτοκυβερνήσεως και έτσι συγχρονίσουμε μια πολύτιμη εθνική μας παράδοση (άρχαιες Έλληνικές πόλεις, κοινοτική ζωή επί Τουρκοκρατίας) αφού βέβαια καταρτισθούν τα κατάλληλα στελέχη. Τρίτο, εάν συνεχίσουμε πιο έντατικά εκείνο που άρχισε μόλις τελευταία, μετά από τόσα χρόνια ελεύθερης πολιτικής ζωής, έννοούμε την αξιοποίηση των πλουτοπαράγωγών δυνατοτήτων της χώρας μας και την εκμετάλλευσή τους χάριν του καλού του εθνικού μας συνόλου. Και στα τρία αυτά ζητήματα η συμβολή της πραγματικής Παιδείας είναι κολοσσιαία. Η παιδεία οφείθαι δώσει το φως στον επιστήμονα, θα προετοιμάσει το χέρι του τεχνίτη, θα τονώσει το ήθικόν και των δύο. Η Παιδεία οφείλει να πάγη πίσω στον Έλληνικό λαό, στον οποίο ανήκει, χωρίς μ' αυτό να χάσει η Πολιτεία τον δικό της ρόλο, να δίνει, δηλαδή, τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές, ύστερα από εξονυχιστική συζήτηση με τις τοπικές αρχές και να συντονίζει κάθε ευγενική προσπάθεια.

Εάν τώρα η κρατική επιχορήγησης για την Παιδεία είναι ανεπαρκής, μήπως υπάρχουν και άλλοι παράγοντες, εκτός από το Κράτος, που συμβάλλουν στη βελτίωσή της καταστάσεως.

Μάλιστα! Και πρώτα-πρώτα η συμπαράστασις των υγιών με συνεισφορές ελεύθερες και έθελοντικές. Η ίδρυσις «Συλλόγων Γο-

νέων» και μάλιστα «Ανωτάτης Όμοσπονδίας Γονέων και Κηδεμόνων» είναι σημείο πολύ ενθαρρυντικό και που υπόσχεται πολλά για το καλό της Παιδείας μας στο προσεχές μέλλον. Η κίνηση αυτή πρέπει με κάθε τρόπο να ενισχυθεί, γιατί έχει πολλά να συνεισφέρει. Ας μη ξεχνούμε ότι τα 2/3 του ποσού, που χρειάστηκε για να ιδρυθούν νέα διδαστήρια το 1929-32, ανέλαβαν διάφοροι σχολικές έφοροι. Για το άλλο ένα τρίτο είχε γίνει ιδιαίτερο δάνειο στη Σουηδία.

Δεύτερο, η Έλληνική πρωτοβουλία με τα ιδιωτικά σχολεία της ήλθε να ενισχύσει το εκπαιδευτικό έργο της Πολιτείας κινούμενη και από μια ιδεολογία αλλά συνήθως ως από πνεύμα πολύ πιο ρεαλιστικό και πεζό.

Τρίτο, τα ξένα σχολεία τα όποια, εκτός από τα άλλα πλεονεκτήματα, πλουτίζουν την εκπαίδευσή μας με τις νεώτερες παιδαγωγικές μεθόδους, έφ' όσον βέβαια το Κράτος δεν προσπαθεί να ελέγχει τα σχολεία αυτά υπέρ το δέον.

Τέταρτο οι δωρεές πλουσίων νεοεισρχομένων, για τις οποίες η χώρα μας οφείλει πράγματι να είναι υπερήφανη. Σημαντικές προσπάθειες που σχετίζονται με την Παιδεία γενικά ή και με μερικές μόνο μορφές της (πλουτισμός βιβλιοθηκών, προστάσια του μικρού παιδιού, πρακτική επαγγελματική μόρφωση, υγιής και όρθη ψυχολογία, διάφορες υπηρεσίες, συστήματα, μετασχολική αγωγή, καταπολέμησης αναλφαριθμητισμού κλπ.) γίνονται και από διάφορα ιδρύματα ή οργανώσεις ειδικές ή γενικές, όπως η Πρόνοια της Βασιλείας, το Έθνικό Ίδρυμα, Σύλλογος Ελλήνων, το Save the Children Fund, η ΧΑΝ, ή ΧΕΝ κλπ.

Με τη βοήθεια τώρα όλων αυτών των έξωκρατικών και άλλων ημικρατικών παραγόντων το ποσόν το οποίο δαπανάται για την Παιδεία υπερβαίνει βέβαια κατά πολύ εκείνο που χορηγείται από το Κράτος. Και έφ' όσον αυτό συμβαίνει, δεν βλέπουμε γιατί να μην υπάρχει ένα όργανο, μάλλον ημικρατικό, που θα συντονίζει κάθε παιδευτική, μορφωτική και γενικά εκπαιδευτική προσπάθεια και φροντίδα; Έτσι Κράτος και Κοινωνία θα ξεύρουν τί έχουν και τί τους χρειάζεται.

Αλλά το πρόβλημα της Παιδείας, καθώς και το πρόβλημα της υγείας, του αφοπλισμού, της κοινωνικής δικαιοσύνης, το τρομερό και αγωνιώδες πρόβλημα,

HENRI PIERON

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η μέτρηση του επιπέδου της ανάπτυξης

Μετάφραση ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Κάθε φορά που δίνουν την κανονική ηλικία, μιας λειτουργίας ή μιας άλλης στην πρόοδο της ανάπτυξης, σωματικής ή πνευματικής, πρέπει να θυμούνται ότι πολλά παιδιά, μπορούν να παρουσιάσουν αυτή τη λειτουργία πολύ νωρίτερα ή αργότερα.

Λένε ότι κατά προσέγγιση ο προσανατολισμός στο χρόνο και την αντίληψη στα περισσότερα παιδιά αρχίζει από τα δύο ή τα τρία χρόνια, και ότι πρέπει να περιμένουν τα 5 χρόνια για να μπόρουν να καταλάβουν τις λέξεις χθές και αύριο, ότι η αναγνώριση 4 αντικειμένων είναι δυνατή στα 4 χρόνια και των 5 αντικειμένων χρειάζεται ακόμη δύο δύο χρόνια. Αλλά αν κάνουν δοκιμές σε πολλά παιδιά για να βεβαιωθούν για την αντίληψη των αριθμών, παρατηρούν σημαντικές ανισότητες. Έτσι στα 6 χρόνια, σύμφωνα με τη γνώμη της Δδος Descodres επί 100 παιδιών, υπάρχουν 6 που δεν μπορούν να επαναλάβουν τα κτυπήματα, όταν ο αριθμός των κτυπημάτων φθάσει τα 3 και υπάρχουν 47 που ο αριθμός φθάσει τα 5.

άσφαλους ελέγχου της ατομικής ενέργειας, ξεπερνά σήμερα τα εθνικά όρια και γίνεται πρόβλημα παγκόσμιο, που αφορά όλους μας. Δεν αρκεί και δεν ωφελεί π. χ. να φροντίζω μόνο για τα δένδρα του περιβολιού μου για να τα προφυλάξω από μια ασθένεια, όταν εκείνα των γειτονικών κήπων είναι τέλεια παραμελημένα. Το κακό δεν θα σταματήσει, εάν δεν καταβληθεί μια προσπάθεια!

Η παιδεία, ως υπόβαθρο του πολιτισμού, αποτελεί τη μεγαλύτερη και την πιο έλπιδοφόρο ανθρώπινη δύναμη. Ας φροντίζουμε για την Παιδεία χωρίς ιδιοτέλεια. Ας διαδώσουμε την όρθη Παιδεία, όσο μπορούμε. Έτσι μόνα θα εξασφαλισθεί καλύτερα και η ειρηνική χρήση της τρομακτικής δυνάμεως σήμερα που διαθέτει ο άνθρωπος, έννοούμε την ατομική ενέργεια.

Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

10.6.57

Σε δύο απ' αυτά τα παιδιά, ο Gramnaussel παρατηρεί ότι το ένα κατώρθωσε να προσδιορίσει περισσότερα από 3 αντικείμενα και να μετράει έως το 5 από τους 32 μήνες ενώ το άλλο δεν το κατώρθωσε παρά σε ηλικία 6½ ετών.

Για ώριμες κρίσιμες ημερομηνίες στην εξέλιξη, ή ηλικία που υποδεικνύουν, δεν μπορεί να αντιπροσωπεύει παρά ένα όροσημο που δεν εφαρμόζεται απόλυτα σε όλες τις ειδικές περιπτώσεις. Έτσι συμβαίνει για την ηλικία των τριών ετών που αντιπροσωπεύει την αρχή του σταδίου της πνευματικής αντίληψης διαρκείας, της στοιχειώδους λεκτικής αντίληψης και της κοινωνικής προσαρμογής, για την ηλικία των 7 ετών, (ήλικία της «λογικής») όπου ο συμβολισμός των γνώσεων αρχίζει να γίνεται χρησιμοποιήσιμος, την ηλικία των 11 ετών που σημειώνει τις αρχές της αφηρημένης σκέψης κλπ. Όλες οι ηλικίες που έχουν ενδιάμεσους για τον παιδαγωγό, που θα ξέρει ότι χάνει τον καιρό του, αν υπολογίζει σε μια αφηρημένη έννοια ή μια λογική σκέψη, σε ένα στάδιο πολύ πρόωρο.

Όταν παρουσιάζονται ανωμαλίες έντονες στις ατομικές διαφορές εξ αιτίας καθυστερήσεων ή στάσεων της ανάπτυξης, παραξενεύονται με την ασυμφωνία της πραγματικής ηλικίας με τη φανερή διανοητική ηλικία, απέναντι ηλικιών που δεν ξεπερνούν το στάδιο των τριών ετών, και που μένουν πιο κάτω από 7 ετών, ακόμη και απλώς καθυστερημένων, που δεν κατορθώνουν να φθάσουν το στάδιο των 11 ετών, ενώ έχουν από πολλόν καιρό περάσει την παιδική ηλικία, και είναι π. χ. τριάντα ετών.

Όταν συγκρίνουν την ανάπτυξη ενός παιδιού με την ανάπτυξη των παιδιών της ίδιας ηλικίας, τότε αντιλαμβάνονται την καθυστέρηση.

Αλλά για να προσδιορίσουν το βαθμό, πρέπει να κάνουν πιο ακριβή αυτή τη σύγκριση. Γι' αυτό είναι αναγκαίο ένα μέσο επίπεδο διανοητικής ανάπτυξης καθώς και ένας ακριβής προσδιορισμός του ατομικού επιπέδου.

Τη στιγμή που παρατηρούμε μια άρκε-

(*) Σεχνά έδω ό έγκριτος συνεργάτης μας και την κακή διαχείριση των κονδυλίων του «σχεδίου Μάρσαλ» κλπ. που τα μετέφεραν οι ημετέροι σε πολιτικούς, αντί για να τα κάνουν διδαστήρια να μορφωθούν τα ελληνόπουλα. Χ. Π.

τά μεγάλη ποικιλία παιδιών, πρέπει, όπως έχουν καθιερώσει, έπειτα από πολυάριθμες μετρήσεις, τόν μέσον όρον του άναστήματος σύμφωνα με την ήλικία για να κάνουν σύγκριση με τόν άνάστημα του ενός ή του άλλου παιδιού—να προσδιορίσουν ένα επίπεδο πνευματικό χαρακτηριστικό της ήλικίας.

Στό έργο αυτό ασχολήθηκε ο Binet ο λαμπρός προκάτοχός του στο Έργαστήριο της ψυχολογίας της Σορβόνης πριν από είκοσι χρόνια.

Για να προσδιορίσουν στα δημοτικά σχολεία τών Παρισίων, τις μεθόδους που θα εφαρμόσουν στα καθυστερημένα παιδιά που αποφάσισαν να τά βάλουν σε ειδικές τάξεις τελειοποίησης, οργανώθηκε μία επιτροπή στην οποία έλαβε μέρος ο Binet που ασχολήθηκε με τη διαλογή τών άνωμάτων και αναζήτησε ένα κριτήριο διαφοροποίησης. Αυτό ήταν ή άφειτηρία της κλίμακας που είναι παγκοσμίως γνωστή σήμερα με τόν όνομα κλίμακα του Binet — Simon που οφείλεται στις προσπάθειες του ψυχολόγου και του μαθητού και συνεργάτου του, ενός ψυχιάτρου, που ασχολήθηκε με τη μελέτη τών καθυστερημένων παιδιών τών ασύλων.

Ο Binet προικιμένος με πνεύμα πειραματικό, έσκέφθηκε δικαίως, ότι ήταν άναγκαίο να επικαλεσθεί δοκιμές έξακριβωμένες για να προσδιορίσει τούς κανόνες της ανάπτυξης τών παρισινών μαθητών διαλέγοντας μεταξύ τών πολυάριθμων δοκιμών—και ο Le Sanctis είχε χρησιμοποιήσει παρόμοιες για τόν σκοπό αυτό — αυτές που θ' άποδείκνυν στην εφαρμογή ότι χαρακτηρίζουν ένα επίπεδο εξέλεκτικό.

Τό ίδεώδες θάήτανάεϋρου άσκήσεις, όπου θα πετύχαιναν όλα σχεδόν τά παιδιά μιάς ώρισμένης ήλικίας και πολύ περισσότερο αυτά που θα είχαν μεγαλύτερη ήλικία, και στις όποιες θ' άπετύγγαναν τά περισσότερα παιδιά, λίγο μικρότερης ήλικίας.

Έπειτα από μεγάλες προσπάθειες, ο Μπινέ και ο Σιμόν, έθεώρησαν κατάλλες για να χαρακτηρίσουν τόν κανονικό επίπεδο της ανάπτυξης, σειρές 5 άσκήσεων, που ανατρέπονται σε κάθε χρόνο ήλικίας μεταξύ 3 και 10 έτών (που συμπληρώνονται από σειρές για 12 έτών, και την ήλικία του εηλίκου) άσκήσεις που δέν έχουν τίποτα τόν συστηματικό, αλλά που έχουν τόν κοινό χαρακτήρα στην ποικιλία τους, ότι άποδεικνύονται έμπειρικώς ίκανοποιητικές για την εξέλεκτική διαφοροποίηση, με ένα ώρισμένο κριτήριο, της έπιτυχίας ή της άποτυ-

χίας (ή έπιτυχία π. χ. πραγματοποιείται όταν ένα παιδί, μία φορά στις τρεις, έπαναλαμβάνει χωρίς λάθος μία σειρά από 5 αριθμούς, πράγμα που έπιτυγχάνεται στα 8 χρόνια. Έν τούτοις έπειδή οι τέλειες δοκιμασίες δέν συναντιούνται πιά στην πραγματικότητα, χάρις στις πολλές δοκιμές μπορεί κανείς να διορθώσει τις άβεβαιότητες και τά λάθη που θά προκύψουν από τη χρήση μιάς μόνον. Ένα παιδί που άποτυγχάνει σε ώρισμένες δοκιμές χαρακτηριστικές τών 5 χρονών, έπιτυγχάνει σε δοκιμές που άνταποκρίνονται τόν επίπεδο τών 6 ή άκόμη τών 17 έτών:

Υπάρχουν διάφορες διακυμάνσεις στις έπιτυχίες. Από την άρχή πρέπει να είσάγουν μία αριθμητική έκτίμηση, όχι στην έξακρίβωση, έπειτα από κάθε δοκιμή, όπου άρκοϋνται να σημειώσουν μία έπιτυχία ή μία άποτυχία, αλλά στη σημείωση της ήλικίας έπειτα από μία σειρά δοκιμών. Στη βαθμίδα ήλικίας, που σημειώθηκε όταν ή σειρά 5 άσκήσεων, που άνταποκρίνονται σ' αυτήν, επέτυχε, προσθέτουν τόσες πεντάδες έτών όσες είναι οι δοκιμές που επέτυχαν και άνταποκρίνονται σε μεγαλύτερες ήλικίες.

Ένα παιδί έκτελει με έπιτυχία τά 5 τέστ τών 8 χρόνων. Τού άποδίδουν «πνευματική ήλικία» 8 χρόνων. Άλλά πετυχαίνει σωστά 3 τέστ τών 9 έτών και 2 τών 10, αυτό δίνει τόν δικαίωμα να τού άποδώσουν ένα πρόσθετο χρόνο πνευματικής ήλικίας δηλαδή 9 χρόνια τόν όλον.

Αν ή πραγματική του ήλικία είναι 9 έτών, έχει τόν πνευματικό επίπεδο της ήλικίας του και ή ανάπτυξη του είναι κανονική. Αν είναι 10 ή 11 έτών είναι καθυστερημένο. Αν αντίθετως είναι 7 ή και 8 χρόνων έχει πρόωρα πνευματική ανάπτυξη.

Αυτή ή κλίμακα, στερεοποιημένη και πολύ πρακτική στην εφαρμογή, προσφέρει μεγάλες υπηρεσίες και εξαπλώνεται με γοργό ρυθμό. Στις Ένωμένες Πολιτείες, ιδιαίτέρως, εφαρμόστηκε στα Αμερικανόπαιδα από τόν Terman που έκαμε πολλές διαπιστώσεις και με τόν σκοπό να διευκολύνει την έπισημανση, προσέθεσε δοκιμές έτσι ώστε να όρίσει 6 για κάθε βαθμό ήλικίας (έτσι ώστε κάθε έπιτυχία δοκιμής έπάνω από τη βασική ήλικία, άντιπροσωπεύει μία πρόσθετη βεβαίωση ενός έκτου τού χρόνου ή δυό μηνών πνευματική ήλικία). Η άναθεώρηση «Στάνφορ» (άπό τόν όνομα τού Πανεπιστημίου όπου ο Τερμαν διδάσκει την παιδαγωγική της κλίμακας Binet-Si-

mon εφαρμόζεται συστηματικά στις Ένωμένες Πολιτείες.

Ο Yerkes έπεξεργάστηκε έναν άλλο τύπο κλίμακας, χρησιμοποιώντας έναν άριθμό δοκιμασιών που τις δανείστηκε άπό την κλίμακα Μπινέ—Σιμόν, και θέλησε να έχη μία αριθμητική παράσταση της διανοητικής ανάπτυξης. Πραγματικά ο προσδιορισμός της κλίμακας της διανοητικής ήλικίας είναι καθαρά συγκριτικός και δέν προσφέρει επίπεδα ποσοτικά. Αν είχαμε έμπειρικά καθιερώσει διάφορες όργυιές όχι βαθμολογημένες, αλλά με διάφορα ύψη, έτσι ώστε κάτω από τη μία να περνούν άκριβώς τά περισσότερα παιδιά τών 5 έτών, κάτω από την άλλη τά περισσότερα τών 6 κλπ. θά μπορούσαμε να πούμε, χάρις στη χρησιμοποίησή τους, ότι αυτό τόν παιδί έχει τόν άνάστημα τών 5 χρόνων ή τών 6 άνάλογα με τόν πέρασμά του άκριβώς κάτω από τη μία ή την άλλη όργυια αλλά δέν θά έξραμε τόν πραγματικό του ύψος σε πόντους.

Ο Yerkes λοιπόν άναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει τόν ίδιο μέτρο για όλα τά παιδιά με μία διαβάθμιση που παριστάνει με ένα αριθμό τόν ύψος τού πνευματικού επιπέδου.

Για τόν σκοπό αυτό, κάθε παιδί υποβάλλεται σε μία όμοια όμάδα δοκιμών (20 τόν όλον) και τά άποτελέσματα κάθε μιάς προσδιορίζονται άριθμητικά με ώρισμένο αριθμό βαθμών (τό άνώτατο όριο είναι Π. Χ. στην κλίμακα Μπινέ όταν πέτυχε να έπαναλάβει 3 αριθμούς μία φορά στις τρεις άντιπροσωπεύει ένα επίπεδο 4 έτών, 5 αριθμούς επίπεδο 8 έτών, και 7 επίπεδο 15 έτών. Στην κλίμακα Yerkes θά δώσουν ένα αριθμό άπό βαθμούς σχετικό με τόν άνώτατο αριθμό τών άριθμητικών ψηφίων που έπανελήφθησαν σωστά.

Άλλο παράδειγμα: Στην κλίμακα Μπινέ δίνουν φράσεις άνακατεμένες για να τις τακτοποιήσουν ή τουλάχιστον να τις καταλάβουν πράγμα που σημαίνει ότι τις τακτοποίησαν σωστά, και δυό έπιτυχίες σε τρεις δοκιμές, καθώς και τρεις στις τρεις άντιπροσωπεύει επίπεδο 12 έτών, ενώ μία μόνον έπιτυχία άντιστοιχεί σε μία όλοκληρωτική έπιτυχία. Στην κλίμακα Yerkes κάθε έπιτυχία σημαίνει δυό βαθμούς και ή βαθμολογία θά κυμαίνεται, για τη δοκιμασία αυτή μεταξύ τού 0 και τού 6.

Χρησιμοποιώντας τόν σύνολο τών δοκιμασιών σε παιδιά όλων τών ήλικιών έχουμε τόν μέσο άριθμητικό όρο της πρόσθετου άνάλογα με την ήλικία, και μπορούμε να σημειώσουμε όπως κάνουν με τόν

άνάστημα για την σωματική άνάπτυξη μία κάμψη της πνευματικής άνάπτυξης στο πέρασμα τού χρόνου, που έχει τόν γνωστό σχήμα της κάμψης τού S όπως είπαμε. Και όταν έξομε έτσι, έπειτα από την έκθεση, τόν μέσο άριθμητικό επίπεδο που εύρήκαμε για κάθε ήλικία, μπορούμε άφού υποβάλουμε ένα παιδί, ώρισμένης ήλικίας, στις δοκιμασίες της κλίμακας, να έξομε αν έχει κανονική άνάπτυξη ή αν είναι άντιθέτως καθυστερημένο ή αν είναι πρόωρα άναπτυγμένο και πόσο, όπως στα μέσα της μεθόδου Μπινέ — Σιμόν.

Αυτοί οι δυό τύποι της κλίμακας όπου στη μία περίπτωση καθιερώνουν έφάπαξ ένα επίπεδο ήλικίας και όπου στην άλλη, αρχίζουν να προσδιορίζουν ένα επίπεδο άπόλυτο υπό μορφήν άριθμητική, για να τόν κάνουν να άνταποκριθεί κατόπιν σε ένα επίπεδο ήλικίας, με τά προτερήματά τους και τά σχετικά έλαττώματα, τόν πρώτο με εφαρμογή γρηγορώτερη και πιο εύκολη, τόν δεύτερο πιο ίκανοποιητικό στη θεωρία, και πιο εύμετάβλητο, αυτοί οι δυό τύποι λοιπόν, και ο πρώτος κυρίως χρησίμευσαν για πρότυπα, στη μεγάλη διεθνή προσπάθεια που έκδηλώθηκε πριν από 15 χρόνια για τή γενίκευση τών μεθόδων τού πνευματικού μέτρου.

Προσέηρμσαν τά μέτρα αυτά σε χώρες και σε κέντρα διαφορετικά (Bobdtag, Jacerholm, Goddard Treves, Jaffiot, Kulman, Burt κλπ.)

Προσπάθησαν να κάνουν έφαρμοσίμες τίς κλίμακας, άπό τόν ένα μέρος στα πιο νέα παιδιά, με δοκιμές που είχαν οικειοποιηθεί (Melle Desceudres) και άπό τόν άλλο μέρος στους ίδιους τούς εηλικούς τών όποιων ήθελαν να παραβάλουν τόν διανοητικό επίπεδο. Έπέτυχαν προσαρμογές για τούς τυφλούς (Haine) και για τούς κωφάλαλους (Herder-schelle) και άντικατέστησαν τά προφορικά τέστ, με άλλα που βασίζονται σε ίχνογράφησης «ανίγματα» (Thorndike, Pintnet κλπ.) για να έχουν έξακριβώσεις συγκριτικές σε παιδιά με διαφορετική μητρική γλώσσα. Έφρόντισαν να εύρουν τόν μέσον να πραγματοποιήσουν τις δοκιμές ταυτόχρονα σε όμάδες παιδιών για ν' άντικαταστήσουν έτσι τις ότομικές δοκιμές με όμαδικές δοκιμές που έχουν πολλή σύντομη εφαρμογή Lowell, Pressey, Pintner κλπ.

Προσπάθησαν να παρουσιάσουν ένόητες ίκανοποιητικές για την άξιοποίηση τών επιπέδων ήλικίας Keller, Jhurstone, Woodrow.

Άσχολήθηκαν περισσότερο με τά καθυστερημένα (Elich, Stern Abelson κλπ.) ή με τά ιδιοφυή (Thomson, Moe-

Ἡ ἐπίδραση τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος στὰ καθυστερημένα καὶ δύσκολα παιδιά

Τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΡΟΥΣΚΑ, παιδαγωγοῦ

1. Εἴμεθα μάρτυρες σήμερα μιᾶς κινήσεως, μάλιστα μορφωμένων ἀνθρώπων, πού τρέφουν ἕνα βαθύ αἶσθημα δυσπιστίας ὡς πρὸς τὴν ἴδια τὴν οἰκογένεια, ἂν καὶ πολλοὶ τῆς δίνουν τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοκαθεδρίας στὴν ἀγωγή. Ἡ ἀνεπάρκεια τῆς σημερινῆς νεολαίας κι' ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν ἀνωμάτων καὶ δυσκόλων παιδιῶν, δείχνουν — λέγουν καὶ συμφωνοῦμε λίγο μὲ τὴ γνώμη τους — τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ περιβάλλοντος τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς καὶ καταδικάζουν τὶς πρακτικὲς μεθόδους γιὰ τοὺς γονεῖς.

Οἱ νέες αὐτὲς κλίσεις δὲν χρονολογούνται μόνο ἀπὸ σήμερα. Ἐκδηλώνονται στὶς δυτικές Εὐρωπαϊκὲς χώρες πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 1939. Ὁ P. Lapie (1) πρὶν λίγα χρόνια ἔκανε τὴν τολ-

1. Πρῶτοντις τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισιῶν (Cité par p. Delos, semaine social de France, 1954).

de, καὶ Piors Kouski κλπ.) ἡ τέλος μὲ τὰ φρενοβλαστῆ (Hart καὶ Spelman).

Γιὰ ἀπλοποίηση, ἐζήτησαν ν' ἀντικαταστήσουν τὸ πλῆθος τῶν ἑτερογενῶν δοκιμασιῶν, πού δὲν ἔχουν τίποτα τὸ συστηματικὸ, μὲ ἕναν ἐνιαῖο τύπο δοκιμῶν συμβατικῶν, μὲ μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη διαβάθμιση. Π. χ. ὁ Φέυ προτείνει νὰ καθιερωθεῖ τὸ διανοητικὸ ἐπίπεδο μεταξὺ 6 καὶ 14 ἐτῶν, ζητώντας στὰ παιδιά νὰ κάνουν μιὰ ἰχνογράφηση γιὰ νὰ παραστήσουν αὐτὴ τὴ φράση. «Μιὰ γυναίκα πηγαίνει περίπατο καὶ ὀρέχει» χωρὶς νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἀξία τῆς ἰχνογράφησης, ἀλλὰ μόνον μὲ τὶς γραφικὲς παραστάσεις μιᾶς ἀληθινῆς ἀντίληψης τῆς θέσης πού ὑπονοεῖται ἀπὸ τὴ φράση, μὲ ἀριθμητικὴ σημείωση.

Σύμφωνα μὲ ἀκριβεῖς κανόνες ὁ Κός καθιέρωσε μιὰ κλίμακα πού βασίζεται στὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀναπαραγωγή πολυχρώμων γεωμετρικῶν σχεδίων μὲ κύβους πού ἔχουν ἐπιφανείες χρωματισμένες μὲ διαφορετικὰ χρώματα. Ὁ Γκοντάρ ἐχρησιμοποίησε μιὰ βαθμολογημένη σειρά ἀπὸ αἰνίγματα, ὁ Ποέτους, σχεδιασμένους λαθουρίνθους, πού πρέπει νὰ διατρέξουν τοὺς διαδρόμους τοὺς μὲ ἕνα μολύβι. Ὁ Κλα-

μπερὴ προγνωστική: «Ἡ οἰκογένεια ἦταν ἄλλοτε ἕνας ναός, ἕνα ἐργαστήριον, ἕνα κράτος. Ἐπαύσε πλέον νὰ εἶναι. Εἶναι ἀκόμη ἕνα «ξενοδοχεῖον», ἀλλὰ θὰ χάσῃ μὲ τὴ σειρά τῆς τὸν χαρακτηρεῖ αὐτόν, καθὼς ἔχασε, αὐτὸ πού τῆς ἔδιναν, τὴν πῶς μεγάλη δύναμη: τὸ νὰ παιδαγωγῶν ὁ τῆς χαρακτῆρα, μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν διδασκαλιῶν. Καθὼς ἀπὸ τὰ μέλη τῆς θὰ τὴν ἐγκαταλείψη...».

Μὰ γιὰ πολλοὺς ἐξ ἄλλου καὶ μάλιστα παιδαγωγοὺς ἡ οἰκογενειακὴ ἀγωγή μένει ἡ καλύτερη καὶ φυσικότερη. Ἐκεῖνο πού ἀληθινὰ μᾶς στενοχωρεῖ εἶναι ὅτι: Τὸ μεγάλυτερο μέρος τῶν οἰκογενειῶν μας δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιδράσῃ σὺστηματικὰ, ὁ γὰρ τῆς ἀμείναις τὸ οὐ. Τὸ κακὸ εἶναι μεγάλο καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ θεραπεύ-

ραπέντ καὶ ὁ Σίλλερ φράσεις παράλογες νὰ τίς σχολιάσουν (τοῦ τύπου τῶν φράσεων πού χρησιμοποιήσε ὁ Μανὲ καὶ ἐπανελάβε ὁ Γιέρκ.). Ὁ Μπερτ λογικὲς ἀσκήσεις. Ὁ Γιέρκ ἕνα τῆς «πολλαπλῆς ἐκλογῆς» ἐμπνευσμένης ἀπὸ μιὰ δοκιμὴ πού καθιερώθηκε γιὰ τὶς συγκρίσεις νοημοσύνης τῶν ζώων κλπ. Ὅλες αὐτὲς τίς κλίμακες, ἀπλοποιημένες, τίς συνέκριναν στὶς ἴδιες ομάδες παιδιῶν, μὲ κλίμακες πού δοκιμάσθηκαν ἀπὸ τὸν Μπινέ, (τύπου Μπινέ - Σιμόν, ἡ τύπου Τερμάν) ἡ ἀπὸ τὸν Γιέρκ καὶ διεπιστάσαν γενικὰ μιὰ σχετικὴ συμφωνία στὰ ἀποτελέσματα μὲ ἀσυμφωνίες κατὰ καιρούς. Αὐτὴ ἡ συμφωνία, πού ἐκφράζεται μὲ ἀριθμητικὸ δείκτη συσχέτισης, μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἱκανοποιητική, ὅταν ἰσοδυναμῇ σ' αὐτὸ πού διαπιστώνουν περιβάλλοντες ἀλληλοδιάδοχοι δοκιμὲς μὲ τὴν ἴδια κλίμακα, ὅταν οἱ ἀσυμφωνίες ὀφείλονται μόνον στὸ ὅτι τὰ παιδιά πού ἐξετάζονται δὲν παρουσιάζουν διαφορὰς ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμή στὴν ἄλλη, ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, διαφορὰς τυχαῖες στὸ ἐνδιαφέρον, τὴν προσοχή, τίς ὁργανικὲς διαθέσεις κλπ.

(Συνεχίζεται)

σουμε, ἂν δὲν λάβουμε ριζικὰ ἀποτελεσματικὰ μέτρα. Ἔτσι ὁ L. Empain (2) λέγει ὅτι θὰ πρέπει νὰ μορφώσουμε μιὰ νέα γενεὰ ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, ὑπὸ τὴν κηδεμονία ἐκλεκτῶν παιδαγωγῶν τῶν νέων μεθόδων. Αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ παιδιά, σκέπτονται πολλοί, πού σήμερα θὰ εἶναι ἡ φροντίδα μας, θὰ γίνουν αὐριο πατέρες εὐτυχισμένων οἰκογενειῶν καὶ περήφανοι, γιὰ τὴν θὰ δώσουν στὰ παιδιά τοὺς τὴν ἀγωγή, πού ἄλλοτε ἀνῆκε μόνο στοὺς πρίγκηπες. Θέλουν νὰ δημιουργηθῇ μιὰ γενεὰ ἱκανή, πού θὰ ἐξασφαλίσῃ στὸ μέλλον τὴν οἰκογενειακὴ ἱκανότητα τῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ ἡ γενεὰ αὐτὴ θὰ δημιουργηθῇ ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, ἀφοῦ ἡ οἰκογένεια δὲν εἶναι ἱκανή....

Οἱ δύο θεωρίες καὶ μαζί μ' αὐτὲς κι' ἄλλες διαφορὲς συγκλονίζουν τὴν ἴδια τὴν Παιδαγωγική.

2. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐλαττωματικὸ παιδί, δὲν πρόκειται γενικὰ νὰ θεραπεύσουμε ἕνα ἀσθενῆ, πού φέρει μέσα του πολλὰς ἀσθενείες, ἀλλὰ περισσότερο νὰ μεταχειρισθοῦμε ἕνα ἀνισόρροπο κοινωνικὸ σύνολο (1) ὅλος διόλου ἄρρωστο, πού σὰν συνέπεια ἔρχεται τὸ ἄρρωστο παιδί... Τὸ πρῶτο κοινωνικὸ σύνολο εἶναι ἡ οἰκογένεια (2).

Αὐτὴ ἡ οἰκογένεια κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Αἰσώπου: εἶναι αἰσούχρη ὁ νῶς τὸ καλὺτερο καὶ τὸ χειρότερο τῶν πραγμάτων (3). Μπορεῖ πράγματι νὰ εἶναι μιὰ πηγὴ ἐγωῖσμοῦ, ἕνα ἐμπόδιο στὴν ἠθικὴ καὶ νοητικὴ ἀνάπτυξη, μιὰ αἰτία στενότητος, ἀλλὰ μπορεῖ σ' ἄλλες περιπτώσεις νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ πνεῦμα, νὰ μεταβληθῇ σ' ἕνα ἀφοσιωμένο σχολεῖο, νὰ δυναμώσῃ καὶ ἰσχυροποιήσῃ τὴν ἠθικὴ ἔννοια, χωρὶς τὴν ὁποία ἡ κοινωνικὴ ἔννοια ἔχει κάτι τὸ ἐλαττωματικὸ, τὸ ἀσυμπλήρωτο.

Πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι ὁ ρόλος τῆς οἰκογενείας εἶναι μεγάλος, τόσο στὴν πρώτη παιδικὴ ἡλικία, ὅσο καὶ στὴν πρώτη σχολικὴ περίοδο. Οἱ Pestalozzi καὶ Froebel, θεωροῦν τὴν

1. L'éducation de notre jeunesse, σ. 6.
2. R. LAFON: psycho-pédagogie medico-sociale, P.U.F. 1950, σ. 11.
3. Σημ. Πειραματισμοὶ ἔδειξαν ὅτι ἡ ἐξάρτηση τῆς παιδικῆς γνώμης ἀπὸ τοὺς γονεῖς εἶναι γενικῶς πολὺ ἰσχυρότερη ἀπ' αὐτὴ τοῦ δασκάλου. (0,61 κατὰ 0,12-0,01).
4. Πρβλ. Πολλὰ γιὰ τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ στὸ σπουδαῖο βιβλίον τοῦ W. Stekel: L'éducation des parents, σ. 17, 23, 31, 103 κλπ. (1938).

οἰκογένεια ὡς τὸ μόνο περιβάλλον, πού ἀρμόζει στὴν παιδικὴ ἡλικία. Ὁ Fénelon, στὸ βιβλίον του: «ἡ ἀγωγή τῶν κοριτσιῶν» ἔγραφε: «ἀνέφερα πολλὰ γιὰ τὴν ἀγωγή στὰ καλὰ μοναστήρια, ἀλλὰ ὑπολογίζω ἀκόμη περισσότερο σ' τὴν ἀγωγή ἢ μὲ τὰς καλὰς ἡμετέρας, ὅταν εἶναι ἐλεύθερη καὶ ἱκανὴ νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ καὶ τὴν ἐπιβάλλῃ». Εἶναι τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον ἐκεῖνο πού μπορεῖ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν προσωπικότητα στὴ γενετική της ἐξέλιξη. Ἡ θέση τοῦ παιδιοῦ μεταξὺ τῶν δικῶν του εἶναι ἕνα πολὺτιμο πρᾶγμα, γιὰ τὸ δὲν εἶναι ἕνα «δὴν» ἀφηρημένο, ἀνεξάρτητο ἀπὸ τίς ἐπιδράσεις τοῦ χρόνου καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλὰ ἕνα «δὴν» μὲ σάρκα καὶ ὀστά, ὑποταγμένο στοὺς μεγάλους, πού τὸ διευθύνουν σὰ θεοί...

Τὸ παιδί εἶναι γλυκὺ — λέγει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεῖας (4) — εἶναι μαλακὸ τρυφερὸ καὶ ἀπλό, χωρὶς κανένα δόλο, ἀνάξιο νὰ κρύψῃ τὴν εὐθεΐα καὶ ὁλοκαίνουργη παρειὰ τῆς ψυχῆς του. Ἡ ἀδυναμία του εἶναι ἕνα θέλημα. Εἶναι ἐξάισιο ζητώντας τὴ βοήθειά μας, ἐπειδὴ νοιώθῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀνίκανου...

Οἱ γονεῖς λοιπόν, οἱ πρῶτοι παιδαγωγοὶ ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, μένουν πάντα οἱ πρῶτοι. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ἀντικαταστήσῃ, γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴ ζωὴ τῶν γονέων του, γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν γονέων δὲν εἶναι μιὰ προσπάθεια διακεκριμένη, ἀλλὰ μιὰ τελείωση τῆς προσωπικότητος των, συγχρόνως ἕνα δῶρο τοῦ ἀνθρωπισμοῦ των. Ἡ ἀνήκουσα φροντίδα των ἢ ἔστω καὶ ἡ ἐλαχίστη, τρυφερὴ ἢ ἐλαττωματικὴ, εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς ζωικῆς ὁρμῆς, πού αἰσθάνονται καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς ἐσωτερικῆς μεγαλοψυχίας των. Ἡ ἀγάπη των, ἡ διαχορηκτικότητά των ἐπηρεάζουν τὸ παιδί, πού εἶναι δικό των, μὲ τὸ ὁποῖον ζοῦν καὶ ζῇ μαζί των. Ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα καὶ τῆς μητέρας εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ νὰ γίνῃ τὸ παιδί πλήρης ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μὴν τοῦ λείπῃ κάποιο πρᾶγμα ἀπὸ τὴ φύση του.

Ἀλλῶστε ἡ οἰκογένεια ἔχει τὴ δύναμότητα νὰ μετακινή τὸ παιδί καὶ νὰ τοῦ ὑποδείχνῃ χίλια πράγματα, αὐτὸ πού συντείνει στὴ νοητικὴ του ἀνάπτυξη καὶ ἐξέλιξη. Ὅποιος γνωρίζῃ τὴ γέννηση τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν ἔκφρασή των — λέγει ὁ Dercoly (1) — θὰ δῇ ὅτι ὑπάρχει

1. Petit Code d'éducation du Foyer d'après Clement d'Alexandrie, σ. 10 (Paris, 1912).

2. Les causes des irrégularités mentales Cleg 1' enfant (1909).

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΧΡΗΣΤΟΥ Θ. ΚΟΣΜΑ, δ/λου

Δέν παρουσιάζουν στον άναγνώστη, οί ταπεινές γραμμές του γράφοντος, κάτι τὸ καινούργιο. Πρόκειται γιά ένα θέμα πού άρκετά άπσυχόλησε πολλούς ειδικούς, μά δέν έπαψε όμως νά βρίσκει-ται στο προσκήνιο τών συζητήσεων.

Συνεπώς δέν έχασε τήν έπικαιρότητά του, γιατί δέν έχασε τήν έπικαιρότητά του, γιατί δέν θρήκε άκόμη τή σωστή και καθαρή λύση του, όπως τόσα και τόσα παιδικά και γενικά εκπαιδευτικά προβλήματα, ζητύν έπιτακτικά τή λύση τους, έτσι και ή ανάγκη τής ψυχικής έρευνας στο Σχολείο άπαιτεί μελέτη προσεκτική και έφαρμογή στη Σχολική πράξη.

Πέρασε ένας και πλέον αιώνας από τότε πού ή παιδική έγινε έπιστήμη πειραματική, με κύρια βάση στην επιτυχία του έργου της τήν ψυχολογία. Η έπιστήμη τής άγωγής του παιδιού παραμένει άπόλυτα έξαρτημένη από τήν ψυχολογία. Κάθε δε μεταβολή στις ψυχολογικές αντίληψεις συνεπιφέρει και τήν αντίστοιχη αλλαγή στις παιδ/κές κατευθύνσεις. (Χ. Σκαλισιάνου, Σύγχρονος παιδ/κή σελίς 5).

Είναι έπομένως ή παιδ/κή έφηρμοσμένη ψυχολογία του παιδιού, έφ' όσον τὸ κύριον έργον της συνίσταται στην ψυχοδιάγνωση τών ίκανοτήτων και διαφερόντων του τροφοίμων, γιά τὸ νόποιον τάχθηκε νά επιδράση.

Παρ' όλο πού ή ψυχολογία παίζει τόν πρωταρχικό ρόλο στο έργο τής άγωγής του παιδιού, έν τούτοις τὰ μεθοδολογικά και διδακτικά προβλήματα πήραν στη χώρα μας ξεχωρη θέση. Τείνουν με γρήγορο ρυθμό νά παραμερίσουν τήν ψυχ/κή έρευνα στο Σχολείο, δε άπασχόληση μ' αὐτή εκ μέρους του Δασκάλου, νά καταντά άπώλεια πολυτίμου χρόνου χωρίς σκοπὸ και εϋθύνη συνειδητή.

Μας ενδιαφέρει περισσότερο ή μέθοδος με τήν όποιία θά διδάξουμε και σ' αὐτή ρίχνουμε τὸ κέντρο του θάρους στην σχολική μας δουλειά, κι' αφήνουμε τήν ψυχ/κή έρευνα σέ δευτερεύουσα μοίρα, ένῳ δέν θάπρεπε νά γίνεται έτσι. Μ' αὐτόν τόν τρόπο τής εργασίας μας φθάσαμε σ' ένα διδακτικό δογματισμό πολύ επικίνδυνο και επιζήμιο στο ψυχοπλαστικό μας έργο. Συνέδρια παιδ/κά γί-

νονται σ' όλη τή χώρα πού διακροϋν μια και δυὸ ολόκληρες ήμέρες. Τι συμβαίνει όμως εκεί; Εισηγήσεις πολυσέλιδες, Διδ/λίες ύποδειγματικές, κρίσεις έπι τών Διδ/λιδών, και στο τέλος ένα Διδικό καλούπι γιά τὸ τάδε μάθημα. Έρευνα πουθενά, καμία άναζήτηση πνευματική, αλλά τεχνικοί συνδυασμοί και μέσα πού μετατρέπονται σε μονομερείς και στείρους μεθ/κούς και διδακτικούς φορμαλισμούς. («Σχολείο και ζωή» τεϋχος 4ον, ψυχογραφία και Δελτία άτομικότητας Λ. Βελιάρουτη).

Περνοϋμε τόν περισσότερο καιρό μας με τὸ τι θά διδάξουμε και πώς, και ξεχνοϋμε έντελῶς τήν έρευνα, πού μας οδηγεί θετικότερα και άσφαλέστερα στην εκπλήρωση του μεγάλου έργου μας.

Όταν όμως λείπει ή έρευνητική διάθεση άπ' τόν παιδ/γό, ή δουλειά του καταντά άπλή έπαγγελματική ρουτίνα, χωρίς βαθύτερο νόημα κι' αξία. Μοιάζει σαν μια κοινή άπασχόληση, σαν μια πρακτική έμπειρική πράξη, πού περιορίζει και νεκρώνει τὸ πνεϋμα.

Η έλλειψη τής ψυχικής έρευνας, δέν μας γεννά προβλήματα, δέν μας έρεθίζει γιά νέες κατακτήσεις, μάς αφήνει πάντα ίδιους, στατικούς, στενούς. Η μονόπλευρη Διδ/κή ένέργεια, όταν δέν συνοδεύεται με τήν άνάλογη και άπαιτούμενη ψυχολογική έρευνα, αυτοματίζει τόν Διδ/λο, τόν κάνει καθαρά πρακτικόν, γυμνώνει τήν διάνοια, δέν φωτίζει αλλά σκοτίζει τὸ πνεϋμα, και γενικά θέτει έμπόδια στην πρόοδο τής παιδ/κής έπιστήμης.

«Ο Δάσκαλος έχει άκόμη νά μάθη πολλά άπ' τὸ παιδί» (1), νά τὸ έμβλημα του Ίνστιτούτου Ζάν-Ζακ Ρουσσώ, μήπως δέν θάπρεπε ή μικρή αὐτή πρόταση με τὸ άπέραντο νόημά της, νά ήτο και ή πρώτη σκέψη όλων γιά μάς πού άσχολοϋμεθα καθημερινά με τὸ παιδί;

Μά γιά νά μάθουμε πολλά άπ' τὸ παιδί, χρειάζεται έρευνητική δουλειά κι' όχι φόρμουλες Διδ/κές ή μεθοδολογικές, τορνευμένες πολλές φορές μέσα σε κλειστά δωμάτια.

Γιά νά εισδύσουμε βαθειά μέσα στην

(1. Ε. Κλαπαρέντ. Λειτουργική παιδ/κή Μετ. Χ. Πάτση σελίς 202).

ψυχή του παιδιού και νά θέσουμε σε ένέργεια και εκμετάλλευση τὸ διαφέρον του (άμεσο και έμμεσο) πού είναι μια από τις πρωταρχικές άνάγκες του παιδιού, γιά τήν εξέλιξη του πνεύματος και του σώματος, πρέπει νά γίνουμε πρώτα έρευνητές τής παιδικής ψυχής. Χρειάζεται από μέρος του Δασκάλου ή θαθείά γνώση τής έφηρμοσμένης παιδ/κής ψυχολογίας, αὐτή θ' άνοίξη και θ' άπλώση ευρύτερα τόν πνευματικό όρίζοντα του Δασκάλου, αὐτή θά τόν κάνει άληθινὸ γνώστη τής παιδικής, ψυχής, τέλειο έπιστήμονα.

«Η ψυχολογία του παιδιού θάξιζε νά καλλιεργηται περισσότερο από τους Δασκάλους πού είναι άκριβῶς τὰ πιὸ κατάλληλα πρόσωπα γιά νά συνεργασθοϋν με τόν ψυχολόγο στο χτίσιμο αὐτῆς τής έπιστήμης του παιδιού πού άναγνωρίζεται σαν άπαράιτητη» (Κλαπαρέντ Λειτουργική παιδ/κή σελίς 202 Μετ. Χ. Πάτση). Ο Δάσκαλος θέβαια είναι ὁ άκρογωνιαίος λίθος στο οικοδόμημα πού λέγεται παιδ/κή. Αὐτὸς περισσότερο από κάθε άλλο γνωρίζει, και πρέπει νά γνωρίζει τὸ παιδί, γιατί καθημερινά τῷ χει μπροστά του, μπορεί νά τὸ παρατηρή ὅσο θέλει, και νά κάνει ὅσες θέλει ψυχοδιαγνωστικές έρευνες, τις ὁποιες μπορεί νά έπαληθεύη και νά καταλήγει σε συμπεράσματα πού θά γονιμώσουν και θ' αξιοποιήσουν τή δουλειά του.

Μά γιά νά πετύχουμε όλα αὐτά χρειάζεται μύηση στις ψυχολογικές μεθόδους έρευνας του ψυχικού βίου του παιδιού, πρέπει νά διαγνώσουμε τήν προσωπικότητά του πού είναι ή συνθετική μορφή όλων τών ψυχικῶν λειτουργιδών. Η εύρεσι του χαρακτηρισῶς του τροφοίμου, του ιδιαιτέρου δηλ. τρόπο πού σκέπτεται και πράττει ένεργεί και δρᾷ. (Γ. Σακελλαρίου: «Διάγνωση τής προσωπικότητας», ίδιου «πειραματική έρευνα πού συναισθηματικού βίου». Τέτοιες ψυχοδιαγνωστικές μεθόδους έρευνας υπάρχουν πολλές και διάφορες. Ο Δάσκαλος μπορεί νά χρησιμοποιήσῃ ὅποια νομίζει κατάλληλη και σύμφωνα με τὸ περιβάλλον του Σχολείου του. (Κλαπαρέντ. Ψυχολογία του παιδιού — Μέθοδος ψυχ/κής έρευνας. Μετ. Χ. Πάτση).

Μόνον έτσι με τή θερμουργὸ πίστη τής συστηματικής έρευνας (συλλογικής και άτομικής) — δελτία άτομικότητας — ψυχογραφήματα — τέστς — παρατηρήσεις, θά μπορέσουμε έμεις οί Δάσκαλοι νά σχηματίσουμε ὅσο τὸ δυνατόν ένωρίτερα μια ιδέα γιά τὸ τι μπορεί νά περιμένωμεν από τὸ κάθε παιδί, και γενικά άπ' τὸ σύνολο τής Ιτάξης μας, και πιὸ πέρα άπ' τὸ

Σχολείο μας συνολικά. Χρειάζεται ὅπως είναι φυσικό, κόπος, μελέτη και σύστημα στη διερεύνηση και μέτρηση τών ψυχικῶν φαινομένων γιά νά μη πέσουμε σε πλάνες (άντικειμενικές — υποκειμενικές — συμπτωματικές κτλ.). Η έπιστήμη, τής Άγωγής του παιδιού θρίσκειται σε συνεχή πρόοδο και γι' αὐτὸ τὰ προβλήματα πού μπαίνουν σ' αὐτή γίνονται ὅλο και πιὸ λεπτά, και πολύπλοκα, και δέν μπορούμε νά τὰ λύσουμε με μια άπλή έπισκόπηση, αλλά με τήν άκονη και έπίμονη έργασία μας, και πρὸ παντός με τήν έρευνητική διάθεσή μας.

Ο Σοφὸς Οὐίλιαμ Τόμψον εἶπε «όταν μπορείτε νά μετρήσετε αὐτὸ γιά τὸ ὁποῖον μιλάτε και νά τὸ εκφράσετε με αριθμούς κάτι ξερετε γι' αὐτὸ, όταν δέν μπορείτε διόλου νά τὸ μετρήσετε μήτε νά τὸ εκφράσετε με αριθμούς ή γνώση σας είναι έλάχιστη και δέν μπορεί νά σας προσφέρῃ ικανοποίηση».

Με τὰ ὅσα γράφων δέν θέλω νά ὑποστηρίξω ὅτι ή μέθοδος δέν προσφέρει τήν παιδευτική της μεγάλη αξία στο εύαγχο και εύπλαστο ὕλικό. Αὐτὸ θά σήμεινει καθαρή οὐτοπία. Εκείνο πού έπιθυμῶ νά τονίσω είναι ὅτι, μια Διδ/κή μέθοδος πρέπει νά βγαίνει, νά πηγάξη άπό μια προσχεδιασμένη έρευνα ψυχολογική και νά ναι σύμφωνα με τόν ψυχισμό τών τροφοίμων, και κατάλληλη στο περιβάλλον του Σχολείου. Τὸ σπουδαίό γιά τὸ Δάσκαλο είναι ὅτι ή διδακτική του μέθοδος νά στηρίζεται πάνω σε δικές του παρατηρήσεις πού τις έκαμε στο δικό του ὕλικό, στην τάξη του δηλαδή. Έτσι μπορεί νά ισχυρισθῇ σίγουρα, ὅτι δούλεψε εϋμέθοδα και έπέδρασε άνάλογα πάνω στα διαφέροντα και ιδιαιτερότητες σ' ένα εκάστο από τους μαθητές του και στο σύνολο. Μια τέτοια έργασία Διδ/κή έχει αξία και άποτελεσματικότητα, γιατί θρίσκειται σε άνάλογη και εϋθεία σχέση με τὸ έσωτερικό της διαφέρον. Δημιουργείται έτσι μια αϋθόρμητη άνάγκη στο πνεϋμα γιά τή γνώση και άποφέρει μια ικανοποίηση στο άτομο ή εκτέλεση αὐτῆς τής εργασίας.

Με τόν τρόπο αὐτὸ ξεδεϋουμε πιὸ λίγες ένεργειακές δυνάμεις τών παιδιών γιατί τὸ προσφερόμενο ὕλικό ἔχοντὰ τὸ διαφέρον, πού είναι σύμφωνο με τήν ψυχοσωματική άντοχή αὐτῶν τούτων τών παιδιών. Αφού όμως σ' όλα τὰ άτομα ένυπάρχουν οί ψυχικές ικανότητες και ὁ ίδιος νόμος τις διέπει γενικά, μια μέθοδος στηριγμένη πάνω στην ψυχολογική αὐτή βάση θάπρεπε νά ικανοποιή τὸ Δάσκαλο ὡς πρὸς τ' άποτελέσματά της. Τὸ άντικείμενο όμως τής έρευνας γιά τὸ

Ἡ σημασία τῶν παιδικῶν ἐρωτήσεων

Τοῦ κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΖΗΣΗ, μετεκπ. δ/λου

Γιὰ νὰ πετύχει ὁ ἄνθρωπος στὸ δύσκολο ἀγῶνα τῆς ζωῆς του προικίσθηκε ἀπὸ τὸ μεγάλο Δημιουργὸ μὲ πολλὰ κατὰλληλα ἐφόδια. Ἐνὰ ἀπὸ τὰ ἐφόδια αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ διαρκὴς τάση τῶν ἀνθρώπων γιὰ μάθηση καὶ γνώση. Ἡ τάση αὕτη, ὅπως μᾶς λέγει ἡ Ψυχολογία, εἶναι ἔμφυτη καὶ παρουσιάζεται σ' ὅλους γενικὰ τοὺς ἀνθρώπους μόλις ἀκόμα - ἀκόμα ἀποκτήσουν ἔστω καὶ ἀμυδρὰν ἀντίληψη τῆς ζωῆς. Ἐξαίρεση θρῖσκομε μονάχα στοὺς ψυχικῶς πάσχοντες.

Σὰν φυσικὸ ἀποτέλεσμα τῆς τάσεως γιὰ μάθηση ἔρχεται πάντοτε ἡ γνώση καὶ ἔτσι σιγὰ - σιγὰ ὁ πνευματικὸς ὀρίζοντας, ποὺ στὴν ἀρχὴ εἶναι πολὺ περιορισμένος, διευρύνεται. Κάθε δὲ γνώση γεν-

δάσκαλο δὲν εἶναι γενικὰ τὸ παιδί, ἀλλὰ ἡ μονάδα, αὐτὸ ποὺ ἔχει μπροστά του. Μὰ μέσα στὰ ἄτομα παρατηροῦνται χίλιες δυὸ διαφορές, ἰδιότυπες, (ψυχικὲς - νοητικὲς - σωματικὲς) ὡς πρὸς τὴν λειτουργία, ἐπίδραση, καὶ ἐξέλιξη ποὺ ἔχουν οἱ ἱκανότητες αὐτὲς στὰ διάφορα ἄτομα. Διαφοροποίηση ὕστερα χροέχεται σὲ δεξιότητες ἢ ἱκανότητες, ἀπὸ ἣν ἀντίδραση ποὺ προκαλοῦν τὰ ἄτομα στὸ σύνολο τῶν γεωγραφικῶν, φυσικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν ἢ παραγόντων μέσα στὸ ὁποῖο γεννήθησαν ζοῦν καὶ διδασκαστοῦνται. Τὶς ἰδιότητες αὐτὲς καλεῖται ὁ παιδ)δὸς νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ διαγνώσῃ στὸ συνεχῶς ἐξελισσόμενο πνευματικὰ πλᾶσμα, στὸν ἄωρο αὐτὸν ἄνθρωπο, μὲ τὴν ἰδιαίτερη διαγωγὴ καὶ ἐδιδασκασίαν. Ἡ γνώση συνεπῶς τῆς ψυχολογικῆς ἰδιοσυστάσεως τῶν μαθητῶν ἐκ μέρους τοῦ Δασκάλου ἀποβαίνει ὄρος ἀπαράβατο, πρὸς ἐναρμόνιση καὶ ἀξιολόγηση τοῦ μορφωπλαστικοῦ τοῦ λειτουργήματος.

Ὅταν λείπει ἡ γνώση αὕτη, ἡ ἔρευνα δηλαδή, δὲν θὰ μπορέσῃ ὅσο καὶ νὰ κοπιᾷ, νὰ μορφώσῃ καὶ νὰ διαπλάσῃ μὲ σίγουρη ἐπιτυχία καὶ διάρκειαν τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, σύμφωνα καὶ ἀνάλογα μὲ τὶς κλίσεις, διαφέροντα, ἐπιθυμίες, ἱκανότητες κ. ἄ. Ἡ συστηματικὴ (ψυχ) κὴ ἔρευνα θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἐμπειρίας καὶ θυμοσοφίας, καὶ θὰ μᾶς δείξῃ τὸν ἀσφαλῆ δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ σ' αὐτὰ στὴν ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ τῆς Ἀγωγῆς.

ΧΡΙΣΤΟΣ Θ. ΚΟΣΜΑΣ

νὰ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εὐάρεστα διανοητικὰ συναισθήματα (1). Ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, ὁ πανεπιστήμονας Ἀριστοτέλης κάνοντας λόγο γιὰ τὴν τάση, ποὺ ἔχει ἐμφύτως ὁ ἄνθρωπος γιὰ γνώση λέγει πὼς ὁ «ἄνθρωπος φύσει τοῦ εἶδέναι ὀρέγεται».

Ἡ τάση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς γνώση παρ' ὅλο, ποὺ εἶναι ἔμφυτη, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ σχετικὴ καλλιέργεια. Ἄν μείνῃ ἀκαλλιέργητη μπορεῖ νὰ πάθῃ ἀτρόφια, νὰ περιορισθῇ, ἀκόμα - ἀκόμα καμμιὰ φορά καὶ νὰ μαρῶθῃ. Ἀντίθετα πάλι ὅταν καλλιέργηθῇ τότε ἀναπτύσσεται, δυναμώνει καὶ δημιουργεῖ ἀνθρώπους, πρὸς ἐπιθυμοῦν καὶ ἀναζητοῦν πάντοτε τὰ δροσερὰ νερά τῆς γνώσης.

Κανένας ἄνθρωπος εὐ - φρονῶν, δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀξία καὶ τὴ σημασία τῶν γνώσεων γιὰ τὴν ζωὴ. Σὲ κάθε ἐπάγγελμα χρειάζεται σχετικὲς καὶ ἀνόλογες γνώσεις. Κανένα ἀπολύτως ἐπάγγελμα καὶ ἐργασία δὲν εἶναι, ποὺ νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ γνώσεις. Γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα τῶν γνώσεων, καὶ πρὸ πάντων ὡς πρὸς τὸ ποσοτικὸ μέρος καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἀποκτήσεως τούτων, ἐδημιουργήθησαν πολλὲς θεωρίες χωρὶς ὅμως καμμιὰ ἀπ' αὐτὲς νὰ ἀρνεῖται τὴν ἀξία καὶ τὴ σημασία τῶν γνώσεων.

Ἡ τάση γιὰ γνώση παίρνει διαφορὰς μορφὰς ἀνάλογα μὲ τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὰς διαφόρους γνώσεις. Ἐδῶ, ὅπως καὶ ἀπὸ τὸν τίτλο τῆς ἐργασίας μᾶς αὐτῆς φαίνεται, θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ ἐκείνη τὴ μορφή, ποὺ γίνεται καὶ ἱκανοποιεῖται μὲ τὶς ἐρωτήσεις καὶ δὴ τὶς παιδικὲς ἐρωτήσεις καὶ κατ' ἐπέκταση θὰ ἐξετάσωμὲ τὴν σημασία τῶν ἐρωτήσεων μέσα στὰ πλαίσια τοῦ χώρου, ποὺ διαθέτει τὸ παρὸν παιδαγωγικὸ περιοδικό.

Κατὰ γενικὸ κανόνα ἐρωτήσεις ἀπευθύνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γιὰ ὅ,τι δὲν ξέρουν. Ἰδιαίτερα ὠρισμένοι τύποι (ὡς π. χ. ὁ ἐξωστρεφής), ἀνθρώπων ἀπευθύνουν ἐρωτήσεις διαρκῶς, ἐνῶ ἄλλοι πάλι τύποι (ὡς π. χ. ὁ ἐνδοστρεφής) ἐρωτοῦν ὀλιγότρο. Κυρίως ὅμως ἀρωτήσεις ἀπευθύνουν τὰ παιδιὰ καὶ ἰδίως ὅταν εὐρίσκονται στὴν ἡλικία τῶν 3 - 7 ἐτῶν. Ἡ παιδικὴ ἡλικία τῶν 3 - 7 ἐτῶν κατακλύζεται διαρκῶς ἀπὸ μέγα πληθὺς ἐρωτήσεων, γι' αὐτὰ καὶ ἡ ἡλικία τῶν 3 - 7 ἐτῶν ὀνομάστηκε ἀπὸ πολλοὺς ψυ-

χολόγους (π. χ. Stumpf, Claparède κ.λ.π.) ὡς ἡλικία τῶν ἐρωτήσεων. Γενικῶς ὅλα τὰ παιδιὰ ἐρωτοῦν γιὰ ζητήματα ἢ πράγματα ἢ φαινόμενα ἢ καταστάσεις πραγμάτων, ποὺ δὲν γνωρίζουν καὶ ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν. Ποτὲ τὰ παιδιὰ δὲν ρωτοῦν γιὰ ὅ,τι ξέρουν, οὔτε πάλι ρωτοῦν γιὰ νὰ «πουλήσουν πνεῦμα» κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον. Πάντοτε ἐρωτοῦν γιὰ ὅ,τι ἀγνοοῦν καὶ εἶναι τοῦ διαφέροντός των καὶ προσπίπτει σὲ αἰσθήσεις των - πρὸ παντός δὲ στὴν ὄραση - γιὰτὶ ἡ κατ' αἴσθησιν ψυχικὴ τους λειτουργία, ἰδίως τῆς ὁράσεως, εἶναι πρὸ ἀνεπτυγμένη ἐν συγκρίσει μὲ τὶς ἄλλες κύριες ψυχικὲς λειτουργίες, εἴτε μὲ τὸ συναίσθημα, τὴ διάνοηση καὶ τὴν ἐνόραση ἢ διαίσθηση (intuition), σύμφωνα μὲ τὴ διάταξη τῶν κυρίων ψυχικῶν λειτουργιῶν, ποὺ ἔκαμε ὁ διάσημος ψυχίατρος Γιούγκ.

Ἐρωτῶν δὲ τὰ παιδιὰ γιὰ πράγματα τοῦ ἀμέσου διαφέροντός των, ὅπως καὶ παρὰ πάνω ἀναφέραμε, ἄλλοτε δὲ οἱ ἐρωτήσεις των εἶναι ἀνάλογες μὲ τὶς πνευματικὲς τῶν δυνάμεις ὡς πρὸς τὴν κατὰληψη ἢ κατανόηση (apperception). Ὑστερα ἀπὸ τὴ σχετικὴ ἀπάντηση, ποὺ θὰ δοθῇ, καὶ ἄλλοτε ξεπερνοῦν κατὰ πολὺ τὴν ὅλη των πνευματικὴ δυνατότητα.

Τὶς ἐρωτήσεις των τὰ παιδιὰ τὶς ἀπευθύνουν πρὸς ἀνθρώπους, ποὺ ἔχουν μεγαλύτερην ἡλικία ἀπὸ αὐτὰ, πρὸς ἄτομα στὰ ὁποῖα ἔχουν ἐμπιστοσύνη καὶ θαρros. Μὲ ἐρωτήματα ἀπευθύνονται πρὸς ὅσους τὰ ἀγαποῦν, τὰ προστατεύουν, τὰ περιποιοῦνται. Ἰδίως ἀπευθύνουν ἐρωτήσεις πρὸς τοὺς γονεῖς των, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλα ἐνήλικα μέλη τῆς οἰκογενείας των ἢ τοῦ φιλικῶς τῶν περιβάλλοντος. Ἐπίσης ἐρωτήσεις ἀπευθύνουν πρὸς τοὺς διδασκάλους των. Σπανιότατα ἀπευθύνουν ἐρωτήσεις πρὸς ἄγνωστα πρόσωπα. Θαρραλέα παιδιὰ ἀπευθύνουν περισσότερες ἐρωτήσεις καὶ σὲ περισσότερα ἄτομα, ἐνῶ στὰ δειλὰ παιδιὰ γίνεται τὸ ἀντίθετο.

Ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε φαίνεται ἡ μεγάλη παιδαγωγικὴ καὶ ψυχολογικὴ σημασία τοῦ παιδικοῦ ἐρωτήματος. Τὴ μεγάλη σπουδαιότητα καὶ σημασία τοῦ παιδικοῦ ἐρωτήματος κατενόησαν πολλοὶ παιδαγωγοί ἰδιαίτερα δὲ ἀπ' ὅλους ὁ μεγάλος παιδαγωγὸς Μπερτολνι. Ὅτι τοποθέτησε τὸ παιδικὸ ἐρώτημα στὸ κέντρο τῆς ὅλης σχολικῆς των ἐργασίας εἰς τὸ δικό του ἰδιωτικὸ σχολεῖο στὸ Βερολίνο.

Πολλὲς φορές οἱ ἐρωτήσεις τῶν παιδῶν εἶναι τέτοιες, ποὺ θάξουν καὶ τοὺς ἐνήλικες ἀκόμη σὲ πραγματικὴ ἀμηχανία, γιὰτὶ ἀδυνατοῦν νὰ δώσουν τὴν ἀπάντηση, ποὺ πρέπει. Αὐτὸ ἄλλωστε τὸ βλέπομε καὶ στὴν καθημερινή μας ζωὴ συναναστρεφόμενοι μὲ τὰ παιδιὰ.

Τὸ μικρὸ ὅμως παιδί δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀμηχανία, στὴν ὁποία ἀθελά του, χωρὶς καμμιὰ προαίρεση, μᾶς ρίχνει. Πιστεύει, ὅτι οἱ μεγαλύτεροί του «ὄλα τὰ ξέρουν». Δικίᾳ τοῦ ἐπιθυμίας εἶναι νὰ ἱκανοποιηθῇ τὸ παρὸν τοῦ διαφέροντος, νὰ λυθῇ ἡ ἀπορία του, νὰ πάρῃ τὴ σχετικὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημά του. Καὶ ὅταν πάρῃ τὴ σχετικὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημά του τότε ἱκανοποιεῖται, γεμίζει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀπὸ εὐάρεστα συναισθήματα, ἀποκτᾷ θάρρος καὶ προσπαθεῖ νὰ μεγαλώσῃ τὴν ἀκτὶνα τοῦ κύκλου τῶν γνώσεών του περιορίζοντας συγχρόνως τὴν περιοχὴ τῆς ἀγνοίας.

Οἱ γονεῖς ὅμως πολλὰς φορές - καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ οἱ ἄλλοι ἐνήλικοι - στέκονται ἀδιάφοροι μπροστὰ στὰ παιδικὰ ἐρωτήματα καὶ δὲν δίνουν καμμιὰ ἀπάντηση ἢ κι ὅταν δίνουν ἀπάντηση ἀπέχει αὕτη παρασάγγας ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Αὐτὸ εἶναι πέρα γιὰ πέρα σφάλμα καὶ φέρνει πάντοτε δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Καὶ νὰ γιατί: Ἄν δὲν δοθῇ καμμιὰ ἀπάντηση στὴν ἐρώτηση τοῦ παιδιοῦ, τότε φονεύεται τὸ παιδικὸ διαφέρον γιὰ τὸ πρᾶγμα, ποὺ ἐρωτᾷ - καὶ κατ' ἐπέκταση ἀργότερα γιὰ ὅ,τι δὲν ξέρει -, χάνει τὴν ἐμπιστοσύνη στοὺς γύρω ἀνθρώπους καὶ ἰδίως στοὺς ἐνήλικες, σχηματίζεται μὲ τοῦ ἡ ἰδέα, πὼς αὐτὸ ἐπειδὴ εἶναι μικρὸ παιδάκι δὲν ἔχει καμμιὰ ἀξία καὶ πὼς ἡ ζωὴ ἀνήκει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στοὺς μεγάλους. Πολλὲς φορές σχηματίζει τὴ γνώμη, ὅτι καὶ οἱ ἐνήλικοι «δὲν ἔχουν τίποτε τὸ σπουδαῖο» μὴ ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἀπαντήσουν στὸ ἐρώτημά του. Καὶ ἄλλα δυσάρεστα ἐπακόλουθα μποροῦν νὰ προκύψουν ὅταν δὲν δοθῇ ἀπάντηση σὲ παιδικὰ ἐρωτήματα. Ἄν πάλι ἡ ἀπάντηση, ποὺ θὰ τοῦ δοθῇ εἶναι ψεύτικη, τότε πάλι θὰ ἔχωμε μεγάλη ζημιὰ, γιὰτὶ τὸ παιδί ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ διαστελεῖ τὸ ψεύτικο ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ μπορεῖ νὰ πάρῃ γιὰ σωστὴ, γιὰ ἀληθινὴ τὴν ψεύτικὴ ἀπάντηση, ποὺ τοῦ δόθηκε καὶ ἔτσι ὑπάρχει μεγάλος κίνδυνος νὰ ἀποκτήσῃ ἐσφαλμένη ἀντίληψη τῆς ζωῆς πάνω σὲ ὠρισμένα ζητήματα. Ἄν πάλι τὸ παιδί θάσῃ νὰ διαγνώσῃ τὸ ψέμα, τότε θὰ πέσει ὁ πρῶτος σπόρος τοῦ ψέματος καὶ στὴ δικαίᾳ του ἀγνῇ παιδικῇ ψυχῇ, παρὰλληλα δὲ θὰ σχηματίσῃ τὴ γνώμη, ὅτι οἱ ἐνήλικοι εἶναι ὑποκριτικοὶ καὶ μα-σκοφόροι εἰλικρινεῖς. Ἄν πάλι τὸ παιδί δὲν μπορέσῃ νὰ διακρίνῃ τὸ ψέμα, ποὺ

νωνίαν, οί παιδαγωγοί σάν έρμηνευταί τών άναγκών της, ζητούν καλλίτερα άποτελέσματα από την διδασκαλία τών ξένων γλωσσών στα σχολεία μας.

Οί έπαγγελματίαι παιδαγωγοί και οί δάσκαλοι ξένων γλωσσών μολοντί διαφωνούν σέ πλείστα σημεία συμφωνούν στο ότι ή διδασκαλία τους στα σχολεία μας — τά δημόσια — είναι άνεπαρκής. πρώτοι την άποδίδουν κυρίως στην άνεπαρκή διδασκαλία και άλλοι στίς δυσμενείς συνθήκες. Κί' οί δύο έχουν δίκαιο.

Στά περισσότερα σχολεία ή διδασκαλία αύτη είναι πράγματι ύποτυπώδεις. Η κυριώτερη αίτία είναι ότι έχει δυσμενώς έπηρεασθή από τη διδασκαλία τών αρχαίων Έλληνικών και Λατινικών. Στο παρελθόν οί περισσότεροι δάσκαλοι ξένων γλωσσών μετεχειρίσθησαν τη ζωντανή σύγχρονη γλώσσα σά νεκρά. Η κατάσταση όμως αύτη σήμερα άλλαξε γρήγορα και ό παιδαγωγός άνεγνώρισε ότι οί σύγχρονες γλώσσες είναι ζωντανές και ό μόνος τρόπος διδασκαλίας του είναι ή άμεσος έξέλιξις.

Η λέξις άμεσος σημαίνει ταύτισι στην γλώσσα του ήχου με τό άντικείμενο και άρτια μεταφορά άλλων ήχων σέ άλλη γλώσσα.

Η άμεσος μέθοδος είναι τόσο παλαιά όσο και ή γλώσσα ή ίδια. Είναι αύτη ή μέθοδος με την όποία κάθε άνθρωπος φυσιολογικός μαθαίνει τη μητρική του γλώσσα και έγεννήθη μερικές χιλιάδες χρόνια πριν από τη γραμματική και τούς γλωσσολόγους. Ο νεολιθικός δηλαδή άνθρωπος θά παρεξενευόταν άν κάποιος γραμματικός ή γλωσσολόγος τόν πληροφορούσε ότι ή συμβολή του ήτανε διπλή και σηματοδότη στή γλωσσική εξέλιξι.

Η γλώσσα είναι πολυσύνθετο και λεπτό μέσον έκφράσεως και επικοινωνίας σκέψεων. Έκδηλώνεται με ήχους, έκφράσεις προσώπου, χειρονομίες, γραπτά σύμβολα. Τό νά μάθη κανείς νά καταλαβαίνει, νά μιλάη, νά διαβάξη και νά γράφη την ξένη γλώσσα είναι ό πρώτος φανερός σκοπός. Αλλά ό άπώτερος είναι ν' άποκτήση ό μαθητής την πολυσύνθετη αύτη ικανότητα για νά κατανοήση καλλίτερα τό ξένο λαό πού μιλάει αύτή τη γλώσσα, νά έκτιμήση την καλλιέργεια και τόν πολιτισμό του και νά τοῦ χρησιμεύση ή κατανόησις κι' έκτιμήσις αύτή σά βάσι για την οίκοδόμησι ενός ειρηνικού μέλλοντος.

ΠΟΙΑ ΗΛΙΚΙΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΕΡΗ ΓΙΑ ΝΑ ΑΡΧΙΣΗ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Σ' έμάς έδω έθεωρήθη κατάλληλη ηλικία ν' άρχισή νά διδάσκεται μιá ξένη γλώσσα τό 10ον έτος της ηλικίας.

Στά σχολεία της Αμερικής οί στατιστικές μαρτυρούν πώς τό μεγαλύτερο ποσοστό άρχίζει την διδασκαλία στην τετάρτη τάξη του Δημοτικού. Έπικαλούνται τρεις λόγους πού συνηγορούν σ' αύτό: 1) Σ' αύτή την ηλικία τό παιδί έχει προσαρμοσθή πιά στο σχολικό περιβάλλον, 2) Έχει προχωρήσει άρκετά στή γνώση της μητρικής του γλώσσας ώστε νά μὴν άπαγορεύεται ή μεσολάβησις μιáς δεύτερης και 3) Σ' αύτή την ηλικία τό παιδί δείχνει τό μεγαλύτερο ενδιαφέρον για μιá νέα γλώσσα.

Παρ' όλα αυτά πολλοί νηπιαγωγοί βεβαιώνουν ότι ή ξένη γλώσσα δέν έπιβραδύνει την προσαρμογή του παιδιού στο σχολείο. Ο φόβος, έπιμένουν, ότι ή δεύτερη γλώσσα θα συγχισθή με τη μητρική είναι παρανόησις πού οφείλεται στή σύγχισι μεταξύ προφορικής και γραπτής γλώσσας. Ο φυσικός δρόμος νά μάθη κανείς μιá γλώσσα είναι νά μάθη τούς ήχους της πριν μάθη τά γραπτά της σύμβολα. Όταν τά παιδιά γράφονται στο σχολείο μιλούν ήδη επί τέσσαρα ή πέντε χρόνια τη γλώσσα τους.

Κατά τόν M. E. Smith ένα κανονικής εύφυίας παιδί πέντε χρονών έχει λεξιλόγιο 2072 λέξεων. Η μελέτη αύτη έγινε τό 1926. Κατά πρόσφατη μελέτη της M. K. Smith ένα παιδί της πρώτης τάξεως του δημοτικού κατανοεί 24.000 λέξει. Ο Kensingland σέ έπίσημη πρόσφατη μελέτη του εύρε ότι κανονικής εύφυίας παιδί 7 έτών έχει γραπτό λεξιλόγιο 5099 λέξεων.

Οί τελευταίες δηλαδή μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οί παλιές καταμετρήσεις λεξιλογίων ήσαν πολύ συντηρητικές.

Φυσικό λοιπόν τό συμπέρασμα κατά τόν Teodor Anderson (Yale University) 9:3 είναι ότι τό παιδί έχει κιόλας έξασφαλίσει στο Νηπιαγωγείο ή στην πρώτη σχολική τάξη την προφορική κυριαρχία της γλώσσας του σέ σημείο πού ή έναρξις δευτέρας γλώσσας νά μὴν τοῦ προξενήσει δυσκολίες. Η άνάγνωσις ή ή γραφή όμως της ξένης γλώσσας δέν πρέπει νά άρχισή πρό της τρίτης ή τετάρτης τάξεως πριν δηλαδή σταθεροποιηθή ή γραφή και ή άνάγνωσις της μητρικής γλώσσας.

Μολοντί μεγάλη πρόοδος έχει γίνει στα πεδία της παιδικής ψυχολογίας, στο γλωσσικό πεδίο οί άρρενες ύπολείπονται άρκετά άκόμη.

Ο διαπρεπής νευρολόγος και χειρουργός έγκεφαλικών παθήσεων Dr Wilder Penfield διευθυντής τοῦ Νευρολογικού Ίνστιτούτου τοῦ Μόντεαλ γράφει.

Η μέθοδός μου για τη δ)λία τών έκθέσεων

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

21

Τοῦ κ. ΜΙΧΑΗΛ ΡΩΞΑΝΑ.δ)λου Χίου

Αγαπητέ συνάδελφε,
Θέλω νά σε παρακαλέσω νά εφαρμόσης τη μέθοδο τών έκθέσεων τη δική μου, την όποιαν πιστεύω νά έχης άκούσει. Θα σε οδηγήσω σ' αύτην με άλληλογραφία. Προσπαθώ νά την διαδώσω, γιατί είναι ή μόνη μέθοδος πού στήρίζεται πάνω στην ψυχολογία και γι' αύτό άπελευθερώνει και τό δάσκαλο και τό μαθητή. Ός τώρα την έδειξα σέ άρκετούς συναδέλφους και έμειναν εύχαριστημένοι από την εφαρμογήν. Πιστεύω ότι κι' εσύ θα θελήσης νά την εφαρμό-

«Ο άνθρωπινος έγκέφαλος διακρίνεται από τόν έγκέφαλο τών άλλων θηλαστικών γιατί κατέχει μηχανισμό λειτουργίας του λόγου. Υπάρχουν τρεις χωριστές περιοχές στον άνθρωπινο έγκέφαλο ειδικές για τό σχηματισμό του λόγου και την προσκτηση της γλώσσας.

Υπάρχει μιá κάποια ηλικία πού τό παιδί έχει μιá θαυμαστή ικανότητα νά μάθη γλώσσα, μιá εποχή πού πολλές γλώσσες μπορούν νά μαθευτούν σύγχρονα σά μιá και μόνη.

Αργότερα με την εμφάνισι της κρίσεως και της άφηρημένης σκέψεως αύτη ή πρώιμη ικανότητα ελαττώνεται πολύ.

Όποις είναι γνώστης της φυσιολογικής αύτης μεταβολής του άνθρωπινου μυαλού άπορεί για τά εκπαιδευτικά μας προγράμματα. Γιατί οί ξένες γλώσσες νεκρές ή ζωντανές εμφανίζονται πολύ μετά την άπώλεια της ικανότητος νά μάθη τη γλώσσα τό παιδί;

Γιατί ή τεχνική της γραμματικής και του συντακτικού σέ εποχή πού ό μηχανισμός του έγκεφάλου και τά γλωσσικά κέντρα έγιναν δύσκαμπτα δέν δίνει τη θέοι της στίς άποτελεσματικές μεθόδους πού τόσο καιρό χρησιμοποιήθηκαν στα μητρικά γόνατα;.....

Μικρά παιδιά τοποθετημένα σέ ξένο ή πολύγλωσσο περιβάλλον έδειξαν ικανότητα νά άρπάξουν όλες τις γλώσσες πού άκουσαν, πράγμα πού στερώννει τόν ισχυρισμό του Penfield. Πολλές περιπτώσεις έχουμε όλοι ύπ' όψιν μας. Ας προσθέσω μόνο μιá, πού περιγράφει ό Βρεττανός ψυχολόγος

«Παιδιά τριών ή τεσσάρων έτών πού γεννηθήκανε στή Βεγγάλη από Αγγλους γονείς, με νταντάδες και ύπηρετριες Ίνδες με διάφορα γλωσσικά ιδιώματα χρησίμευσαν ά διερμηνείς άνάμεσά στο ύπηρετικό προσωπικό και τούς γονείς τους πού μοχθοῦσαν με δασκά-

σης. Γι' αύτό σου δείχνω τό πώς θα άρχίσης, άφού πρώτα σου συστήσω νά διαβάσης στο περιοδικό «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» τά άρθρα μου «Ο ι ψ υ χ ο λ ο γ ι κ έ ς β ά σ ε ι ς τ η ς δ ι δ α σ κ α λ ί α ς τ ω ν έ κ θ έ σ ε ω ν» (Τεύχος 39-40, Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1953) και «Ε κ θ έ σ ε ι ς κ α ι δ ι δ α σ κ α λ ί α ς τ ω ν έ κ θ έ σ ε ω ν» (Τεύχος 73-74, Σ)θρίου - Ό)θρίου 1956).

Οί έκθέσεις μου είναι αὐθόρμητες, δηλαδή ό μαθητής γράφει ό,τι τοῦ έρχεται στο νοῦ. Ο τρόπος αύτός είναι ό

λους νά μάθουν χωρίς άποτέλεσμα τις περισσότερες φορές τά τοπικά γλωσσικά ιδιώματα».

Και θυάμαι ένα χαρακτηριστικό άνέκδοτο πού είχα άκούσει στην Αμερική από ένα στρατιώτη πού είχε γυρίσει από τη Γερμανία όπου χιλιάδες Αμερικανικές οικογένειες ζούσαν εκεί: Ένα Αμερικανάκι τριών ή τεσσάρων έτών βλέποντας λίγο πιδ πέρα ένα άλλο παιδάκι συνομήλικό του πήγε νά παίξη μαζί του. Θα είχαν παίξει μιá ώρα σχεδόν μαζί, μιλώντας γερμανικά, όταν άπό έρωτήσεις άνεκάλυψαν ότι ήσαν κι' οί δυο Αμερικανοί. Καθένας από τούς μικρούς ένόμισε τόν άλλο για Γερμανό.

Αύτη ή έμφυτη ικανότης πού έχουν τά παιδιά νά μαθαίνουν πολλές συγχρόνως γλώσσες κυρίως την ελάχιστη σύγχισι και χωρίς τόν ελάχιστο κίνδυνο σχετικά με τη γενική τους ανάπτυξη έθεωρήθη πολύ συχνά μ υ σ τ ή ρ ι ο. Καθώς όμως ό Penfield παρατηρεί «Δέν είναι καθόλου μυστήριο, αλλά τό φυσικό άποτέλεσμα τοποθετήσεως παιδιών σέ συνθήκες πού για νά ικανοποιηθούν τις πολλές του έφέσεις μαθαίνουν νέους τύπους του λόγου». Και καταλήγει :

«Αφήστε τό παιδί νά έπωφεληθῇ. Δόστε του ένα δάσκαλο πού ξέρει καλά τη γλώσσα και τη μιλάει όλη την ώρα. Αφήστε το νά άρχισή όσο τό δυνατόν σέ μικρότερη ηλικία, παίζοντας χωρίς τύπους, με φυσική χρῆσι της ζωντανής όλη την παιδική ηλικία και έφόσον αὔξάνει ή κρίσις κι' ή άντίληψις του παι-γλώσσας».

Αύτη ή άβολος και έμφυτος ικανότης του παιδιού νά άπορροφά τις γλώσσες με όλους του τούς πόρους άποκλίνει σταθερά και κατ' άμεσον άναλογία σ' όιοῦ.

(Συνεχίζεται)

φυσικός, γιατί οι συγγραφείς γράφουν τα συγγράμματά τους όταν τους έρθει ή έμνευση, δηλαδή γράφουν αυθόρμητα. Συνεπώς και εμείς πρέπει να αφήνωμε τον μαθητή να γράφει ό,τι του έρχεται στο νου και τότε μόνο είμεθα σύμφωνοι με τον όρο έκθεση. Για να ευκολύνωμε δε τον μαθητή και να του προκαλέσωμε έμπνευση του θέτομε ένα έρέθισμα. Το έρέθισμα αυτό είναι μια λέξη που του λέμε ή του γράφομε στον πίνακα. Ο μαθητής τότε αρχίζει να γράφει ό,τι περιστατικό του εθύμισε ή λέξη αυτή. Για να αρχίσουν όμως οι μαθητές μας τις εκθέσεις αυτές με το έρέθισμα χρειάζεται κάποια συνεννόηση μ' αυτούς. Πρέπει δηλαδή να ενοήσουν τί θα γράφουν, τί θα εκθέτουν ύστερα από τη λέξη που τους γράψαμε ως έρέθισμα.

Για να συνεννοηθούμε με τα παιδιά λέμε στην τάξη μας:

—Παιδιά έσεις τώρα θα μου πητε μια λέξη και εγώ θα σας διηγηθώ ό,τι μου θυμίζει ή λέξη.

Εκείνα μās λέγουν μια λέξη π.χ. «καρέκλα». «Αν ή λέξη μās θυμίζει κάτι τους το διηγούμαστε. «Αν όχι τους λέμε να μās πουν άλλη λέξη κι' άλλη μέχρις ότου θα θυμηθούμε. «Αλλ' ός υποθέσωμε ότι ή λέξη «καρέκλα» μās εθύμισε αυτά που λέμε παρακάτω. Αμέσως τους τα διηγούμαστε προφορικά ως έξης: «Η γάτα που έχω στο σπίτι μου πηγαίνει και κάθεται στις καρέκλες της κουζίνας. Και δε φθάνει που καθίζει αλλά με τα νύχια της ξαίνει το ψαθί τους και τις καταστρέφει. Τόσο πολύ τις έχάλασε που μια μέρα ο μικρός μου ο γυιός πήγε να πατήση άπάνω σε μια καρέκλα και θούλησε το ποδάρι του και έπεσε κάτω μαζί με την καρέκλα. Εύτυχε δέ χτύπησε. «Υστερα άπ' αυτό το πάθημα τις έδωσε σ' ένα καρεκλά και τους έβαλε καινούργιο ψαθί. «Αλλά δεν ευχαριστήθηκα, γιατί δεν ήταν καλής ποιότητος. Τώρα πιά δεν αφήνωμε τη γάτα να καθίζει πάνω στί καρέκλες, για να μην τις χαλάσει».

«Υστερα από τη διήγησή μας αυτή οι μαθητές θα καταλάβουν τί πρέπει να λένε με το έρέθισμα και θα μās ζητήσουν κι' εκείνοι να τους πούμε μια λέξη! «Εμείς τους λέμε μια λέξη π.χ. μαξιλάρι, σεντόν, πάπλωμα, φατιά, τηγάνι, θουνό, βάλανσα, βελόνα, αυγό, ποτήρι, σκάλα κλπ. Την λέξη που θα τους πούμε τη γράφομε και στον πίνακα. «Επειτα ρωτούμε ποιοι μαθηταί έθυμήθηκαν κάτι, κάποιο έπεισόδιο, περιστατικό με τη λέξη αυτή. «Όσοι θυμήθηκαν σηκώνουν το χέρι. Αυτούς τους καλούμε έναν έναν έξω και διηγούνται στην τάξη προφορι-

κά το περιστατικό που θυμήθηκαν. Μαθητές και δάσκαλος άκούνε τη διήγηση. Δεν έπεμβαίνομε καθόλου παρά μόνο για να υποδείξωμε στο μαθητή να διηγηται άργα και να κάμνη στο λόγο του τελείες. Στίς τελείες επιμένομε πολύ, γιατί αυτές είναι το σπουδαιότερο στην έκθεση, έπειδή χωρίς αυτές δεν θγαίνει νόημα. Έπίσης λέμε στον μαθητή να μη λέγη στη διήγησή του όλο και και ή άλλες περιττές λέξεις, γιατί αυτές άσχημίζουν τη διήγηση.

Κάμποσα μαθήματα εξακολουθούμε έτσι, για να μάθουν οι μαθητές να διηγούνται προφορικά εκθέσεις με το έρέθισμα. Μετά από 5—10 μαθήματα προφορικων εκθέσεων, όταν γράψωμε το έρέθισμα στον πίνακα λέμε στον μαθητή που θέλει να διηγηθί κάτι:

—Αντί να μās διηγηθής προφορικά αυτά που θυμήθηκες με την λέξη, καλύτερα γράψε μās τα στον πίνακα να τα διαβάσωμε άπ' εκεί.

Και ο μαθητής αρχίζει ιτότε και γράφει αυτά που θυμήθηκε στον πίνακα. «Ετσι εισάγονται οι μαθητές στην γραπτή έκθεση. Στον πίνακα τώρα διδάσκομε πώς πρέπει να γίνεται ή διόρθωση, το χτένισμα της εκθέσεως. Αφού γράψη ο μαθητής την έκθεσή του στον πίνακα — δεν είναι ανάγκη να τον αφήσωμε να την τελειώσει, τρεις τέσσερις κουθέντες φτάνουν— του λέμε να την κοιτάξη ο ίδιος (μήπως παραλείπει καμμιιά τελεία ή έχει λέξεις περιττές, που δεν χρειάζονται και πρέπει να τις σθήση. Ο μαθητής διαβάζει αυτά που έγραψε και διορθώνει. Αφού μās πεί ότι τελείωσε και δεν έχει να κάμη άλλη διόρθωση μετά καλείται ή τάξη να παρατηρήση και να διορθώση τα λάθη, αρχίζοντας πρώτα από τις τελείες. Με συζήτηση ή τάξη διορθώνει τελείες. Κατόπιν απαλλάσσει την έκθεση από τα και — και ή τις άλλες περιττές λέξεις. Και τελώνει ή διόρθωση της εκθέσεως, ή οποία γίνεται στον πίνακα και την παρακολουθεί όλη ή τάξη. Ο ρ ο γ ρ α φ ι κ ά λ ά θ η δ ε ν δ ι ο ρ θ ώ ν ο ν τ α ι , γ ι α τ ι α υ τ ό θ ά φ έ ρ η ά π ο γ ο ή τ ε υ σ η σ τ ο υ ς μ α θ η τ έ ς. «Η δε έκθεση δεν έχει σκοπό να διδάξη όρθογραφία, όπως δεν έχει σκοπό να διδάξη όρθογραφία και ή ιστορία. Θα γίνεται σύσταση στους μαθητές να όρθογραφούν όσο μπορούν, αλλά δεν θα διορθώνονται τα λάθη εκτός από τα πολύ χονδρά.

Αφού γραφτούν 4—5 ή και περισσότερες εκθέσεις στον πίνακα και άφου καταλάβωμε ότι οι μαθητές μας ξέρουν και θάζουν τελείες και ξέρουν να σθή-

σουν τις περιττές λέξεις τότε λέμε στους μαθητές να γράφουν έκθεση στο τετράδιο. Δηλαδή τους γράφομε πάλι μια λέξη στον πίνακα και τους λέμε ό,τι τους εθύμισε ή λέξη αυτή να το γράψουν ως έκθεση στο τετράδιό τους με το μολύβι και όχι με το μελάνι, για να μπορέσουν μετά να κάμουν τη διόρθωση, το χτένισμα της εκθέσεως, δηλαδή να θάλουν τις τελείες που χρειάζονται και να σθή-έκείνες που δεν χρειάζονται και να σθήσουν τις περιττές λέξεις.

«Αν με τη λέξη που τους γράψαμε στον πίνακα ως έρέθισμα δεν θυμηθούν περιστατικό άρκετοί μαθηταί τότε τους θάζομε άλλο έρέθισμα και άν με αυτό πάλι υπάρχουν και μερικοί μαθητές που δεν έθυμήθηκαν λέμε σ' αυτούς που δεν έθυμήθηκαν να γράψουν έκθεση μ' όποιο έρέθισμα θέλουν.

Μαζεύομε ύστερα τα τετράδια και διαβάζομε τις εκθέσεις τους. Βάζομε με κόκκινο μελάνι τις τελείες που λείπουν και υπογραμμίζομε τις περιττές λέξεις. Κατόπιν διαβάζομε τις εκθέσεις στην τάξη όπως είναι γραμμένες και καλούμε την τάξη να πη τις παρατηρήσεις της. «Άλλες εκθέσεις τις γράφομε και στον πίνακα όπως είναι γραμμένες εις το τετράδιο και ή τάξη κάμνει τις παρατηρήσεις της. «Υποδεικνύει τα λάθη και διορθώνει την έκθεση.

Λοιπόν άγαπτε συνάδελφε,

Κάμε σε παρακαλώ τη δοκιμή με τις εκθέσεις μου με τον τρόπο που σας γράφω παραπάνω. Πες στους μαθητές σου να σου πουν μια λέξη και διηγήσου τους αυτό που θα σου θυμίζει ή λέξη. Τη δοκιμή αυτή μπορείς να την κάνης σ' όποια τάξη θέλεις μικρή ή μεγάλη. Ο τρόπος είναι ο ίδιος. Στην πρώτη τάξη περιοριζόμαστε μόνο σε προφορικές διηγήσεις. Από τη δεύτερα και πάνω κάμνομε στην αρχή προφορικές και έπειτα γραπτές στον πίνακα πρώτα και στα τετράδια ύστερα. Σου γράφω και μερικές εκθέσεις των παιδιών μου. Είναι με τις λέξεις «κρυώνω», «σκοτεινά», «πηγαίνα» και δυο με τη λέξη «πλούσιος». Πιστεύω ότι και τα δικά σου παιδιά θα μπορέσουν να γράψουν τέτοιες εκθέσεις. Σημειωτέον ότι τα παιδιά των μεγάλων τάξεων μπορούν γρήγορα να γράφουν τέτοιες εκθέσεις στα τετράδιά τους άφου προηγουμένως κάμουν δυο τρεις προφορικές και άλλες δυο τρεις στον πίνακα. Έπομένως θα περιμένω από σε σύντομα να μου στείλης τέτοιες εκθέσεις των παιδιών σου, για να τις δω. Θα μου γράψης ό,τι άπορία έχης ή δυσκολία συναν-

τήσης. Κατόπιν θα σε οδηγήσω και στα άλλα είδη των εκθέσεων μου.

Με συναδελφική άγάπη

ΜΙΧ. Α. ΡΩΞΑΝΑΣ - Δημοδιδάσκαλος
Ριζαρίου 5α —Χίος

Υ. Γ. Στίς εκθέσεις με το έρέθισμα παρουσιάζονται μερικά παιδιά που γράφουν μόνο μια πρόταση και σταματούν κα ιδίνοντας το τετράδιό τους στο δάσκαλο λέγουν ότι τελείωσαν. Κάποτε μια μαθήτρια της Γ' τάξεως με το έρέθισμα «φόρεμα» μου έφερε πρώτη το τετράδιό της με μόνο την πρόταση: Μια φορά στον κήπο μας που έπαιζα με τις φίλες μου μπλέχτηκα σε μια τριανταφυλλιά και έχωσα το φόρεμά μου». Της έδωσα το τετράδιο και της είπα να γράψη κι άλλα. «Η μικρή μου είπε ότι δεν έχει άλλα. Έγώ τότε την βοήθησα έτσι: Μετά που έχωστήκηες τί έγινε; Μια φίληνά μου μου έβαλε στο σχίσμο μια παραμύνα μου άπαντά.— Γράψε το της είπα και το έγραψε. Μετά τί έγινε; — Πάίξαμε λίγο και ύστερα πήγα στο σπίτι μας μου λέγει. Γράψε και αυτό της λέγω. Και γράψε ακόμα και ό,τι άλλο σου συνέβη. «Η μικρή εξακολούθησε έτσι την έκθεσή της και γέμισε ένα κατεβατό του τετραδίου της. «Ετσι βοηθούμε το παιδί στο μέγλωμα της εκθέσεως του λέγοντάς του: «μετά... μετά...» ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΟΥ

«Κρυώνω»

Πέρασι το καλοκαίρι είχε γεννήσει ή Μπουζά ή σκύλα μας. «Ήταν χειμωνιάτικη ήμέρα. Έμεις λοιπόν άκούσαμε τα γουρλισματα των σκυλακιων και τρέξαμε. Καθίσαμε και περιεργαστήκαμε τα σκυλάκια. Είχαν κλειστά τα μάτια των και ανέβαινε το ένα επάνω στο άλλο γιατι κρύωναν. «Εξαφνα ήλθε ή σκύλα. Μόλις την πήραν χαμπάρι έτρεξαν κατακυλιστά και έβούζαναν. «Η σκύλα τα θύζαξε και έφυγε. Εκείνα άρχισαν να φωνάζουν σαν να έλεγαν: «κρυώνομε». Έγώ τα λυπήθηκα. «Έφερα ένα τσουβάλι και τα έβαλα επάνω

«Σκοτεινά»

Μια μέρα ήμουνα στο σπίτι της αδελφής μου. Καθόμαστε στην τραπεζαρία. Ήταν καλοκαίρι. Είχαμε το παράθυρο άνοικτόν. Βράδυ. «Η αδελφή μου φώναξε την υπηρέτρια να ανάψη την λάμπα. Την άναψε. Την έφερε εκεί που έκαθόμαστε. «Αξαφνα φύσηξε άνεμος. «Η λάμπα έσβησε. Μείναμε σκοτεινά. Αρχισαν τα παιδιά να κλαίνε. Έφώναζαν «Φοβούμαστε, ανάψετε την λάμπα. Μισή ώρα μείναμε σκοτεινά. «Η αδελφή μου γελούσε. «Επί τέλους ανάψαμε την λά-

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΤΡΙΤΑΞΙΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ Ι. Π. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Υπό κ. Γ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, δ/λου

Αξι)με κ. Γενικέ
Κ. Επιθεωρητά
Αγαπητοί συνάδελφοι (*)

Με ιδιαίτεράν χαράν χαιρετίζω πάντας Υμᾶς ἐπὶ τῇ σημερινῇ μας συγκηρώσει διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ προτύπου δημοτ. σχολείου τῆς Ἰερᾶς μας Πόλεως.

Διὰ τὴν κατατοπισθῶμεν ὅμως καλύτερον ἐπὶ τῆς πορείας, τὴν ὁποίαν προσέλαβεν εἰς τὴν περιφέρειάν μας ὁ περὶ Προτύπων νόμος, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναφερθῶμεν δι' ὀλίγων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου παρ' ἡμῶν.

1. Π ρ ό τ υ π ο ι τ ᾶ ξ ε ι ς: Γνωρίζετε, κ. συνάδελφοι, ὅτι δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν καλεῖσθε νὰ παρακολουθήσετε πρότυπον ἐργασίαν εἰς τὴν πόλιν μας, ἀφ' ἧς ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν

(*) Περίληψη ἀπὸ σχετικὴ ἀνοκοίνωσή του στο συνέδριον Μεσολογγίου.

μα. Κλείσαμε τὸ παράθυρον. Βάλαμε πιά γνώση!

«Πηγαίνω»

Μιά μέρα μοῦ ἔδωσε ὁ γαμπρός μου μία ὀκτᾶ ψάρια νὰ τὰ πᾶγω στὸ Κάστρο. Ξακίνησα. Δὲν ἤξευρα ὅμως ποῦ ἦταν τὸ σπιτάκι ποῦ θὰ τὰ πῆγαίνα. "Εβλεπα ἕνα θουνὸ καὶ ἔλεγα— ὅτι πίσω ἀπ' αὐτὸ εἶναι τὸ σπιτάκι.—Τύχη εἶχα καὶ συνάντησα ἕνα ἄνθρωπον. Ἐρώτησα ποῦ εἶναι τοῦ Λαίμου τὸ σπιτάκι ἐκεῖνος μοῦ λέει: «Παῖδί μου ἂν δὲ μὲ συναντοῦσες εἶθε νὰ πᾶς στὸ Χαζαλί». Ἐγύρισα καὶ μοῦ τὸ ἔδειξε.

«Πλούσιος»

"Ἦθελα νὰ ἤμουν πλούσιος. "Οχι γιὰ τὰ μεγαλεῖα ἀλλὰ γιὰ νὰ βοηθῶ τὰ καημένα τὰ φτωχά. Καὶ ἀκόμη περισσότερο τώρα γιὰ νὰ βοηθῶ τοὺς δυστυχισμένους ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ μου. Θὰ ἐμοίραζα χρήματα τρόφιμα καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐχρειάζονταν οἱ φτωχοὶ καὶ ἔτσι νὰ μὴν φανῇ ἡ δυστυχία τοῦ χωριοῦ μας. Κάθε βράδυ ποῦ πάω νὰ κοιμηθῶ σκέπτομαι τοὺς δυστυχισμένους ἀνθρώπους καὶ λέω μέσα μου: «Οἱ καημένοι οἱ φτωχοὶ μὲ τί πείνα πέρασαν αὐτὰ τὰ πέντε χρόνια! Μὲ τί ἀγωνία ἐπέρασαν τὸν πόλεμον καὶ μὲ τί ἀγωνία περιμένουν νὰ

ὁ νόμος 2029 «Περὶ Προτύπων σχολείων». Διότι ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1951 — 52 ὁ ἀξι)μος ἐπιθεωρητῆς μας κ. Θ. Γιαννόπουλος μὴ δυνάμενος, λόγω ἐλλείψεως καταλλήλου διδασκῆριον ἐν τῇ πόλει μας, νὰ ἰδρύσῃ πλήρως πρότυπον σχολεῖον 6)ξίου ἢ 3)ξίου τύπου, ὡς ὁ νόμος ὁρίζει, προέβη εἰς τὴν ἰδρύσιν προτύπου πρώτης τάξεως ὁρίσας ὡς τοιαύτην τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Α' Δημοτ. σχολείου τῆς πόλεως μας, τὴν ὁποίαν, τῇ ἐντολῇ του, καθ' ὅλον τὸ διδασκτικὸν ἐκεῖνον ἔτος διηύθυνε.

Τὴν ἐργασίαν ἐκείνην ἐκτός ὧν καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ὑπόλοιποι συνάδελφοι τῆς Περιφέρειας μας, πρὸς τοῦτο προσκληθέντες, παρηκολούθησαν, διὰ τῆς ἀντικειμενικῆς δὲ κριτικῆς τῶν ἐπεδοκίμασαν τὰ ἀποτελέσματά της.

Τὸ ἐπόμενον σχολικὸν ἔτος 1952—53 ὁ κ. Ἐπιθεωρητῆς, παρ' ὅλην τὴν συνεχιζομένην τότε ἀντιξοότητα τῶν διδασκῆρικῶν μας συνθηκῶν, ἐσυνέχισε τὰς περὶ τὰ

ἔρρη ἡ Παγκόσμια Εἰρήνη! Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους θὰ ἤθελα νὰ ἤμουν πλούσιος. "Οταν ἤμουν μικρὴ ἤθελα νὰ ἤμουν πλούσιος γιὰ τὰ μεγαλεῖα καὶ τοὺς περιπάτους τώρα ὅμως ποῦ ἐμεγάλωσα ἐκατάλαβα πὼς αὐτὰ ποῦ ἐξητοῦσα μικρὴ ἦταν τιποτένια.

«Πλούσιος»

Μιά μέρα ἐπῆγα εἰς τὸ σπῆτι ἐνὸς πλούσιου συγγενοῦς μου. Εἰς τὴν πόρτα τῆς κουζίνας καθόταν ἕνα φτωχὸ παιδάκι ποῦ ζητοῦσε. Ὁ συγγενὴς μου ποῦ βγήκε ἔξω νὰ μὲ πάρῃ βλέπει τὸ παιδάκι καὶ τοῦ ἔδωσε δυὸ σκαμπιλία. Τὸ παιδάκι ἔκλαιε καὶ παραπονεμένο κατέδρεκε τὴ σκάλα μουρμουρίζοντας. Ἐγὼ γὰν τὸ εἶδα τ' ὀλυπτήθηκα καὶ παρεκάλεσα κρυφὰ τὴν ὑπέρβριον νὰ τοῦ δώσῃ τίποτα. Ἀλλὰ δὲν εἶχε τίποτα. Καθόμουν μετὰ τὴν κουζίνα καὶ ὅλο ὁ νοῦς μου ἦταν στὸ φτωχὸ ὄρφανό. Τὸ σκεπτόμουν καὶ ἔλεγα: "Αχ! καὶ νὰ ἤμουν ἐγὼ πλούσιος ποτὲ ἐν θά ἔδιωχνα κανένα φτωχὸ καὶ μάλιστα μὲ κακὸ τρόπο. "Ολη τῇ νύχτᾳ τὸ σκεβόμουν καὶ δὲν εἶχα ὕπνον. Αὐτὰ τὰ κακὰ ἔχουν οἱ πλούσιοι. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε ὅτι δύσκολος πλούσιος θὰ πάῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

πρότυπα σχολεῖα προσπαθείας του καὶ διετήρησεν, ὡς ἐνθυμείσθε, δύο προτύπους τάξεις εἰς τὸ αὐτὸ ὡς καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος σχολεῖον, ἦτοι τὴν Β' τάξιν τοῦ Α' σχολείου μὲ διδασκῆλον τὸν δμῖλουντα καὶ τὴν Α' τάξιν μὲ διδασκῆλιν τὴν συνάδελφον τοῦ αὐτοῦ σχολείου κ. Σπ. Σπαγοπούλου—Μαρούδα. Ἐν τῷ μεταξύ τὸ διδασκῆριον τοῦ Γ' Δημοτ. σχολείου εἶχεν ἐπισκευασθῇ καὶ εἶχεν ἀποδοθῇ εἰς τὴν σχολικὴν του χρήσιν. Ἐπηκολούθησαν ὅμως οἱ σεισοὶ καὶ τὸ ἕτερον διδασκῆριον τῆς πόλεως, τὸ Ξενοκράτειον, ἐξ αἰτίας ταύτης ἠχρηστεύθη δι' ὀλόκληρον τὸ διδασκτικὸν ἔτος 1953—54. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς πόλεως ἐστεγάζθησαν εἰς τὰς τρεῖς αἰθούσας τοῦ Γ' σχολείου καὶ εἰς τὰς 11 αἰθούσας τοῦ Γυμνασίου κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς μόνον ὥρας. Εὐτυχῶς διὰ κρατικῆς ἀρωγῆς ἐπεσκευάσθη τὸ Ξενοκράτειον διδασκῆριον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἐκεῖνον ἔτους καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1954 ἀπεδόθη διὰ τὴν σχολικὴν του χρήσιν.

Ἀλλὰ τότε τὴν κενὴν θέσιν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Ζ' Ἐπαιδευτικῆς Περιφέρειας κατελάμβανεν ὁ ἀξιότιμος Γενικός Ἐπιθεωρητῆς μας κ. Ἀναστ. Πετοάλας. Ὁ νέος κ. Γενικός Ἐπιθεωρητῆς ἐπιστήμων ὀλκῆς καὶ διδασκῆλος ἀληθῆς, ὑπηρετήσας ἐπὶ σειράν ἐτῶν ὡς τοιοῦτος εἰς τὸ Πειραματικὸν σχολεῖον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἡσκημένος δὲ ὡς ἐκ τούτου εἰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας καὶ παιδαγωγικὰς ἐρεῦνας ἐξεδηλώθη εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν Γενικὴν μας Ἐπιθεωρήσιν, ὑπὲρ τῆς λειτουργίας Προτύπων σχολείων εἰς ὅλας τὰς ἑδρας τῶν Ἐπιθεωρητῶν τῆς περιφέρειας του. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην τοῦ κ. Γενικοῦ ἔπρεπε νὰ λειτουργήσῃ ἐν τῇ πόλει μας πλήρως Πρότυπον Σχολεῖον καὶ διὰ 3)ταξίου τύπου, διότι τὸ μόνον διδασκῆριον τῆς πόλεως ποῦ προσέφερετο διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦτο τὸ τοῦ Γ' σχολείου, διότι τρεῖς μόνον αἰθούσας διδασκαλίας διαθέτει τοῦτο, ἔχει δὲ αὐτὴν καὶ γυμναστήριον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτο δυνατόν νὰ ἰδρυθῇ καὶ ὁ ἀπαραίτητος σχολικὸς κήπος.

Ἡ ἀπαίτησις αὕτη τοῦ κ. Γενικοῦ εἰσὲν ἄμεσον ἀνταποκρίσιν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ψυχὴν τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ μας, ὅστις παιδαγωγικὴν κυρίως κίνησιν ἐπέδωξεν, ἀφ' ὅτου ἀγαθὴ τύχη ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἀδοκίμως μέχρι τότε ἐκπαιδευτικὴν μας περιφέρειαν. Καὶ συνεστήθη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ λήγοντος ἔτους 3)τάξιον Πρότυπον δημοτικὸν σχολεῖον περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ὁποίου θὰ ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω.

2. Α ἰ π ρ ὠ τ α ἰ ε ὕ γ ε ν ε ἰ ς π ρ ο σ φ ο ρ α ἰ ὕ π ε ρ τ ο ὕ Π ρ ο τ ὕ π ο υ. Διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ σχολεῖον ὡς Πρότυπον, ἔπρεπε νὰ ἐπιτύχῃ ἕνα στοιχειώδη ἐξ ἐποπτικῶν ὀργάνων ὀπλισμὸν. Ἐπρεπε κατ' ἀρχὴν νὰ ἀποκτήσῃ σχολικὸν κήπον, κατόπιν χάρτας, εἰκόνας ζώων καὶ φυτῶν, εἰκόνας θρησκευτικὰς καὶ ἱστορικὰς, βιβλιοθήκην ἐπιστημονικὴν καὶ μαθητικὴν, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ προθήκην διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἔργων χειροτεχνίας καὶ τῶν ἀτομικῶν φακέλλων τῶν μαθητῶν του, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἐπαρκεῖς πίνακας, κρεμάστρας, ὄργανα Φυσικῆς Πειραματικῆς καὶ Χημείας, ὄργανα ἀθλοπαιδιῶν, ἀριθμητήριον, ἀμμοδόχα κυθώτια ὡς καὶ πλουσίαν γραφικὴν καὶ χειροτεχνικὴν ὕλην, ἵνα μὴ προσκόπη εἰς τὰς χειροτεχνικὰς ἐργασίας καὶ τὰς πάσης φύσεως ἱγγραπτάς ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν του. Ἐπρεπε δηλαδὴ τὸ Πρότυπον σχολεῖον νὰ ἐξασφαλίσῃ σοβαρὰν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν διὰ νὰ ἀρχίσῃ τὴν λειτουργίαν του. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἰδιαίτεράν συμπαραστάσιν καὶ τὸ μέγιστον καὶ ἄμεσον διαφέρον τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ μας. Διότι τῇ ἐντολῇ του τὸ Γ' δημοτικὸν σχολεῖον τῆς πόλεως μας προσέφερε τὸ διδασκῆριόν του, πλὴν τοῦ γραφείου, ὅλα τὰ ἐπιπλὰ του καὶ πολλὰ τῶν ἐποπτικῶν ὀργάνων του διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Προτύπου. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα Β' Αἰτωλικοῦ καὶ Ματαράγκας προσέφερον πεντακοσίας μὲν δραχμὰς πρῶτον, ἑπτακοσίας δὲ τὸ δεύτερον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν πρώτων ἀναγκῶν του.

Εἰς τὸ κ. Ἐπιθεωρητὴν ὀφείλεται ἐπίσης καὶ ἡ δωρεὰν σχεδὸν παραχώρησις εἰς τὸ σχολεῖον ἐνὸς ἀριθμητήριου νέου τύπου ἀξίας 650 δραχμ. ὑπὸ τοῦ ἐφευρέτου καὶ κατασκευαστοῦ τούτου συνάδελφου κ. Ι. Σώκου, καθὼς καὶ ἡ χορήγησις χιλιοδραχμίου ἐνισχύσεως τῆς Γεωργικῆς Ὑπηρεσίας Μεσολογγίου διὰ τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν πρὸς ἰδρύσιν τοῦ σχολικοῦ μαθητῶν. Εἰς τοῦτο ἤλθον συνεπικουροὶ καὶ οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν μας, οἵτινες κατὰ τὴν πρώτην συγκέντρωσιν τῶν εὐχαρίστως προσεφέρθησαν νὰ πληρῶνουν 3 ἕως 10 δραχμὰς κατὰ μῆνα ἕκαστος διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ σχολείου, ὑπόσχεσι τὴν ὁποίαν πιστῶς, πρὸς τιμὴν τῶν, ἐτήρησαν. Εἰς τὴν προσπάθειάν μας ταύτην προσήλθεν ἀρωγὸς καὶ ὁ ἀξιότιμος Ἐπιθεωρητῆς τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς κ. Φ. Πάνου διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ὁποίου τὸ Σ)τὸν ὑπουργεῖον Παιδείας μας ἐχορήγησεν ὠρισμένα εἶδη ἀθλοπαιδιῶν, ἀπαραίτητων διὰ τὴν πληρεστέραν ὀργάνωσιν τῆς σχολικῆς μας ζωῆς.

Τὸ σχολεῖον ὅθεν ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσῃ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τοὺς κ. κ. διευθυντὰς καὶ διδασκάλους ὡς καὶ τὰς σχολικὰς ἐφορεῖας τῶν δημοτικῶν σχολείων Γ' Μεσολογγίου, Β' Αἰτωλικοῦ καὶ Ματαράγκας, τὸν συνάμακτῃς Ἀγωγῆς κ. Φ. Πάνου, τοὺς γονεῖς καὶ κηδεμόνας τῶν μαθητῶν του καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον τὸν ἀξιότιμον κ. Ἐπιθ. Γιαννόπουλον.

3. Διδασκαλικοὶ καὶ μαθηταὶ τοῦ σχολείου. Δὲν εἶναι ὑποτιμητικόν, κύριοι συνάδελφοι, νὰ φέρω εἰς τὴν μνήμην σας τὴν ἀρνητικὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν ὅλοι μας ἐναντὶ τῆς κοινοποιήσεως κατὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ λήγοντος σχολικοῦ ἔτους ἐπιθεωρητικῆς ἐγκυκλίου, διὰ τῆς ὁποίας ἐκαλούμεθα νὰ ἐργασθῶμεν εἰς τὸ Πρότυπον σχολείου, διότι καὶ ἡμεῖς ἐκ τῶν ἀρνηθέντων εἴμεθα. Ἐπιστεῦομεν ὅλοι μας, ὅτι διὰ νὰ ἐργασθῇ τις εἰς Πρότυπον σχολεῖον πρέπει νὰ συγκεντρώνῃ ὠρισμένα ἀπαραίτητα προσόντα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι εὐκόλως νὰ ἀναγνωρίσῃ τις διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἡτο ἀνάγκη ὅμως νὰ εὐρεθοῦν τρεῖς συνάδελφοι διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ σχολεῖον καὶ διαταχθέντες ἡμεῖς ἀνελάβομεν ὑπευθύνως τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν του.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου ὑπῆρξε κατὰ τι δύσκολος ἐφ' ὅσον δὲν ἦτο δυνατόν, ἐλλείψει διδασκλήριον ἄλλὰ καὶ προσωπικοῦ ὁλόκληρον ἐξατάξιον σχολεῖον νὰ μετατραπῇ εἰς Πρότυπον. Ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ Γ' Δημοτικὸν σχολεῖον τῆς πόλεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἤδη στεγαζόμεθα, ἦτο δυνατόν νὰ μετατραπῇ, ὡς διὰ μαγείας, εἰς Πρότυπον σχολεῖον ἂν οὐ καὶ τοῦτο, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τρεῖς μόνον αἰθούσας διδασκαλίας διαθέτει. Οὕτω ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔδρῳσιν Πρότυπου σχολείου 3εῖου τύπου, οἱ μαθηταὶ τοῦ ὁποίου θὰ προήρχοντο ἐκ τῶν τριῶν 6εῖων δημοτικῶν σχολείων τῆς πόλεως.

Πρὸς τοῦτο ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ἐκοινοποίησε σχετικὴν ἐγκύκλιον βάσει τῆς ὁποίας ἕκαστον τῶν τριῶν 6εῖων σχολείων τῆς πόλεως ἔπρεπε νὰ ὑποδείξῃ 42 μαθητὰς του, ἐπὶ ἑξ ἑκάστης τάξεως, οἵτινες συμπεριλαμβάνονται εἰς 226 θ' ἀπετέλουν τὴν δύναμιν τῶν μαθητῶν τοῦ 3εῖου Πρότυπου σχολείου. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐγκύκλιον, ἔπρε-

πε νὰ προέρχωνται ἐξ ὅλων τῶν κοινω- νικῶν τάξεων καὶ νὰ εἶναι διαφορετικῆς νοητικῆς καταστάσεως. Ἐντὸς δύο ἡμερῶν οἱ ὑποδείχθέντες μαθηταὶ προσήλ- θον εἰς τὸ διδασκλήριον τὸ Πρότυπου καὶ κατενεμήθησαν εἰς τρία διδασκτικά τμή- ματα τὸ κατώτερον μὲ διδασκαλὸν τὸν ὁμιλοῦντα, τὸ μεσαῖον μὲ διδασκάλου- σαν τὴν 8)δα Κ. Ἀνδριτσόπουλου καὶ τὸ ἀνώτερον μὲ διδασκαλὸν τὸν κ. Σ. Κασ- σαβέτην. Τὴν 8)σιν τοῦ σχολείου κατό- πιν προφορικῆς ἐντολῆς τοῦ κ. Ἐπιθεω- ρητοῦ ἀνέλαθεν ὁ ὁμιλῶν πρὸς ὑμᾶς. Οὕτω καὶ οἱ τρεῖς μας μὲ βαθεῖαν συν- αίσθησιν τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς μας ἀ- νελάβομεν τὸ ἔργον μας.

4. Ψυχολογικὴ τοποθε- τήσις τοῦ σχολείου. Ἐν 3)ξιῳν σχολεῖον ἐν μέσῳ τριῶν 6)ξιῳν ἦτο φυσικὸν νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἰδιαί- τεραν ψυχολογικὴν κατάστασιν εἰς τοὺς γονεῖς τῶν ὁποίων τὰ τέκνα ἐπελέγησαν διὰ τὸ Πρότυπον σχολεῖον. Ἡ συνδιδ- σκαλία τῶν τάξεων ἦτο κατὰ τὸ πρῶτά- κουστον διὰ τοὺς Μεσολογγίτας γονεῖς. Διότι ἐν Μεσολογγίᾳ τὰ σχολεῖα καὶ ὅταν ἀκόμη ἦσαν 4)ξια καὶ 3)ξια ἐρ- γάζοντο πάντοτε ἡνωμένα μὲ κεχωρι- σμένας τὰς τάξεις. Τὸ ὅτι δηλαδὴ ἕνας μαθητὴς τῆς Γ' τάξεως μετεφέρετο διὰ μιᾶς εἰς τὸ Ἀναγνωστικὸν τῆς Δ' καὶ ὁ τῆς Ε' εἰς τὸ Ἀναγνωστικὸν τῆς ΣΤ', τοῦτο ἀπετέλει διὰ μερικοὺς γο- νεῖς ἐπικίνδυνον μετατόπισιν. Ἄλλοι πάλιν, οἱ ἀφελέστεροι, ἐπίστευσαν ὅτι τὰ τέκνα τῶν εἶχον προαχθῇ, διὰ τῆς ἐγ- γραφῆς τῶν εἰς τὸ Πρότυπον σχολεῖον, εἰς τὴν ἀμέσως ἀνωτέραν τάξιν καὶ μὲ ὑπερηφάνειαν ἔκαμνον τὴν διαπίστωσιν αὐτὴν. Διὰ τοῦτο, κατ' ἀρχάς, αἱ ἀντι- δράσεις ὑπῆρξαν ἐμφανεῖς. Πρὸ τοῦ ὅ- γκου ὅμως τῆς ἰδικῆς μας πίστεως ὀλί- γον κατ' ὀλίγον αὐταὶ ἐξητμίζοντο καὶ σὺν τῷ χρόνῳ μετεβάλλοντο εἰς ἐπιδο- κimasίας τοῦ Πρότυπου καὶ εἰς εὐχαρι- στίας διὰ τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἡ ὑπηρεσία πρὸς τὸ τέκνον των. Τοιου- τοτρόπως ἐνωρίτατα τὸ σχολεῖον εἶρε τὴν ψυχολογικὴν του καταστάσιν ἐντὸς τοῦ ἀνεδαφικοῦ ἐν πολλοῖς περιβάλλον- τος, ἐν ᾧ ἐκλήθη νὰ ζήσῃ.

Αἱ πρῶται ἡμέραι τῆς ἐν αὐτῷ σχο- λικῆς ζωῆς ἦσαν ἡμέραι ψυχικῆς ἐπα- φῆς τῶν μαθητικῶν ομάδων, αἵτινες ἐκ διαφόρων αἰθουσῶν καὶ ἐκ τῆς ἐπιδρά- σεως διαφόρων διδασκάλων ἐκαλοῦντο νὰ συνάψουν καὶ νὰ συνεργασθοῦν ὑ- πό τὴν ἑννοίαν τῶν συνδιδασκομένων τμημάτων καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίθλεψιν ἐνός

νέου διδασκάλου εἰς τὸν ὁποῖον ἐτίθετο τὸ πρόβλημα τῆς ἐξ ἀπαρχῆς ὁργανώ- σεως τῆς τάξεως ἐντὸς τοῦ πνεύματος τῆς γενικῆς ὁργανώσεως τοῦ σχολείου.

5. Αἱ παιδαγωγικαὶ καὶ μαθη- κ α τ ε υ θ ύ ν σ ε ι ς. Ἀλλὰ ποῖαι θὰ ἦσαν αἱ παιδαγωγικαὶ μας κατευ- θύνσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ στη- ρίζωμεν τὴν ἐργασίαν μας;

Δι' ἐμὲ τὰ παιδαγωγικὰ καὶ διδα- κτικά προβλήματα τοῦ κατωτέρου τμή- ματος ἦσαν λελυμένα, διότι ἡ διητής συ- νεργασία μου μετὰ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ εἰς τὰς Πρότυπους τάξεις μὲ ἐδίδαξε τὸ τί ἤθελεν ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς, ἐγνώρι- ζον ποῖαν θέσιν ἐτήρει οὗτος ἐναντὶ τῶν ἐπιχειρουμένων διδακτικῶν πειραμά- των, ἀκόμη δὲ καὶ ποῖαν γνώμην εἶχε σχηματίζει οὗτος δι' ἐμὲ ὡς πρὸς τὸν χειρισμὸν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διδο- μένων μοι ἑκάστοτε παιδαγωγικῶν καὶ διδασκτικῶν ἐντολῶν. Δηλαδὴ τὸ κατώ- τερον τμήμα τοῦ Πρότυπου ἔπρεπε νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐνι- αίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ὁλικῆς μεθόδου διὰ τὴν πρῶτην- ἀνώνωσιν καὶ γραφήν. Τὰ δύο ἀνώτερα τμήματα ἔπρεπε πάλιν νὰ ἐργασθοῦν κατὰ τὴν τριμερῆ πορείαν ἐργασίας, τὴν ὁποίαν καθιέρωσε ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς, ἂν ἦς ἐτοποθετήθῃ εἰς τὴν περιφέρειαν μας.

Τὴν πίστιν μας πρὸς τὰς τοιαύτας παιδαγωγικὰς κατευθύνσεις ἐνίσχυεν ἐνδομύχως καὶ ἡ πνευματικὴ μας γνῶ- ριμία μετὰ τοῦ ἀξιότιμου κ. Γενικοῦ, ὅ- ταν κατὰ τὰ ἔτη 1938-40 εἰργάζετο ὡς διδασκαλὸς εἰς τὸ Πειραματικὸν Σχο- λεῖον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Πο- λάκις εἶχον παρακολουθήσει τότε τὸν κ. Γενικὸν διδάσκοντα εἰς τὴν Δ' τάξιν τοῦ Πολυτεχνικοῦ Πρότυπου, εἶχον κρατήσῃ πρακτικὰ τῆς ἐργασίας του καὶ εἶχον βεβαιωθῇ ὅτι τότε ὁ κ. Γενικός δὲν ἐπε- δοκίμαζε τὰς παιδαγωγικὰς καὶ διδα- κτικὰς ἀκρότητας ἄλλὰ τὴν ἡρεμον καὶ ἐξελεγκτικὴν διαδοχὴν τῶν παιδαγωγικῶν συστημάτων καὶ εἶχον βεβαιωθῇ ὅτι ὁ Ἐρθάρτος καὶ ὁ Κεραισταίνερ, ὁμό- σπονδοι εἰς τὸν βασιμὸν τῶν παιδαγωγι- κῶν του πεποιθήσεων, συνέτρωγον εἰς τὴν πανδυσίαν τῆς κοινῆς ἐπιστήμης ἐπ' ἀγαθῷ πάντοτε τῶν παιδευομένων ὑπ' αὐτοῦ Ἑλληνοπαίδων. Διὰ τοῦτο μὲ με- γαλύτεραν αἰσιοδοξίαν ἐπροχωρήσαμεν εἰς τὴν συγκέντρωσιν καὶ διατύπωσιν τῶν παιδαγωγικῶν μας σκέψεων.

Δύο παιδαγωγικαὶ συνειδήσεις τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου εἶ- χον πραγματοποιηθῇ πρὸ τῆς κοινοποι- ῆσεως τῆς «περὶ Πρότυπων σχολείων» πολυσελίδου καὶ περισπούδαστου ἐγκυ-

κλίου τοῦ κ. Γενικοῦ. Μετὰ τὴν κοινο- ποιήσιν ταύτης ἐπηκολούθησαν ἕτεραι δύο συνεδριάσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἐμε- λετήθη καὶ ἡρμηνεύθη αὕτη εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς. Βάσει ταύτης ἐπηκολούθησε καὶ ἄλλη «περὶ λειτουργίας τοῦ Προτύ- που σχολείου» διαταγὴ τοῦ κ. Ἐπιθεω- ρητοῦ, ἥτις εἰς εἰδικὴν πάλιν συνεδρία- σιν ἐμελετήθη ἐπισταμένως ὑφ' ἡμῶν.

Εἰς τὴν διαταγὴν του ταύτην ὁ κ. Ἐ- πιθεωρητὴς ἔγραψεν ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς: «Ἐπάνω καὶ πέραν ἀπὸ τὸ κατὰλλη- λον διδασκλήριον, τὰ ποπτικά μέσα καὶ τὴν τελείαν ὁργανώσιν τῆς ἐργασίας ἐ- ἔχουσας θέσιν θὰ κατέχη πάντοτε ἡ ὁλόψυχος ἀφοσίωσις τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ σχολείου καὶ ἡ εὐκρινὴς καὶ ἀνιδιοτελεῖς ἀγάπη του πρὸς τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸ παιδί. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν φθάνει. Καὶ ἄριστοι ἀπὸ πάσης ἀποφύσεως νὰ εἶναι οἱ διδάσκα- λοι τοῦ Πρότυπου τίποτε τὸ θετικὸν καὶ τὸ ὠφέλιμον δὲν θὰ προκύψῃ, ἂν δὲν διακρίνῃ αὐτοὺς Ἐνιαία καὶ κοινὴ κα- τεύθυνσις, ἑλλειψίς καὶ ἐγωιστικῆς τά- σεως καὶ μικροφιλοδοξίας, ἀπεριόρι- στον συναίσθημα εὐθύνης, συνειδητότης ἐργασίας καὶ συντονισμὸς δράσεως.

Οἱ διδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται εἰς ἐν Πρότυπον καὶ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἐνὸς σκοποῦ πρέπει νὰ εἶναι καθ' ὅλα σύμφωνοι. Τοῦτο ἀποτελεῖ βα- σικὴν ἀπαίτησιν καὶ πρέπει νὰ ἐπεκτεῖ- νεται εἰς πάντα τὰ γενικὰ σημεῖα διότι εἰς τὰς λεπτομερείας θ' ἀνακύπτουν μι- κροδιαφωναίαι αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν θὰ εἶ- ναι ἱκαναὶ νὰ κλονίσουν τὴν συνεργασί- αν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡ ἀρχικὴ συνταύ- τισις ἀπόψεων.

Ἐπομένως πρὶν εἰσελθετε ἀκόμη εἰς τὰς αἰθούσας διδασκαλίας θὰ χρειασθῇ νὰ συνέλθετε καὶ νὰ συζητήσετε πολλά- κες, διὰ νὰ καθορίσετε καὶ τὴν γενικὴν ἄλλα καὶ τὴν ἀπομικρὴν καθενὸς πορείαν. Ὅλοι μαζί θὰ ἀναγνωρίζετε πῶς ἐνερ- γεῖ καθένας εἰς τὸ τμήμα τοῦ ὅλου καὶ καθένας θὰ γνωρίζῃ εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκονται οἱ συνεργάται του. Καὶ με- τὰ τὴν εἰσόδόν σας εἰς τὸ σχολεῖον θὰ ἐρχεσθε εἰς τακτικωτάτην ἐπικοινωνίαν, θ' ἀνταλλάσσετε τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰς γνώμας σας καὶ ἀπὸ κοινοῦ θὰ λύε- τε κάθε προβαλλομένη ἀπορίαν καὶ τὰ εὐρίσκετε διέξοδον εἰς τὰ προκύπτοντα ἐμπόδια».

Τοιουτοτρόπως κατετοπίσθημεν πλῆ- ρως ἐπὶ τῶν ἀκολουθητέων παιδαγωγι- κῶν κατευθύνσεων τοῦ σχολείου καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀπολύτου συνεργασίας καὶ τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως ἀνελά- βομεν τὰ τμήματά μας διὰ νὰ ἐργασθῶ- μεν, ὅπως καὶ ὅσον μᾶς ἦτο δυνατόν.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΟΤΗΤΩΝ Ε. Σ. Δ. Α' - Β' ΤΑΞΕΩΝ ΠΟΛΕΩΣ ΒΟΛΟΥ

Τοῦ κ. Γ. ΜΑΝΕΣΙΩΤΟΥ, δ/λου 3ου Σχολείου Βόλου

1: ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ

Ἀγιασμός εἰς τὸ σχολεῖον. Τοποθέτησις ἐπιπλῶν ἐντὸς τῆς τάξεως. Θέσις μαθητῶν, γνωριμία διδασκάλου καὶ μαθητῶν. Καθήκοντα τῶν μαθητῶν εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν μαθητῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς τάξεως, τὰ ἀτομικὰ εἶδη ἐκάστου τῶν μαθητῶν. Ἡ προσευχὴ τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῇ ἐνάρξει καὶ λήξει τῶν μαθημάτων. Ἡ ἐορτὴ τῆς ὑποδοχῆς τῶν πρωτοετῶν μαθητῶν. Προετοιμασίαι διὰ τὴν ἐορτὴν, ἄσματα, ἀπαγγελίαι καὶ διανομὴ γλυκισμάτων.

2: ΘΕΡΙΝΑΙ ΔΙΑΚΟΠΑΙ

Ἐπιζητήσεις ἀπὸ τὰς θερινὰς διακοπὰς. Ὁ καιρὸς κατὰ τὸ θέρος. Ζέστη, ἥλιος, σκόνη. Ἡμέραι μεγάλαι καὶ νύκται μικραὶ κατὰ τὸ θέρος. Παραθερισμός τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ εἰς τὰ χωριά τοῦ Πηλίου. Θέρετρα πλησίον τοῦ Βόλου. Θαλάσσια λουτρά εἰς τὸν «Ἀναυρον» καὶ εἰς τὴν «πλάζ» τῶν Ἀλυκῶν. Ὑγιεινὰ συνήθειαι κατὰ τὸ θέρος. Ἡ καθαριότης τοῦ σώματος, ἡ καθαριότης τῶν ἐνδυμάτων, ἡ γυμναστική. Ἡλιοθεραπεία, ἀεροθεραπεία καὶ ἀμμοθεραπεία κατὰ τὸ θέρος.

Διότι ἔπρεπε νὰ ἐπιτύχωμεν ἄφ' ἐνός μὲν τὸν ἐπιδιωκόμενον διὰ τῶν Προτύπων σχολείων ἐκσυγχρονισμόν τῶν διδασκτικῶν μας μεθόδων, ἄφ' ἑτέρου δὲ νὰ φανῶμεν συνεπεῖς πρὸς τὰς σοβαρὰς εὐθύναις τὰς ὁποίας ἀνελάθομεν ἔναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας, τῶν μηθητῶν μας, τῶν γονέων των, τῶν συναδέλφων μας καὶ τῶν προϊσταμένων μας.

6. Π α ι δ α γ ω γ ι κ α ἰ σ ο υ ν ε δ ρ ι ὶ α σ ε ι ς. Διὰ τὴν καλυτέραν ἐνίσκην τοῦ ἔργου μας καὶ τὴν εὐδόσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ σχολείου ἀνήλθομεν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν σχολικὸν ἔτος εἰς 14 παιδαγωγικὰς συνεδριάσεις κατὰ τὰς ὁποίας συνεζητήσαμεν τὰ κάτωθι θέματα:

1. Ἐννοια καὶ περιεχόμενον τῶν Προτύπων σχολείων.

2. Ἐφαρμογὴ ἐν τῇ πράξει τῶν οδηγιῶν τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ περὶ τῆς ὁργάνωσός τοῦ Προτύπου μας.

3. Ἀνάγνωσις τῆς ὑπ' ἀριθ. 1134)54 ἐγκυκλίου διαταγῆς κ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῆς β. ληε διαφόρων μαθημάτων.

4. Ἐκτακὰ καὶ σημασίᾳ ὁργανώσε-

3: Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ

Προετοιμασίαι εἰς τὴν τάξιν καὶ εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὴν ἐορτὴν. Ἀνάθεσις σχετικῶν ἀπαγγελιῶν εἰς τινὰς τῶν μαθητῶν. Τὶ συμβολίζει ἡ Σημαία μας; Ἀ-σμα ἡ Σημαία. Ἐπαρσις καὶ ὑποστολὴ τῆς Σημαίας. Ὁ σεβασμός παντός Ἑλλήνος πρὸς τὴν Σημαίαν. Βηματισμός. Παρέλασις - Χαιρετισμός τῆς Σημαίας.

4: ΠΑΛΙΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΕΙΣ ΝΕΑΝ ΤΑΞΙΝ

Ἡ αἴθουσα διδασκαλίας καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἐπιπλά καὶ σκεύη. Πρὸς καλυτέραν διακόσμησιν τῆς τάξεως. Τὸ καθημερινὸν δρομολόγιον τοῦ μαθητοῦ. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τανάπαλιν. Χάραις ἐν σχεδίᾳ τοῦ καθ' ἐκάστην τηρουμένου δρομολογίου ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Ὁ διάδρομος τοῦ σχολείου. Αἱ ἄλλαι αἴθουσαι τοῦ σχολείου. Τὸ Γραφεῖον τοῦ σχολείου. Ἡ αὐλὴ τοῦ σχολείου καὶ τὰ ἐν αὐτῇ δένδρα. Ἡ ὑδραντλία καὶ ἡ ὑδρευσις τῶν μαθητῶν. Τὰ ἀφοδευτήρια καὶ ἡ διατήρησις καθαριότητος ἐν αὐτοῖς. Ὄνομασίαι τοῦ σχολείου καὶ τῶν πέριξ δρόμων. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου, οἱ διδάσκαλοι, τὸ ὑπηρετικὸν τοῦ

ὡς σχολικῆς ζωῆς.

5. Ἡ συνδιδασκαλία εἰς τὰ διάφορα τμήματα.

6. Αἱ δυσκολίαι εἰς τὰ διάφορα μαθήματα ἰδίᾳ εἰς τὸ μάθημα τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς.

7. Τὸ ὀρθογραφικὸν πρόβλημα.

8. Συνηθέσεται παιδονομικαὶ παρεκτροπαὶ καὶ ληπτέα μέτρα.

9. Καλλιέργεια τῆς παρατηρητικότητος.

10. Ἀσκήσις εἰς τὴν τακτικὴν τοῦ ἐργάζεσθαι.

11. Συζήτησις ἐπὶ τῆς πραγματείας περὶ Γεωγραφίας τοῦ Ρενέ Ὁζύφ (ἀπὸ τοῦ περιοδικοῦ «Νέο Σχολεῖο» τοῦ κ. Χάρη Πάτση).

12. Προπαρασκευὴ διὰ τὸ παιδαγωγικὸν συνέδριον.

13. Ὁργάνωσις χειροτεχνικῆς ἐκθέσεως.

14. Ἀπολογισμός τῆς ἐργασίας τοῦ ἔτους. Αὐτοκριτική.

Διὰ τὰ σπουδαιότερα τούτων ἐκρατήθησαν πρακτικὰ εἰς εἰδικὸν βιβλίον τοῦ σχολείου.

(Συνεχίζεται).

σχολείου Προσωπικόν. Ἡ καθάριστρια τοῦ σχολείου. Ἡ χρησιμοποιομένη ὑπόγειος αἴθουσα τοῦ σχολείου, ὡς ἐνδιαίτημα τῆς οἰκογενείας τῆς καθαριστρίας. Ἡ ἐργασία τῆς καθαριστρίας. Χάραις ἐν σχεδίᾳ τῆς αἰθούσης διδασκαλίας, τοῦ διαδρόμου, τῆς αὐλῆς καὶ τῶν ἄλλων σχολικῶν χώρων. Ἀπλοῦν σκαρίφημα ὁλοκλήρου τοῦ σχολείου, καὶ τῶν πέριξ αὐτοῦ δρόμων. Ἡ θέσις τοῦ σχολείου. Προσανατολισμός τοῦ σχολείου, τῆς αἰθούσης διδασκαλίας κλπ. Κύρια καὶ δευτερεύοντα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

5: Ο ΤΡΥΓΟΣ

Ἐκδρομὴ εἰς τὰ ἀμπέλια, ὁ ἀμπελουργὸς καὶ αἱ ἐργασίαι του. Ἐργαλεῖα τοῦ ἀμπελουργοῦ, τὰ σταφύλια εἰς τὸ «πατητήρι» καὶ ὁ μούστος εἰς τὰ θάρηλια. Γλυκίσματα εἰς τὰ χωριά μὲ θάσιν τὸ γλεύκος. Ἡ ζύμωσις τοῦ γλεύκους. Πουλὶά εἰς τὸν τρύγον. Κότσυφας - σπουργίτης. Ποιήματα, παραμῦθια καὶ τραγούδια διὰ τὰ ἀμπέλια.

6: ΑΙ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΙ 28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ. Κ

Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου. Ὁ Δημήτριος καὶ ἡ Δήμητρα ἐορτάζουν. Προετοιμασίαι εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὸν ἐορτασμόν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. Σημαιοστολισμός τοῦ σχολείου, τῶν οἰκιῶν, τῶν δημοσίων γραφείων. Τὸ νόημα τῆς ἡμέρας δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Στέψεις τοῦ Ἡρώου τῆς πόλεως. Παρέλασις τῶν σχολείων, τῶν Ὁργανώσεων καὶ τοῦ Στρατοῦ πρὸ τῶν Ἐπισήμων ἀρχῶν τῆς πόλεως. Φωταγώγησις τῆς πόλεως καὶ λαμπαδοφορία εἰς τὴν παραλιακὴν λεωφόρον. Κατασκευὴ σημαίων. Ἐθνοσημῶν, πανῶ κλπ.

7: ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΝ

Φθινοπωρινὰ ἐντυπώσεις ἀπὸ ἐπίκαιρον ἐκδρομὴν εἰς τὴν ἐξοχὴν. Εἰκὼν τῆς φύσεως κατὰ τὸ φθινόπωρον. Τὰ ἀποδημητικὰ πουλιά. Εἰκὼν τοῦ ἀγροῦ, ὄργωμα - σπορά. Ὁ γεωργὸς καὶ τὸ ἄροτρον του. Παλαιὰ καὶ νέα ἄροτρα. Φθινοπωρινὰ ἐργασίαι: Ἡ συγκομιδὴ τῶν φθινοπωρινῶν καρπῶν, μήλων καὶ ἐλαίων. Ἐκδρομαὶ εἰς τοὺς πέριξ τῆς πόλεως ἐλαιῶνας. Ἐπίσκεψις εἰς ἐλαιοτριβεῖον καὶ εἰς ἐργοστάσιον κονσερβοποιήσεως ἐλαίων. Τὰ λεμόνια καὶ τὰ πορτοκάλια ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὑγίαν τῶν ἀνθρώπων. Τὰ σπῖτια κατὰ τὸ φθινόπωρον: Πῶς ἐτοιμάζονται διὰ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα. Χαλιά, κουρτίνες, κουβέρτες, ξύλα καὶ κάρβουνα. Ὁ καιρὸς κατὰ τὸ φθινόπωρον εἰς τὸν Βόλον. Τὰ πάρκα τοῦ Βόλου. Οἱ δρόμοι τοῦ Βόλου καὶ ἡ κίνησις εἰς αὐτοὺς μετὰ τὸ φθινόπωρον.

8: Ο ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΜΑΣ ΚΗΠΟΣ

Κηπουρικαὶ ἐν αὐτῷ ἐργασίαι. Οἱ διὰδρομοὶ τοῦ σχολικοῦ κήπου. Αἱ βραγυαὶ (παρτέρια) τοῦ κήπου. Ἡ βραγυὰ τῆς Β' τάξεως. Ἡ καλλιέργεια τῶν φυτῶν, ἀνθέων, δένδρων κλπ. Εἶδη σχολικῶν κήπων. Τὰ χρησιμοποιούμενα ἐργαλεῖα κατὰ τὰς διαφόρους κηπουρικὰς ἐργασίας. Ποία ἡ σημασία τοῦ σχολικοῦ κήπου διὰ τὸ σχολεῖον καὶ τὴν κοινωνίαν γενικώτερον; πρὸχειρον σχεδιάγραμμα τοῦ σχολικοῦ κήπου.

9: Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΜΑΣ ΣΠΙΤΙ

Ἡ κατοικία τοῦ ἀνθρώπου. Χρησιμότης καὶ ἐξέλιξις τῆς κατοικίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὀικοδομικὰ ὑλικά, οἰκόπεδα, ἀνεργεῖς ατοικίας. Ὁ οἰκοδόμος, ὁ ξυλουργός, ὁ μηχανικός. Ἐπιπλά καὶ σκεύη τῆς κατοικίας. Εἶδη οἰκιῶν. Πρόσωπα διαμένοντα ἐν τῇ οἰκίᾳ. Γονεῖς - συγγενεῖς καὶ ἀσכולία αὐτῶν. Κατοικίδια ζῶα: Ὁ σκύλος, ἡ γάτα, ὁ ποντικός. Χαραὶ καὶ λύπαι ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ἡ Κυριακὴ ἀργία μέσα εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν.

10: Ο ΧΕΙΜΩΝ

Διαφοραὶ χειμῶνος καὶ φθινοπώρου. Οἱ μῆνες τοῦ χειμῶνος. Αἱ ἡμέραι ἐκάστου καὶ ὅλων μαζί. Ἡ ὥσις τῆς φύσεως κατὰ τὸν χειμῶνα. Προετοιμασίαι εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τὴν νάντιμετώπισιν τοῦ ψύχους τοῦ χειμῶνος. Μέσα καὶ εἶδη θερμάνσεως κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ ζωὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ γιγνία καὶ τὰ παραμῦθια τῆς. Ἐργασίαι τοῦ γεωργοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα. Οἱ κήποι καὶ τὰ πάρκα τοῦ Βόλου κατὰ τὸν χειμῶνα. Πῶς προφυλάσσονται οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐνδυμασίαι, μαλλιά καὶ μάλλινα ρούχα. Ἐπίσκεψις εἰς τὸ λαναριστήριον, εἰς τὸ Κλωστήριον εἰς τὸ Ὑφαντουργεῖον καὶ τέλος εἰς τὸ ραφεῖον. Ἡ ὑπόδησις κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐπίσκεψις εἰς τὰ βυρσοδεφεῖα τοῦ Βόλου. Αἱ ἀσθένειαι τοῦ χειμῶνος. Ὁ χειμῶν καὶ τὰ πτωχικὰ σπῖτια. Ἐνδημοῦντα πτηνὰ κατὰ τὸν χειμῶνα.

12: ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Προετοιμασίαι εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ἀγοράν. Σκέψεις διὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων. Τὸ Χριστουγεννιάτικον δένδρον εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Χριστουγεννιάτικα ἔθιμα εἰς τὸν Βόλον (Χριστόψωμα - Χριστοκούλουρα). Τὰ κάλαντα τῶν Χριστουγέννων. Ἡ Χριστουγεννιάτικη ἐορτὴ εἰς τὸ σχολεῖον. Τὰ Χριστούγεννα τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν. Ἐπισκέψεις κατὰ τὰ Χριστούγεννα εὐχετήρια - κάρται ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τῶν Χριστουγέννων.

(Συνεχίζεται)



ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ Ε. Σ. Δ)ΛΙΑΣ ΣΤΗ Β' ΤΑΞΗ

ΤΟΥ Κ. Κ. ΠΕΝΑΙΔΟΥ, ΜΕΤΕΚ. Δ)ΛΟΥ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

8-10 Κυριαρχούντα βιώματα σήμερα είναι τα περί της εορτής της Σημαίας εις το σχολείον μας.

Όλοι οι μαθηταί λαμβάνουν τὸν λόγον καὶ ἐκθέτουν κατὰ τὸν ἰδικόν των τρόπον τὰ τῆς εορτῆς.

Εἰς τὸ τέλος εἰς μαθητῆς συγκεντρώνει τὰ λεχθέντα κατὰ σειράν. Οἱ μαθηταὶ ἐξάνουν ὀλίγας φράσεις διὰ τὸ ἡμερολόγιόν των σχετικὰς μετὰ τὴν εορτὴν καὶ ταύτας καταγράφουν ὅλοι.

Ἐν συνεχείᾳ γίνεται ἀνάλυσις μιᾶς προτάσεως εἰς λέξεις καὶ τούτων εἰς συλλαβάς. Διὰ τὰ κάμωμε γνωστὰς τὰς μονοσυλλαβάς, δισυλλαβάς λέξεις κ. λ.π. γράφομεν εἰς ἓν μέρος τοῦ πίνακος τὴν λέξιν «Πῶς» μετὰ μίαν συλλαβὴν καὶ εἰς τὸ ἄλλο μέρος τὴν λέξιν «Πηγαίνωμε» μετὰ 4 συλλαβάς. Ἐρωτῶμεν τοὺς μαθητὰς μὰς μετὰ πόσας φωνὰς διαβάζομε τὴν πρώτην. «Όλοι μαζί ἀπαντοῦν μετὰ μίαν φωνήν. Τὴν ὀνομάζομεν μοοσύλλαβον καὶ γράφομεν ἀνωθεν αὐτῆς τὴν λέξιν «Μοοσύλλαβες». Κατόπιν ἐρωτῶμεν διὰ τὴν ἄλλην μετὰ πόσας φωνὰς διαβάζεται; Οἱ μαθηταὶ κάμνουν διαφόρους προσπαθείας καὶ ἐν τέλει εὐρίσκουν μετὰ 4. Τὴν ὀνομάζομεν πολυσύλλαβον καὶ γράφομεν ἀνωθεν αὐτῆς τὴν λέξιν «Πολυσύλλαβες». Κατόπιν ἐνδιαμέσως καὶ μετὰ τὰς μονοσυλλαβάς λέξεις γράφομεν τὴν λέξιν «Πανί». Εὐκολώτατα οἱ μαθηταὶ εὐρίσκουν ὅτι ἡ λέξις «πανί» εἶναι δισύλλαβος. Γράφομεν καὶ ἀνωθεν αὐτῆς τὴν λέξιν «δισύλλαβες». Ἐν συνεχείᾳ γράφομεν τὴν λέξιν «Σημαία». Οἱ μαθηταὶ φωνάζουν τρισύλλαβη. Γράφομεν καὶ ἀνωθεν αὐτῆς τὴν λέξιν «τρισύλλαβες». Ζητοῦμεν ἀπὸ ἑνα μαθητὴν νὰ ἀναγνῶσθαι ὅλα ὅσα ἐγράψαμεν εἰς τὸν πίνακα, κατόπιν δὲ ὅλοι κάμουν τὸ ἴδιον.

Ἐν τέλει ζητοῦμεν νὰ εὕρουν ἀπὸ τὸ μάθημα «Ἡ Σημαία» μονοσυλλαβάς, δι-συλλαβάς κλπ. λέξεις καὶ νὰ τὰς τοποθετήσουν καταλλήλως. Ὡς ἐργασία κατ' οἶκον δίδεται νὰ εὕρουν ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικόν τους ἀπὸ 2 λέξεις μονοσυλλαβάς, δισυλλαβάς κλπ. καὶ ἀφοῦ τὰς κατατάξουν, νὰ τὰς μάθουν καὶ ὀρθογραφικῶς.

10-11. Γίνεται ἀνάγνωσις ὑφ' ὅλων τοῦ τεμαχίου τὸ ὁποῖον ἀνετέθη ὡς ἐργασία. Τὰ λάθη διορθοῦνται ἀμέσως ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ νοήματος, προβαίνομεν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν.

11-12. Ἐν συνεχείᾳ παραδίδεται καὶ

δεύτερον τμήμα τῆς ἐνότητος «Ἡ εορτὴ τῆς Σημαίας».

Κατ' ἀρχὰς οἱ μαθηταὶ παρακολουθοῦν μετὰ κλειστὰ βιβλία. Ἡμεῖς ἀναγινώσκουμεν καλαισθητικῶς. Ζητοῦμεν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ νοήματος ἀπὸ ἑνα μαθητὴν, ἄλλοι δὲ συμπληρώνουν. Εἶτα καλοῦμεν τοὺς μαθητὰς μὰς νὰ ἀνοίξουν τὰ βιβλία καὶ νὰ ἀναγνῶσθαι τὸ τμήμα τοῦτο σιωπηρῶς. Εὐρίσκουν λέξεις ἀγνώστους, ἀπορίας, ἐντυπώσεις, καλολογικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ θέτουν ὑπ' ὅσιν τῆς τάξεως ὅταν γίνη ἡ ἐπεξεργασία.

Ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐρμηνεύσουν οἱ μαθηταὶ τὸ ἐρμηνεύομεν ἡμεῖς καὶ καταγράφεται εἰς τὸ σχετικὸν τετράδιον.

Ἐν τέλει γίνεται μία ἀνάγνωσις καλαισθητικῆς ὑφ' ἡμῶν καὶ οἱ μαθηταὶ προβαίνουν εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἀναγνωθέντος. Κατασκευάζουν Σημαίας, ἄλλοι ἰχνογραφοῦν, ἄλλοι χρωματίζουν καὶ ἄλ-κεντοῦν Σημαίας. Συγχρόνως ἄδουν τὸ ᾄσμα τῆς Σημαίας.

M. M.

3-5. Οἱ μαθηταὶ ἡσχολήθησαν μετὰ χαρτοκοπικὴν, χαρτοπλεκτικὴν, κεντητικὴν καὶ ἰχνογράφειν Σημαίων ξηρὰς καὶ θαλάσσης. Ἐπίσης ἔκαμαν διαφόρους ἀσκήσεις γυμναστικὰς κρατῶντας σημαίας ἀνὰ χεῖρας.

ΤΡΙΤΗ 18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

8-10. Παρεδόθη καὶ τὸ τελευταῖον τμήμα τῆς ἐνότητος «Ἡ Σημαία» καὶ εἶτα ἀνεγνώσθη ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον ὑφ' ἡμῶν.

Οἱ μαθηταὶ ἀπέδωκαν τὸ νόημα ἐν συν-νεχείᾳ λόγῳ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξήγαγον τὴν κεντρικὴν ἰδέαν.

Κατόπιν ἐδραματοποίησαν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνότητος καὶ ἔγραψαν εἰς τὰ τετράδιά των ἐκλεκτὰς φράσεις τοῦ κειμένου.

10-11. Μετὰ ἀγοραπωλησίαν διαφόρων εἰδῶν καὶ ποιότητων ὑφασμάτων κυανῶν καὶ λευκῶν πρὸς κατασκευὴν Σημαίων ἐγένετο ἀριθμητικὴ.

11-12. Τὴν τελευταίαν ὥραν ἐγένετο ἀνάγνωσις ἄλλων ἐνοτήτων «Περὶ Σημαίας» ἐξ ἐλευθέρων ἀναγνωσμάτων. Εἰς τὸ τέλος οἱ μαθηταὶ ἔψαλλον τὸ ᾄσμα τῆς Σημαίας ὅλοι ὁμοῦ καὶ ἀπῆλθον ἐνθουσιασμένοι.

M. M.

3-4. Ἐγένετο ὑφ' ἡμῶν γυμναστικὴ εἰς τὰς Ε' καὶ Στ' τάξεις.

Κατὰ τὰ πρῶτα μαθήματα ἐπροσέξα-

μεν τὴν καλὴν καὶ ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἀσκήσεων, τὴν σύνταξιν καὶ τὸν θηματισμόν.

4-5. Οἱ μαθηταὶ τῆς Β' τάξεως κατεσκεύασαν Σημαίας τὰς ὁποίας ἐκόλλησαν ἐπὶ λευκοῦ χαρτονίου. Συγχρόνως ἐχρωμάτισαν ἄλλας καταλλήλως καὶ ἔγραψαν κάτωθεν τούτων διαφόρους προτάσεις σχετικὰς μετὰ τὴν Σημαίαν καὶ τὴν εορτὴν ἐν τῷ σχολείῳ.

ΤΕΤΑΡΤΗ 19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

8-11. Τὰς πρωῒνας ὥρας ἐπεσκέφθημεν μετὰ τοὺς μαθητὰς μὰς τοὺς ἀγρούς ὅπου παρατηρήσαμεν τὴν σποράν. Καὶ ἄλ-λοτε εἴχομεν παρατηρήσεις σχετικὰς περὶ τῆς σπορᾶς, ἀλλὰ δὲν συνεζητήσαμεν ἐκτενῶς περὶ αὐτῆς. Οἱ μαθηταὶ εἶχον ἀναγράψει εἰς τὸ τετράδιον τῶν πρὸς συζητήσιν θεμάτων καὶ τοῦτο καὶ πληρεῖς ἐνθουσιασμοῦ διότι ἐπὶ τέλους ἔφθασε καὶ ἡ σειρά τους ἤρχισαν νὰ τὸ ἐρευνῶν καλύτερον.

Χωρισμένοι εἰς δύο ὁμάδας παρακολουθοῦν σποράν σίτου μετὰ ἄλογα, μετὰ βόδια καὶ μετὰ τρακτέρ.

Αἱ ἐρωτήσεις των γίνονται πάμπολλαι σχετικὰς μετὰ τὰ μέσα καλλιέργειας καὶ τὴν παραγωγὴν.

Αἱ παρατηρήσεις των καταγράφονται εἰς εἰδικὸν σημειωματάριον ἀπ' ὅπου κατὰ σειράν θὰ ἐξετασθῶν.

Παρατηρεῖται ἡ φύσις καὶ γενικῶς ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν στρέφεται εἰς ὅσα εἴπομεν περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ φθινοπώρου.

11-12. Τὴν τελευταίαν ὥραν κουρασμένοι κάπως ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σχολεῖον. Συνζητήσαμεν δι' ὀλίγων τὰ παρατηρηθέντα καὶ ἀνεχωρήσαμεν.

M. M.

3-5. Αἱ δύο ὥραι αὐταὶ κατηναλώθησαν εἰς τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ ὄργωματος καὶ τῆς σπορᾶς.

Οἱ μαθηταὶ διέκριναν τὰς ὠφελείας καὶ τὴν ταχύτητα τῶν μηχανικῶν μέσων καὶ ἐζήτησαν νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἑνα τρακτέρ νὰ ἐκχερσῶν ἑνα ἔδαφος διὰ νὰ ἀντιληφθῶν πόσον βαθὺ γίνεται τὸ ὄργωμα μετὰ τοῦτο. Πράγματι ἐπισκεπτόμεθα τὸ τρακτέρ, τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ πλησίον μας καὶ λόγῳ τοῦ καλοῦ καιροῦ κάμνομεν μάθημα εἰς τὴν ἐξοχήν.

Μὰς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ κάμωμεν τὸν προσανατολισμόν ἐξ αἰτίας τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου νὰ εὕρωμεν ὅλα τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς ξηρᾶς καὶ νὰ συζητήσωμεν περὶ τοῦ ὀρίζοντος καὶ τῆς θέσεως τοῦ χωριοῦ μας, περὶ τῶν οἰκιῶν τῶν μαθητῶν μας κλπ.

Εἰς μαθητῆς ἐρωτᾷ κάπως στενοχωρημένος. Κύριε γὰρ ὅλα μιλήσαμε. Βοήκαμε τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Ξεχωρίσαμε

τὶς θέσεις τῶν σπιτιῶν μας, γὰρ τὴν θέσιν καὶ τὸν προσανατολισμόν τοῦ σχολείου μας, ὅμως πότε θὰ μιλήσωμε;

Ἡ στιγμή ἦτο καταλληλοτάτη διὰ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν μου εἰς τὴν ἐνότητα «σχολεῖον» τὴν ὁποίαν ἄλλωστε εἴχομεν γράψει εἰς τὰ ὑπὸ συζητήσιν θέματα, καὶ ἐπεκρότησα τὴν ἐρώτησιν τοῦ μαθητοῦ. Ὅλοι τότε ἐστράφησαν πρὸς τὸ σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ἐφάνετο μακρόθεν ἐπιθλητικώτατον. Τοὺς διαβεβαίωσα, ὅτι λίαν συντόμως ἤρχετο καὶ καὶ ἡ σειρά τοῦ σχολείου μας.

Ἡ ἐπιστροφή μας γίνεται μετὰ χαρὸς καὶ ἄσματα.

ΠΕΜΠΤΗ 20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

8-10. Ἡ συζήτησις διὰ τὴν σποράν μετὰ τὰ διάφορα μέσα ἐντείνεται. Λαμβάνουν μέρος ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἰς αὐτὴν καὶ ἐκθέτουν τὰς σκέψεις τὰς παρατηρήσεις των. Εἰς τὸ ἡμερολόγιον γράφουν ὀλίγας προτάσεις διὰ τὴν σποράν τῶν ἀγρῶν κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Γίνεται ἀσκήσις μῦθος περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ γεωργοῦ καὶ ἐκμανθάνεται τὸ ᾄσμα «Ὁ γεωργὸς πάει στὸν ἀγρὸ πρωῒ σὺν ξημερῶσει» μετὰ μιμητικῆς κινήσεως.

10-11. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ σπόρου καὶ τῆς καταναλώσεως καυσίμου ὕλης ὑπὸ τοῦ τρακτέρ γίνεται ἀριθμητικὴ.

Περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ σπειρομένου σίτου καὶ τῆς ἀξίας του.

Περὶ τῆς παραγωγῆς ἑνὸς στρέμματος σίτου.

Μεποῖον μέσον συμφέρει καλύτερον εἰς τὸν γεωργόν μας νὰ σπέρνῃ κ.λ.π. Αἱ ἀσκήσεις αὗται εἰλημμένοι ἐκ τῶν βιωμάτων τῶν μαθητῶν μας συγκρατοῦν τὴν προσοχὴν των.

11-12. Οἱ μαθηταὶ τῆς Β' τάξεως ἰχνογραφοῦν τρακτέρ, γεωργὸν νὰ σπέρνῃ κλπ. Ἡμεῖς κάμνομεν ἀριθμητικὴν εἰς τὴν Δ' τάξιν. Συνέχεια προβλήματα προσθέσεις ἀκεραίων.

M. M.

3-4. Εἰς τὴν Ε' Στ' τάξιν προητοιμάσαμεν ἐκκλησιαστικὴν χορωδίαν.

4-5. Εἰς τὴν Β' τάξιν ἐγένετο ἐμπέδωσις τοῦ ᾄσματος «ὁ γεωργός».

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

8-10. Ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ μας ἀνεγνώσαμεν τὴν ἐνότητα «τὸ ὄργωμα». Ἐγένετο ἐπίμονος προσπάθεια καλαισθητικῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀναγνώσεως. Ἐν συνεχείᾳ ἀπεδόθη τὸ νόημα καὶ ἐγένετο ἡ ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου. Ἐξητάσθη τοῦτο καλολογικῶς, εὐρέθησαν ὅλα τὰ ἐνδιαφερόμενα σημεῖα καὶ ἐξήχθη ἡ κεντρικὴ ἰδέα.

Εἰς τὸ τέλος ἐγένετο δραματικὴ ἀναπαράστασις τοῦ κεφαλαίου. Κατόπιν τού-

του οί μαθηταί ἐτραγούδησαν τὸ ᾄσμα «ὁ γεωργὸς» καὶ ἐμιμήθησαν τὰς διαφόρους κινήσεις τοῦ γεωργοῦ.

Εἰς τὸ τέλος ἐγένετο ἀσκήσις γραφῆς διαφόρων προτάσεων ἐξηγμένων ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν παρατηρηθέντων καὶ ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ.

10—11. Γίνονται ὅλαι αἱ πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς μὲ σίτον, κριθήν, σίκαλιν κλ.π.

11—12 Ἡ Β' τάξις ἀπασχολεῖται σιωπηρῶς μὲ ἐργασίας τῆς ἀρεσκείας τῆς. Εἰς τὴν Δ' τάξιν γίνεται ἀριθμητικὴ. Ἐπαναλαμβάνονται οἱ κανόνες τῆς προσθέσεως καὶ δίδονται 2 προβλήματα ὡς ἐργασία κατ' οἶκον.

Μ. Μ.

3—5 Προετοιμασία Ἑκκλησιαστικῆς χορωδίας μαθητῶν Ε' Στ' τάξεων.

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

8—10. Μὲ μίαν ἀπλὴν ὑπενθύμωσιν ποίου ζητήματος τὴν ἐξέτασιν παρελείψαμεν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἐνότητα «Τὸ σχολεῖον μας».

Ἐξερχόμεθα καὶ παρατηροῦμεν τὸ σχολεῖον μας ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν πλευρὰν, τὴν θέσιν του ἐν σχέσει μὲ τὴν κοινότητα, τὰ ἐξωτερικά του παραρτήματα (αὐλὴ, ἡρῶν, ἀφοδευτήρια, σχολ. κήπος κ.λ.π.).

Εἰσερχόμεθα ἐντὸς αὐτοῦ παρατηροῦμεν τὸ ὑπόγειον, τὴν αἴθουσαν τελετῶν καὶ τὴν σκεπτήν. Ἐπίσης γίνεται παρατήρησις τῶν ἐν αὐτῷ ἐπιπλῶν καὶ σκευῶν.

Καὶ ταῦτα πάντα διὰ νὰ λάβουν μίαν καθολικὴν εἰκόνα τοῦ σχολείου οἱ μαθηταί.

10—11. Ἀρχίζομεν τὴν συζήτησιν διὰ τὴν θέσιν, τὸν προσανατολισμὸν τοῦ καὶ τὸν κάτω ὄροφον εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκεται ἡ τάξις μας.

Γίνεται ὁ προσανατολισμὸς τῆς αἰθούσης μας ἐν σχέσει μὲ τὰς λοιπὰς αἰθούσας καὶ ὁ προσανατολισμὸς ἐντὸς τῆς αἰθούσης διδ/λίας.

Ἐν συνεχείᾳ ἐξετάζομεν ἐν ἑκαστῶν τῶν ὑπαρχόντων ἐν αὐτῇ. Μὲ τὰ θρανία, τοὺς μαθητὰς, τὰ παράθυρα κ.λ.π. γίνεται ἀριθμητικὴ.

11—12. Ὅλοι μαζὺ συνεφωνήσαμε νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἐπομένην Δευτέραν, ἀφοῦ ἀναγνώσαμε καὶ ἄλλα σχετικὰ ἀναγνώσματα.

Ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ μας ἀναγινώσκουμε τὴν ἐνότητα «Μὲ τὴν μητέρα στὸ σχολεῖον».

Δ' ΕΒΔΟΜΑΣ 24 — 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1955.

ΔΕΥΤΕΡΑ 24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

8—10. Ὅλοι οἱ μαθηταί κάτι ἔχουν νὰ εἰποῦν διὰ τὸ σχολεῖον μας. Ἄλλοι

συγκρίνουν τοῦτο μὲ ἄλλα μικρότερα σχολεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐπισκεφθῇ κλπ. Λέγομεν εἰς τούτους περὶ τῶν τύπων τῶν σχολείων.

Ἐπαναλαμβάνομεν ὅσα εἴπομεν διὰ τὴν ἰδικὴν μας αἴθουσαν καὶ ἀρχίζομεν διὰ τὰς λοιπὰς αἰθούσας. Κατόπιν συζητοῦμεν διὰ τὸ ὑπόγειον, διὰ τὴν χρησιμότητά του καὶ διὰ τὰ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντα.

10—11. Ἐξ αἰτίας τῆς λέξεως «σχολεῖον» τὴν ὁποίαν ἐγράψαμεν εἰς τὸν πίνακα, γίνεται διδ/λία ὅλων τῶν διφθόγγων, αἵτινες καταγράφονται εἰς εἰδικὸν τετράδιον γραμματικῆς. Ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ εὐρίσκουν οἱ μαθηταί λέξεις μὲ διφθόγγους τὰς ὁποίας καὶ καταγράφουν ὑπογραμμίζοντες τὴν διφθογόν. Ὁὕτω καὶ ὀρθογραφικὴ ἀσκήσις γίνεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Κατ' οἶκον ζητοῦμεν νὰ εὕρουν καὶ ἄλλας λέξεις μὲ διφθόγγους καὶ νὰ τὰς γράψουν εἰς τὸ τετράδιον τῆς γραμματικῆς.

11—12. Μὲ τὰς βαθμίδας τοῦ σχολείου γίνεται ἀρίθμωσις ἀνιούσας καὶ κατιούσας μέχρι τὸ 50.

Γίνονται ἀσκήσεις ὅλων τῶν πράξεων μέχρι τὸ 50.

Ἐν τέλει ἀναθέτομεν νὰ γράψουν ὅλοι οἱ μαθηταί κατ' ἀνιούσαν καὶ κατιούσαν κλίμακα ἀνὰ 2 μέχρι τὸ 50 καὶ ἀπὸ τὸ 50—0.

Μ. Μ.

3 —4. Ἡ Β' τάξις ἱχνογραφεῖ σχολεῖον, τὸ ὁποῖον κεντᾷ καὶ κατόπιν χρωματίζει καταλλήλως.

Ἐν συνεχείᾳ ἄδομεν εἰς τοὺς μαθητὰς μας τὸ ᾄσμα «Τὸ σχολεῖόν μας».

35. Εἰς τὴν Ε' Στ' τάξιν διδάσκει τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου.

Ἐπίσης τὸ ᾄσμα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου «ΟΧΙ».

ΤΡΙΤΗ 25 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

8—10. Πολλοὶ μαθηταί μου σήμερον μοὶ ἀνεκοίνωσαν, ὅτι αὐριοὶ ἐορτάζουν τὴν ὀνομαστικὴν τῶν ἐορτῶν.

Κρίνομεν τὴν στιγμὴν καταλληλοτάτην νὰ ὠμιλήσωμεν εὐκαιριακῶς διὰ τὸν Ἀγίον Δημήτριον συνιστῶντες εἰς τοὺς μαθητὰς μας νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τῶν, ὅτι θὰ συνεχίσωμεν μετ' ὀλίγας ἡμέρας πάλιν διὰ τὸ σχολεῖον μας. Πράγματι ὅλοι οἱ μαθηταί κάτι ἔχουν νὰ διηγηθῶν διὰ τὸν Ἀγίον Δημήτριον. Ἐν τέλει ἡμεῖς λέγομεν δι' ὀλίγων τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀγίου καὶ τὰ θαύματά του καὶ ἀναγινώσκουμε σχετικὸν μὲ τὸν Ἀγίον Δημήτριον κεφάλαιον ἐκ τῆς «Ζωῆς τοῦ Παιδίου».

Κατόπιν προσκαλοῦμεν τοὺς μαθητὰς νὰ συγκεντρώσουν πληροφορίας κατ' οἶκον καὶ νὰ μᾶς ἀνακοινώσουν τὴν μεθεπομένην.

10—11. Ἀδεῖται ὑφ' ἡμῶν τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, κατόπιν δὲ συντάσσεται αὐτοσχέδιος προσευχὴ πρὸς τὸν Ἅγιον, ἡ ὁποία γράφεται εἰς τὸν πίνακα καὶ ἐκμανθάνεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

11—12. Οἱ μαθηταί ἱχνογραφοῦν τὸ ἄλλογον καὶ τὸν καθολλάρην Ἀγίον Δημήτριον κατόπιν ἐπιδείξεως καλλιτεχνικῆς εἰκόνης. Γράφουν διαφόρους προτάσεις ἀναφερομένας εἰς τὸν Ἀγίον Δημήτριον καὶ ἐν τέλει ἄδομεν ὅλοι ὁμοῦ τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου.

Μ. Μ.

3—5. Προετοιμασία τῆς ἑορτῆς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου.

Δοκιμαστικὴ παρέλασις ὁλοκλήρου τοῦ σχολείου.

ΠΕΜΠΤΗ 27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

8—9. Οἱ μαθηταί προβαίνουν εἰς ἀνακοινώσεως σχετικῶς μὲ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου. Εἰδικώτερον ὅσοι μαθηταί ἐώρταζον διηγῆθησαν σχετικῶς μὲ τὰς ἐπισκέψεις τῶν φίλων, γειτόνων καὶ συγγενῶν τῶν.

Οἱ ἐορτάζοντες μαθηταί τῆς τάξεώς μας ἐκέρασαν τοὺς συμμαθητὰς τῶν ἀπὸ ἑνᾶ λουκούμι καὶ τοὺς εὐχήθηκαν ὅλοι χρόνια πολλά.

9—10. Ἐξ αἰτίας τῆς προετοιμασίας καὶ τοῦ σηματοστολισμοῦ τοῦ σχολείου μας γεννῶνται εἰς τοὺς μαθητὰς μας διάφορα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα ὑποβάλλουν εἰς τὴν τάξιν.

Ἡ στιγμή εἶναι καταλληλοτάτη διότι τὴν ἐπομένην θὰ τελεσθῇ ἡ Ἑθνικὴ ἑορτὴ ἐν τῷ σχολείῳ μας.

Πολλοὶ μάλιστα ἐκ τῶν μαθητῶν ἔχουν πολλὰ νὰ εἰποῦν εἰς τὴν τάξιν σχετικῶς μὲ τὴν Ἑθνικὴν ἑορτὴν. Ἄλλοι πάλιν διηγῶνται ὅτι ἤκουσαν ἐκ τῶν γονέων τῶν, οἱ ὁποῖοι συμμετέσχον εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν.

Εἰς τὸ τέλος ἡμεῖς ὁμιλοῦμεν μὲ ἐθνικὸν παλμὸν δι' ὀλίγων ἀπλῶν λόγων περὶ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 καὶ τῆς σημασίας τῆς διὰ τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν.

Ὁμιλοῦμεν περὶ τῶν τότε Ἰταλῶν καὶ περὶ τῶν σημερινῶν ἐχθρῶν μας, οἱ ὁποῖοι τὰ ἴδια ἀναμένουν νὰ πράξουν ἐὰν δὲν εἴμεθα ἕτοιμοι.

Διηγούμεθα εἰς τοὺς μαθητὰς μας διάφορα ἀνέκδοτα ἀπὸ τὸν Ἰταλοελληνικὴν σύρραξιν καὶ προτρέπομεν τοὺς νὰ ἀναγνώσουν σχετικὰ διηγήματα ἢ νὰ ἐρωτήσουν τοὺς γονεῖς τῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον.

10—12. Γίνεται κατάθεσις στεφάνων εἰς τὸ ἥρων τῶν πεσόντων ὅπου οἱ μαθηταί ἄδουν τὸν Ἑθνικὸν ὕμνον κατόπιν δὲ ἀπέρχονται εἰς τὰς οἰκίας τῶν.

Μ. Μ.

3—5. Οἱ μαθηταί τῆς Β' τάξεως ἱχνογραφοῦν ὠρισμένας, σκηνὰς ἐκ τοῦ πολέμου ἰδίως δὲ τὰ πολεμικὰ μέσα. Κατόπιν παρακολουθοῦν τὸν σηματοστολισμὸν καὶ τὴν προετοιμασίαν τῆς αἰθούσης τελετῶν τοῦ σχολείου.

Προτρέπομεν τοὺς νὰ παρατηρήσουν καλῶς τὰ τῆς ἑορτῆς διὰ νὰ τὰ ἀνακοινώσουν καὶ νὰ γράψουν καὶ σχετικὴν ἔκθεσιν εἰς τὸ τετράδιόν των.

Γίνεται εἴτα γενικὴ προετοιμασία τοῦ σχολείου διὰ τὴν αὐριανὴν ἑορτὴν.

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 29 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

9—10. Μόλις καὶ μετὰ βίας συγκρατοῦμεν τοὺς μαθητὰς μας. Ὅλοι ἀδημονοῦν καὶ θέλουν πρῶτοι νὰ ἀνακοινώσουν τὰ τῆς ἑορτῆς εἰς τὸ σχολεῖόν μας, τὰ τῆς παρελάσεως ὅλων τῶν τμημάτων στρατοῦ, σχολείου, προσκόπων καὶ τῆς θαδυνῆς λαμπαδοφορίας κλπ.

Διηγοῦνται διάφορα περιστατικά καὶ ἀνέκδοτα ἀπὸ τὸν πόλεμον, ὅπως τὰ ἤκουσαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν καὶ ὅπως τὰ ἀνέγνωσαν εἰς τὰς ἐφημερίδας.

10—11. Ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῆς Β' τάξεως γίνεται ἀνάγνωσις ὑφ' ἡμῶν τῆς ἐνότητος 48 «Ἡ 28η Ὀκτωβρίου». Οἱ μαθηταί παρακολουθοῦν μὲ κλειστὰ βιβλία καὶ ἀποδίδουν εὐχερέστατα τὸ νόημα.

Γίνεται σχετικὴ ἐπεξεργασία καὶ εὐρίσκεται καὶ διατυπῶνται ἡ κεντρικὴ ἰδέα, ἡ ὁποία γράφεται εἰς τὸν πίνακα καὶ καταρογράφεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰς τὰ τετράδια.

11—12. Οἱ μαθηταί γράφουν μίαν ἀπλὴν ἔκθεσιν μὲ ὀλίγας προτάσεις διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. Ἀναγινώσκουμεν πολλὰς ἔκθεσεις καὶ προβαίνομεν εἰς διόρθωσιν ὠρισμένων. Κατόπιν ἀναγινώσκουμεν καὶ ἡμεῖς ἀπλὴν ἔκθεσιν μας γραφεῖσαν εἰς τὴν τάξιν.

ΔΕΥΤΕΡΑ 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

8—10. Γίνεται εἰς καλλιτεχνικὸς πίναξ τῆς Ἑθνικῆς ἑορτῆς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπικολλῶνται διάφοροι εἰκόνες ἐκ τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν περιοδικῶν σχετικαί μὲ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου.

Συνεχίζεται ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐνότητος 48 καὶ ἡ τελειὰ ἐπεξεργασία αὐτῆς.

10—11. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν ἐορτασμὸν τῆς Ἑθνικῆς ἑορτῆς εἰς τὸ σχολεῖον καὶ περὶ τῆς δοθείσης παραστάσεως ἐν αὐτῷ φθάνομεν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐνότητα «Τὸ σχολεῖον». Γίνεται ἐξέτασις τῶν διαδρομῶν καὶ ἰδίως τῆς αἰθούσης τελετῶν οὗσης εἰσέτι διακεκοσμημένης.

Ἄπαντα τὰ ἐπιπλά καὶ σκευὴ γίνονται ἀντικείμενον παρατηρήσεως καὶ ἐξετάσεως ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

11—12. Ἐν τέλει συζητοῦμεν δι' ὅλα ὅσα ἔχομεν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ περὶ ἐ-

κείνων οίτινες δίδουν ζώην και πνοήν εις τὰ ἄψυχα ταῦτα ἀντικείμενα.

Συζητοῦμεν περὶ ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου, περὶ τῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς διοικήσεως, περὶ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς διδ)λους μας, οἱ ὅποιοι ἀναλίσκουν τὴν ζώην των διὰ τὸ καλὸν τῶν μαθητῶν των.

Ἐν τέλει διατυπῶνται προσευχὴ διὰ τοὺς διδ)λους ἢ ὁποῖα καταγράφεται ἐπὶ τοῦ πίνακος.

M. M.

3-5. Οἱ μαθηταὶ γράφουν τὴν προσευχὴν, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκμανθάνουν. Ἀναγιγνώσκουμεν κατόπιν διάφορα ποιήματα καὶ ἰκανογνώσματα διὰ τὸ σχολεῖον.

Γίνεται ἰχνογράφησις σκηνῶν ἐκ τῆς σχολικῆς ζωῆς, κεντοῦν καὶ κόπτουν διάφορα εἶδη σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν διδ)χθεῖσαν ἐνότητα καὶ κατασκευάζουν μὲ πλαστιλίνη, ἔπιπλα, ἀντικείμενα καὶ σκεύη τοῦ σχολείου.

Γίνεται ἡ προετοιμασία τοῦ καλλιτεχνικοῦ πίνακος τῆς ἐνότητος καὶ οἱ μαθηταὶ, ἄδουν τὸ ᾄσμα «Τὸ σχολεῖόν μας».

Κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τοῦ ἐπομένου μηνὸς γίνεται ἀνακεφαλαίωσις τῶν διδ)χθεῖσων ἐνοτήτων κατὰ διαφόρους τρόπους τῆς πρώτης προσφορᾶς καὶ ἐξετάσεώς των, ὥστε καὶ τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν μας νὰ τηρῆται ἀμείωτον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμπέδωσις των νὰ καθίσταται μονιμωτέρα καὶ διαρκεστέρα.

Οὕτω κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τοῦ Νοεμβρίου ἐγένετο ἀνακεφαλαίωσις τῶν κατωτέρω ἐνοτήτων:

1. Τὸ φθινόπωρον.
2. Ὁ τρύγος.
3. Ἡ ἑορτὴ τῆς Σημαίας.
4. Τὸ σχολεῖόν μας.
5. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.
6. Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου.

Εἰς τὸ τέλος ἐκάστης ἐνότητος κατηγορεῖται καλλιτεχνικὸς πίναξ περιέχων τὰς ἐκλεκτοτέρας καὶ ἀντιπροσωπευτικωτέρας εἰκόνας τῆς ἐνότητος. Εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ πίνακος ἐλάμβανον ἐνεργὸν μέρος οἱ μαθηταὶ, ὥστε νὰ συναισθάνωνται χαρὰν διὰ τὴν δημιουργικὴν ἐργασίαν των καὶ διὰ νὰ κινηθῇ τὸ διαφέρον των πρὸς περαιτέρω ἐργασίαν καὶ αὐτενεργὸν ἔρευναν.

Μετὰ τὴν πλήρη ἐξέτασιν τῆς ἐνότητος ἐγένετο μία σχετικὴ ἀνακεφαλαίωσις καὶ ἐγράφετο ὑπὸ τῶν μαθητῶν ὀλιγόλογος ἑκθεσις μὲ τὰ οὐσιωδέστερα στοιχεῖα ἐνότητος.

Κατεβλήθη μεγίστη προσπάθεια καὶ ἐπετεύχθη ἀπολύτως ἡ συνύφανσις ὧν τῶν μαθημάτων εἰς τὴν διδ)λίαν, ὥστε οὐχὶ μόνον νὰ διεξέλθωμεν τὴν ὑπὸ τοῦ Ε.Α.Π. προβλεπομένην ὕλην, ἀλλὰ νὰ ὑ-

περβῶμεν κατὰ πολὺ ταύτην, διαπλατύναντες τὰς γνώσεις καὶ τοὺς ὀρίζοντας τῶν μαθητῶν μας.

Κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς συγκεφαλαιωτικῆς ἐργασίας τῶν διδ)χθεῖσων ἐνοτήτων διετίθετο ἡμέρα δι' ἀσκήσεων εἰς τὴν καλαισθητικὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἄλλη διὰ τὴν ἀσκήσιν εἰς τὴν ὀρθογραφίαν, καλλιγραφίαν καὶ ἐμπέδωσιν τῶν διδ)χθέντων ἀριθμῶν.

Ἐπίσης διετίθετο μία ἡμέρα διὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐλευθέρων ἀναγνωσμάτων τὰ ὁποῖα ἐπρομηθεύομεν ἡμεῖς εἰς τοὺς μαθητάς. Ταῦτα ἦσαν τῆς ἀρεσκείας ἐκάστου καὶ ἀνεγιγνώσκοντο σιωπηρῶς, ἵνα καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐργασίας καλλιεργῆσωμεν παρὰ τοῖς μεθηταῖς, ὅπερ τυγχάνει ὡς γνωστὸν χρησιμώτατον διὰ τὴν ζώην τοῦ ἀνθρώπου.

Δὲν ἀφήσαμεν στιγμήν καθ' ἣν νὰ μὴ προσπαθῶμεν νὰ καλλιεργήσωμε τὰς ὑφισταμένας δεξιότητας καὶ τὰ ὑπάρχοντα διαφέροντα καὶ νὰ δώσωμεν ὠθησιν εἰς τὰς κλίσεις τῶν μαθητῶν μας, ὥστε νὰ βοηθήσωμεν τοὺς νὰ ἐξελιχθοῦν εἰς ὁλοκληρωμένας προσωπικότητας συμφώνως μὲ τὴν ψυχολογικὴν των ἰδιοσυστάσιν.

Οὕτω τὸ ἔργον ἡμῶν πιστεύομεν, ὅτι ἀπέβη ἐπωφελές διὰ τοὺς μαθητάς μας, οἵτινες προήχθησαν οὐχὶ μονομερῶς, ἀλλὰ ἀπὸ τε πνευματικῆς, σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀπόψεως.

Ὅλαι αἱ καταρτισθεῖσαι ἐνότητες ἐν ἀρχῇ τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐδιδάχθησαν κανονικῶς πλὴν ἐλαχιστοτάτων μεταβολῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεβλήθησαν ἐκ τῆς ἀνάγκης. Οὕτω λ. χ. ἡ ἐνότης «τὸ σχολεῖον» ἀντὶ πρώτης ἐξητάσθη τετάρτη.

Ἡ αὐτὴ τοῦ σχολείου ἐξητάσθη τὸν Νοέμβριον.

Ἡ ἀνοιξις ἀντὶ νὰ ἐξετασθῇ τὸν Μάρτιον, λόγῳ τοῦ καιροῦ ἐξητάσθη τὸν Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον, καὶ τινες ἄλλαι ἀνεπαίσθητοι μεταβολαὶ ἐπιβλήθησαν ἐκ τῆς ὄλης ἐργασίας, οὐδόλως μετέβαλλον τὰς ἀρχικῶς προϋπολογισθείσας ἐνότητες τὴν ἐξέτασιν τῶν ὁποίων ἐπερατώσαμεν κανονικῶς.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΦ' ὧΝ ΣΤΗΡΙΖΕΤΑΙ Ἡ ΕΠΙΤΥΧΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ Ε. Σ. Δ. Εἰς τὸ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

1. Ὑπαρξίς ἐποπτικῶν μέσων πατριδολαογνωστικοῦ περιοχομένου ἥτοι ἀναγλύφων χαρτῶν τῆς περιοχῆς, προπλασμάτων ζώων καὶ φυτῶν τῆς στενωτέρας πατρίδος κλπ.

2. Τὸ ἀμμοδοχεῖον εἶναι λίαν ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐποπτικὴν διδ)λίαν εἰς τὰς μικρὰς ἰδίαι τάξεις. Εἰς τοῦτο γίνεται ἐφαρμογὴ τῆς Πατριδογνωσίας.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Τοῦ κ. ΚΩΣΤΑ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ. δ)λου

Θὰ εἶναι πολὺ ἄδικος ἐκεῖνος ὁποῖος θὰ καταλογίσῃ ἀπαισιοδοξίαν εἰς τὸν γράφοντα διὰ τὴν κατωτέρω διαπίστωσίν του:

Ἡ σὴ μερι νὴ Παῖδεῖα στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀνεδαφικὴ καὶ ἐκ τὸς πραγμαστικότητος.

Ἡ ἀνωτέρω διαπίστωσις ἐστηρίχθη εἰς τὸ ἐξῆς γεγονός:

Οἱ θεωρητικοὶ τῆς Παιδείας, ὁμιλοῦν διὰ τὸ τι πρέπει νὰ γίνεταί καὶ ὅχι διὰ τὸ τί μπόρεῖ νὰ γίνεταί.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὑπάρχει τεραστία διαφορά. Διότι τὸ μὲν πρῶτον ἀνα-

φέρεται εἰς τὴν Ἰδανικὴν πραγματικότητα. Τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὴν ὑπαρξοῦσαν, τὴν σκληρὴν καὶ ἀντίξοον, ποὺ βαρύνει ὅλας τὰς μορφωτικὰς ἐνεργείας καὶ καταπιέζει ὅλους τοὺς μορφωτικοὺς παράγοντας.

Ἀποτέλεσμα λοιπὸν τούτου εἶναι ἡ ἀνεδαφικότης τῆς Παιδείας μας καὶ ἡ στήριξις τῆς ἐπὶ Ἰδανικῶν καὶ ἐναερίων βάσεων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τὴν κρατᾷ μετέρωρην καὶ ἀνικανὴν διὰ πᾶν θετικὸν ἀποτέλεσμα.

Ἀποδείξεις τῶν ἀνωτέρω εἶναι τὰ πτωχὰ μορφωτικὰ ἀποτελέσματα ὁλοκλήρου τῆς Παιδείας μας, διὰ τὰ ὁποῖα δλοῖ

3. Βιβλιοθήκη περιέχουσα διηγήματα μικρὰ καὶ εὐληπτα, μύθους καὶ παραμύθια διδακτικά, προσευχὰς καὶ ποιήματα σχετικὰ μὲ τὰς διοργανουμένας εορτὰς ἐν τῷ σχολεῖῳ, εἶναι λίαν συντελεστικὴ διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τοῦ διδ)λου τῆς Ε. Σ. Δ.

4. Ὑπαρξίς ἀναγνωστικοῦ συντεταγμένου θάσει τῶν ἐνοτήτων ἄλτινες κυρίαρχον κατὰ μέγαν γεωγραφικὰ τμήματα τῆς Πατρίδος μας ἦτοι Μακεδονίας, Θράκης, Θεσσαλίας, Νήσων κ.λπ. καὶ ἐτέρου ὀλιγοσελίδου μὲ γενικὸν Ἑλληνικὸν περιεχόμενον εἶναι ἀπαιτήσεις τῆς Ε. Σ. Δ.

5. Ἀφ' ἐτέρου τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ μικροῦ μαθητοῦ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα μέσα καὶ τὸ χειροτεχνικὸν καὶ ἰχνογραφικὸν ὕλικόν, ἵνα ἐξασκήται ὁ μαθητὴς καὶ ἀναπτύσῃ τὰς ὑπαρχούσας ἐν αὐτῷ δεξιότητας καὶ κλίσεις.

Ὑπεράνω ὅμως ὧν τῶν ἀνωτέρω προϋποθέσεων ἴσταται ἡ προσωπικότης τοῦ διδ)λου.

Ὁ διδ)λος ὁ κατέχων τὴν ὕλην καὶ γνωρίζων τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς μεθόδους, ὁ ἱκανὸς καὶ δημιουργικὸς διδ)λος ἀναπληροῖ ἐν μέρει τὰ ἄψυχα ἐποπτικὰ μέσα καὶ γίεται προσωπικότης ἀξία τῆς ἀποστολῆς τῆς.

Οὕτω καὶ πάλιν ὁ παράγων διδ)λος κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ ἀγωγῇ τῆς νεολαίας μετὰ τοὺς μεγάλους πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἡγέτας - καὶ ταύτην οὐδεὶς ἐξεφρονῶν δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ.

Παραδείγματα πάμπολλα ὑπάρχουν καὶ ἡ 10ετής διδ)σκαλική μας πείρα αὐτὸ τοῦλάχιστον μᾶς ἐδίδασκεν. Βεβαίως πάν-

τα τὰ ὧς ἄνω μέσα καὶ πᾶσαι αἱ ὧς ἄνω προϋποθέσεις καθιστοῦν ἀνευτέρωρην τὴν μάθησιν καὶ μονιμωτέραν τὴν κτήσιν τῶν γνώσεων. Ἀλλ' ἂν τὰ καλύπτεται μέσα τεθοῦν εἰς τὴν διάθεσιν νωθροῦ, ἀνικάνου καὶ μὴ γνωρίζοντος τὴν ἀποστολὴν τοῦ διδ)λου, ἀναμφισβητήτως μηδαμινὰ ἢ ἀσήμαντα ἀποτελέσματα θὰ ἔχουν. Ἀπ' ἐνατίας πιστεύομεν, ὅτι ἱκανός, δημιουργὸς καὶ πλήρης πνοῆς διδ)λος, δύναται ἐν ὅλῳ ἢ ἐν γένει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰ μέσα ἢ ἐν πάσει περιπτώσει δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἔστω καὶ ἁπλᾶ τοιαῦτα ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐργασίαν του.

Ἐπομένως πρὸς τὸν παράγοντα τούτον πρωτίστως πρέπει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν τῆς ἡ παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐν αὐτῷ νὰ ζητήσῃ τὴν λύσιν τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ἀγωγῆς τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς ἡλικίας.

Ἀπαιτήσεις ἐπομένως καὶ ἐπιτακτικὸν καθήκον διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν Πατρίδα μας εἶναι ἡ δημιουργία ἱκανῶν διδ)λων διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς των ἐξυψώσεως, ὥστε οἱ αὐτοὶ ἀπερίσπαστοι καὶ ἀπηλλαγμένοι βασιανιστικῶν προβλημάτων ἐπιβιώσεως νὰ ἐπιδοθοῦν ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὸ Ἐθνωφελές καὶ σωτήριον ἔργον των τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς τοῦτέστιν διαπλάσεως τῆς νέας γενεᾶς.

Καὶ τότε συνεπικουρούντων καὶ τῶν λοιπῶν παραγόντων τῆς ἀγωγῆς τῆς νεότητος, ὅς εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἕνα λαμπρότερον μέλλον προβάλλει διὰ τὴν ὡραίαν μας Ἑλλάδα τὴν κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ, ἥτις καὶ πάλιν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὸν φωτοδότην τῆς ἐν ταραχῇ καὶ καταθλίψει εὐρισκομένης ἀνθρωπότητος.

παραπονούνται και όλοι προσπαθούν να δώσουν μίαν εξήγησιν. Καί έπειδή δέν εύρίσκουν, τά φορτώνουν προχείρως εις τόν Δ ι δ ά σ κ ο ν τ α, ώσαν να είναι αυτός ό αίτιος τής κακοδαιμονίας ταύτης.

Άλλη απόδειξις τής άνεδαφικότητας τής Παιδείας μας είναι και ή εξής παράληψις.

Από τής εποχής τής πρώτης της οργανώσεως επί Καποδιστρίου, υπάρχουν δύο πραγματικότητες σοβαρά και βεβήνουσαι: Η πραγματικότητα των Σ χ ο λ ε ι ω ν τ ή ς ύ π α ί θ ρ ο υ και των Ξ ε ν ο φ ώ ν ω ν Σ χ ο λ ε ι ω ν.

Αί δύο αύται πραγματικότητες ήγνοήσαν τελείως σχεδόν απ' όλους μας τούς Θεωρητικούς. Μόνον ό κ. Ζομπανής εις πρόσφατον βιβλίον έπραγματεύθηκε τό πρώτον ζήτημα. Τό δε δεύτερον βιβλίον είναι τοϋ κ. Ν. Καραχρίστου και φέρει τόν τίτλον «Ψυχολογική Έξέτασις τοϋ Προβλήματος των Ξενοφώνων Σχολείων. Θεσσαλονίκη. (1913).

Πώς λοιπόν είναι δυνατόν να παραδεχθώμεν τό έναντίον, όταν άγνοούνται από τούς Παιδαγωγούς μας τά δύο αύτά ζητήματα, τά όποια θαρύνουν τά 80% τής Έκπαιδευτικής μας πραγματικότητας.

Σπουδαιότητα πλευρά των δύο αύτων ζητημάτων, των όποιων ό υποφαινόμενος άπλως νήξιν έκαμεν, είναι τ ά β ι β λ ί α αύτων, περίεξ των όποιων θα περιστραφή ή παρούσα μελέτη.

Η Π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η ς τ ω ν β ι β λ ί ω ν.

Τό ζήτημα των βιβλίων των σχολείων τής Υ π α ί θ ρ ο υ και των Ξ ε ν ο φ ώ ν ω ν άποτελεί θέμα παρθένον.

Συνήθως τό θέμα τοϋτο κανονίζεται από κοινού μετά των λοιπών σχολείων τοϋ Κράτους διά μιάς σχετικής διαταγής τοϋ ύπουργείου Παιδείας, τό όποιον μαζί με τήν προκήρυξιν τοϋ διαγωνισμού τής συγγραφής κανονίζει και τήν υ ο ρ φ ή ν, τό π ε ρ ι ε χ ό μ ε ν ο ν, τήν έ κ τ α σ ι, τ ή σ ε ι - ο ά ν, τήν γ λ ω σ σ α ν κ τ λ. Τοϋτο γίνεται διά τά βιβλία των άνωτέρω τάξεων, ένω διά τά βιβλία τής Γ' και Δ' όχι μόνον δέν υπάρχει καμμία οδηγία, αλλά και άπαγορευτική διαταγή τής κυκλοφορίας των....

Η άνωτέρω ενέργεια τοϋ ύπουργείου έχει ως άποτέλεσμα να υπάρχουν ό μ ο ι ό μ ο ρ φ α βιβλία. Τώρα άν αύτά εκπληροϋν άπολύτως τόν προορισμόν τους είναι ζήτημα τό όποιον θα εξετάσωμεν.

Οί συγγραφείς περιορισμένοι μέσα στα στενά πλαίσια τής προκηρύξεως, προσπαθούν να κινηθούν μέσα εις αύτά, διαμορφώνοντες ένα σύνολον, συμφώνως με τās παραδεδωγμένα παιδαγωγικά και μεθοδικά άρχά.

Έως έδω τά πράγματα πηγαίνουν καλώς και υπάρχουν έλπίδες να δημιουργηθή κάτι άρτιον, τό όποιον να εκπληρώνη όλους τούς τύπους και Παιδαγωγικά άρχά.

Έδω όμως ύπάρχει ένα πολύ λεπτόν σημείον. Τό βιβλίον αύτό θα ίκανοποιή τις άνάγκες τής πραγματικότητας διά τήν όποιαν προορίζεται; Θα είναι άφομοίωσιμο απ' αύτή; Θα τό άγαπήσιν; Θα τό χρησιμοποιήσιν με τήν καρδιά τής;

Κάθε βιβλίον γενικώς τό όποιον βγαίνει, άποτείνεται πρός ένα κοινόν. Τό κοινόν αύτό έχει μεταξύ του | μ ο ι ό τ η τ ε ς και δ ι α φ ο ρ έ ς. Οί όμοιότητες αύτές είναι ψ υ χ ι κ έ ς, π ν ε υ μ α τ ι κ έ ς, κ ο ι ν ω ν ι κ έ ς, γ λ ω σ σ ι κ έ ς και έ ν δ ι α φ ε ρ ό ν τ ω ν κ τ λ. Τό ίδιο και καί αί διαφορές τους.

Τότε τί συμβαίνει;

Άπλούστατα. Τό βιβλίον άγαπάται από τό κοινόν τό όποιον είναι ψυχικώς, κοινωνικώς, γλωσσικώς κλπ. συγγενικόν, και ήμπορεί να άφομοιώσιν τό περιεχόμενον του, ένω από τό άλλον κοινόν τό μή συγγενικόν άπορρίπτεται....

Τό κοινόν όμως είναι έλεύθερον να δεχθή ή να άπορρίψιν ένα βιβλίον. Τό μαθητικόν όμως κοινόν δέν έχει τέτοιο δικαίωμα. Διότι ύποχρεώνεται από όλους να τό διαβάσιν, θέλει δέν θέλν, τοϋ άρέσει δέν τοϋ άρέσιν τό ίκανοποιεί ή δέν τό ίκανοποιεί, τό ώφελεί ή δέν τό ώφελεί. Άντιδρά όμως με τόν τρόπον του. Τό κρατά κλειστόν εις τήν σάκκαν του, δέν τό διαβάσιν, τό συχνένεται, τό μισεί.

Μά πώς είναι δυνατόν, θα έρωτήσουν μερικοί. Πώς δέν τό διαβάσιν; Δέν διαβάσιν οι μαθηταί τά βιβλία τους; Καί διατί; Μήπως δέν είναι γραμμένα σύμφωνα με τις «Παιδαγωγικά άρχά»;

—Οχι....άπαντοϋν οι διδάσκαλοι τής υπαίθρου, οι διδάσκαλοι πού δέν ύπηρετούν εις Πρότυπα και Πειραματικά, ούτε εις προηγμένα σχολεία πόλεων. Άλλά εις τά σύνορα, εις τά χωριά. Τό 80% των δασκάλων. Ο χ ι... δέν τό διαβάσιν. Καί άν τό διαβάσιν με τήν πίσιν τήν δική μας, δέν τά καταλαβαίνουν, δέν άφομοιώνουν τό περιεχόμενον τους, δέν τούς ώφελεί, τό άποστρέφονται, τό πετοϋν....

Ίσως εύρεθούν μερικά παιδιά, τά ό-

ποία έπειδή διαθέτουν περισσότερες ίκανότητες, κατορθώνουν και ξεπερνούν τις δυσκολίες των βιβλίων. Με αύτό όμως δέν θα είπν ότι τά βιβλία είναι κατάλληλα για όλους τούς μαθητάς. Διότι τό φαινόμενον αύτό άποτελεί έξάρσιν και όχι κανόνα.

Τά παιδιά τής υπαίθρου δέν άγαποϋν και άποστρέφονται τά έπίσημα βιβλία τους, όχι από τήν φυσικήν τάσιν των παιξένα πρός αύτά. Μολονότι τά περισσότερα από αύτά είναι γραμμένα με κάποιο σύστημα και σύμφωνα με ώρισμένες Παιδαγωγικές άρχές, τό άποτέλεσμα είναι κακό. Τί συμβαίνει;

Νά τί συμβαίνει.

Τά βιβλία κόπηκαν σε ένα μέτρον, για δ ι α φ ο ρ ε τ ι κ ά μεγέθη παιδιών. Άν έλαμβάνετο υπ' όψει ό μέσος μαθητής, τό κακόν θα ήτο μικρότερον. Δυστυχώς δέν συμβαίνει αύτό. Διότι ως μέτρον λαμβάνεται ό μαθητής των Πειραματικών και Προτύπων σχολείων, εις τά όποια συνήθως φοιτούν παιδιά καλών οίκογενειών, προηγμένων πνευματικώς, εύρώστων οικονομικώς, θουτυρόπαιδα (κατά τήν έκφρασιν δασκάλου) τά όποια έχουν όλα τά μέσα και όλες τις δυνατότητες για μελέτην και εργασία.

Άν δέ τύχη μεταξύ αύτων να φοιτούν και μερικά φτωχόπαιδα, και τοϋτο γίνεται διά μίαν έπίδειξιν κατ' έπίφασιν γενικότητας, τά παιδιά αύτά φέρουν έκδηλα τά σημεία τής πολλαπλής των μειονεκτικότητας.

Τό κοινόν αύτό φόρεμα πρέπει να τό φορέσιν και τό χωριατόπουλον τό όποιον είναι πολλαπλώς καθυστερημένον, έχει στενό κύκλον ειδικών γνώσεων και ούδεμίαν έστω και στοιχειώδη εύκολίαν εργασίας εις τό σπίτι του.

Τό χωριατόπουλον, τό όποιον λέγει δέκα κουθέντες εις τό σπίτι του, διότι πρέπει να τό μάθουν αύτοί πού δέν τό ξέρουν, πώς οι χωριάτες μας είναι ολιγόλογοι, λέγει δύο τρεις με τά γίδια και τις άλλες τις άφίνει για τό σχολείον, όπου προσπαθεί να κινήσιν τήν γλώσσαν και να άποκτήσιν κάποιαν εύχέρειαν εις τήν όμιλίαν. Έγώ προσωπικώς πού γεννήθηκα και μεγάλωσα εις μεγάλην πόλιν δυσκολεύομαι να άκολουθήσω τούς Πρωτευουσάινους εις τήν «πάρλαν» τους, όχι τό χωριατόπουλο, τό όποιον άδυνατεί να άκολουθήσιν τήν φλυαρίαν των βιβλίων μας.

Μόνον όσοι έζησαν έστω και μίαν ήμέρα εις τό χωριό, γνωρίζουν πόσο ολιγομίλητος είναι εκεί ό κόσμος. Όχι μόνον χρησιμοποιϋν ολίγες λέξεις, αλλά και πετσοκόβουν και τά φωνήεντα:

«Πέο' τ' δάσκαλ' οϋ Γιάννς δέ θαρθ' σκουλειό σήμερις, να τοϋ διαβάσ'».

Τό κοινό όμως αύτό βιβλίο πρέπει να τό χρησιμοποιήσιν και τό Έλληνόπουλο τοϋ ξενοφώνου Σχολείου, τό όποιον άποτελεί μίαν πραγματικότητα άναμφισήτητον μέν, αλλά περιφρονημένην. Όποτε τό κακό έδω γίνεται δ ρ α μ α.

Τό ξενοφώνον παιδί τό όποιον όμιλεί εις τό σπίτι και εις τά παιγνίδια του, τσάμικα, θλάχικα, τούρκικα, μακεδονικά και έρχεται εις τό σχολείον χωρίς να γνωρίζη σχεδόν καμμία Έλληνικήν λέξιν και πού εις τήν Τρίτην τάξιν με δυσκολίαν σοϋ λέγει: «Τό κόττα κάνει αυγάς με κρόκες», τότε εκεί πρέπει να χρησιμοποιήσιν τό πρώτον βιβλίον τό όποιον τόν Μύθον τής Άρετής και τής Κακίας τόν έχει σε δυό σελίδες....

Άν τώρα θελήσετε να μάθετε και πόσες λέξεις έγνωρίζε από τό μάθημα αύτό, άκούστε πόσες άνεκάλυψε ένας δάσκαλος τής Θεσπρωτίας. Από τās 12% τοϋ μαθήματος γνώριζε μόνον τις 4%! Εις τήν τετάρτην τάξιν εις τήν όποιαν θα συναντήσιν τήν καθαρεύουσαν και πού ή ύλη πλαταίνει άνάλογα με τήν πνευματικήν εξέλιξιν ένός κανονικοϋ μαθητοϋ και όχι παραλλήλως τής γλωσσικής εξέλιξεως και προόδου τοϋ ξενοφώνου Έλληνόπουλου, τότε τό πράγμα καταντά τραγωδία και διά τόν δάσκαλον ό όποιος προσπαθεί να τό σύρη από τά μαλλιά πρός τά έπάνω, διά να φτάσιν τό καθορισμένον έπίπεδον διά τά προηγμένα παιδιά και διά τό παιδί τό όποιον ή φυσική του άδράνεια τό κρατά χαμηλά. Ίσως τολμήσιν κανείς να είπν, πώς οι ψυχικές λειτουργίες είναι όμοιες σε όλα τά παιδιά και τοϋ χωριού και των πόλεων και των Αμερικανόπουλων και των Κινεζόπουλων και των Ζουλοϋ. Αύτό βέβαια είναι σωστό. Όμως δέν πρέπει να μάς παρασύρη. Διότι μπορεί να είναι ίδιος ό μ η χ α ν ι σ μ ό ς, διφέρει όμως ή ά π ό δ ο σ ι ς.

Η άπόδοσις κάθε μηχανισμού, ψυχικοϋ ή οργανικοϋ, έξαρτάται από τό π ε ρ ι β ά λ λ ο ν, τήν κ α τ ά σ τ α σ ί ν του και τήν σ υ ν τ ή ρ η σ ί ν του. Γνωρίζομεν πολύ καλά ότι ό Ψυχικός, Πνευματικός και Σωματικός μηχανισμός τοϋ χωριατόπουλου ύστερεί.

Φθείρεται έντός των σκληρών βιοτικών συνθηκών κάτω από τις όποιες μεγαλώνει από τήν κοιλίαν τής μητρός του μέχρι τής άνδρώσεως του. Η σκληραγώγησις τήν όποιαν άποκτά τοϋ δίνου μίαν σχετικήν άντοχήν εις τις κακουχίες. Όμως τό κουράζουν και κατεβάζουν τήν άπόδοσιν του. Άπόδειξις είναι

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΟΛΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΣΤΗΝ Α' ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Τοῦ κ. ΚΩΝΣΤ. ΚΑΜΠΟΥΡΗ, ΜΕΤΕΚ. Δ/ΛΟΥ

Ἡ ὀλικὴ μέθοδος, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὰ ἀδιάσπαστα διδάγματα τῆς νεωτέρας ψυχολογίας, ἐφαρμόζεται σήμερον σὲ πάρα πολλά σχολεῖα τῆς πατρίδος μας καὶ τείνει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀναλυτικοσυνθετικὴν μέθοδον καὶ τὶς ἄλλες συνθετικές μεθόδους οἱ ὁποῖες, ἐπειδὴ παρουσιάζουν πλεῖστα μειονεκτήματα καὶ σφάλματα καὶ δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογίας, κρίνονται ἀπρηχαιωμένες.

Σκοπὸς τοῦ παρόντος δὲν εἶναι ἡ ἀπαρίθμηση τῶν πλεονεκτημάτων τῆς δ-

λικῆς καὶ τῶν μειονεκτημάτων τῆς ἀναλυτικοσυνθετικῆς ἢ τῶν ἄλλων συνθετικῶν μεθόδων, ἀλλὰ ἡ ἐκθεσις τῆς διδακτικῆς πορείας τὴν ὁποῖαν ἀκολούθησα κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὀλικῆς μεθόδου στὴν α' ἀνάγνωση καὶ γραφή, τῶν παρατηρήσεών μου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων πού εἶχα ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς. Τὴν ἰδεοπτικὴν μέθοδον ὅπως ἄλλοι-ὼς λέγεται, ἐφήρμοσα εἰς τὸ σχολεῖόν μου κατὰ τὰ δύο τελευταῖα σχολικὰ ἔτη 1955-1957 χάριν πειραματισμοῦ, παρακινήθεις τόσο ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση διαφόρων σχετικῶν βιβλίων καὶ ἄρθρων, ὅ-

καὶ τοῦτο. Τὰ περισσότερα κρυοπαγήματα τῆς Ἀλβανίας σημειώθηκαν εἰς χωριάτοπούλα καὶ ὄχι εἰς τὰ παιδιά τῶν πόλεων. Ἰσως διότι τὰ τελευταῖα ἐπροφυλάσσοντο καλύτερα. Ὅμως τὰ πρῶτα ἢ φυσικὴ τους ἀντοχὴ δὲν τὰ ἔσωσεν, διότι ὁ ὁργανισμὸς τῶν ἡτο ἀσθενέστερος.

Ὅσον φρέσκο ἀέρα καὶ ἀν ἔχη τὸ χωριάτοπούλο, ἡ ὠφέλειά του ἐξουδετερώνεται ἀπὸ τὸν κόπο τὸν ὁποῖον παθαίνει ὁ ὁργανισμὸς ἀντιδρῶν συνεχῶς εἰς τὶς κακουχίες. Φαντασθῆτε τὸν ἀγῶνα τοῦ μίαν μόνον νύκτα ψηλὰ στὴν «ψάθα», ἡ ὁποία τρυπᾷ τὸ σῶμα καὶ παγώνει τὴν πλάτη, ἔχοντας ὡς κινήτηριον δύναμιν ἕνα κομμάτι «μπομπότας» καὶ ὀλίγα ἀλάδωτα λάχανα.

Ἀφοῦ καὶ οἱ στόμαχοί τους λειτουργοῦν ὁμοίως, γιὰ τὸ παιδί τῆς πόλεως θὰ στομασιάζῃ ἀπὸ ἕνα κομμάτι «μπομπότας», ἐνῶ τὸ χωριάτοπούλο δὲν παθαίνει τίποτε;

Ἀντιθέτως τὸ τελευταῖον θὰ στομαχιάζῃ πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς, μὲ ἕνα δυσκολοχώνευτον κομμάτι μάθημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τὸ παιδί τῆς πόλεως δὲν παθαίνει τίποτε, διότι τὸ ἀφομοιώνει.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται τὸ ἐξῆς συμπέρασμα:

Μοιλονότι αἱ λειτουργεῖαι γίνονται κατὰ τὸν ἱδιον τρόπον, ὅπως ἡ ἀπὸ διόσεις αὐτῶν διαφέρει.

Τοῦτο πρέπει νὰ ληφθῇ σοβαρώτατα ὅτ' ὅψι, ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους καὶ νὰ μὴ παρασύρῳνται ἀπὸ τὴν εἰδυλλιακὴν εἰκὼνα τοῦ χωριοῦ, τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει κατὰ τὴν ὀλιγόχρονον παραμονὴν τοὺς ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὰς καλύτερας

συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας τὸ ἀπολαμβάνουν ὡς ἐκδρομεῖς ἢ ἐπισκέπτες. Καὶ πρέπει νὰ ληφθῇ τοῦτο σοβαρῶς ὅτ' ὅψι, γιὰ νὰ μὴ συνεχισθῇ ἀκόμη τὸ τραγικὸν σφάλμα, τὸ ὁποῖον μᾶς ὀδηγεῖ εἰς ἀποκαρδιωτικὰ ἀποτελέσματα. Ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἀναγκάζουν δασκάλους καὶ μαθητὰς νὰ κοπιᾶζουν καὶ νὰ ἀγανακτοῦν.

Μετά τὰ ἀνωτέρω, μπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι δὲν φθάνουν μόνον αἱ ὁδηγαὶ καὶ αἱ Παιδαγωγικαὶ κλ. Ἀρχαί, διὰ νὰ γίνῃ ἕνα βιβλίον εὐχρηστον, ὠφέλιμον καὶ ἀφομοιούμενον ἀπὸ τὰ παιδιά τὰ καθυστερημένα τῆς ὑπαίθρου, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν πλειοψηφίαν τοῦ μαθητοκόσμου.

Χρειάζεται νὰ ληφθοῦν ὅτ' ὅψι καὶ ἄλλοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι περιφρονούμενοι, ἐξουδετερώνουν κάθε ἀρχὴν καὶ κάθε σύστημα, καὶ καθιστοῦν ἄχρηστα τὰ βιβλία.

Οἱ παράγοντες αὗτοι εἶναι: Ἡ γ λ ὠ σ σ α, ὁ χ ρ ὅ ν ο ς τὸν ὁποῖον διαθέτει τὸ παιδί γιὰ μελέτην. Οἱ β ι ω τ ι κ έ ς του συνθήκες (σπίτι, τροφή, περιβάλλον), τὰ μ έ σ α τὰ ὁποῖα διαθέτει (δωμάτιον, φῶς, τραπέζι, κάθισμα, βιβλία, τετράδια, μολύβια, ἄλλα μέσα τὰ ὁποῖα διευκολύνουν τὴν ἀσκήσιν κτλ.). Ὁ ἔ γ κ υ κ λ ο π α ι δ ι κ ὁ ς κύκλος τῆς μορφώσεώς του, ἡ Π ν ε υ μ α τ ι κ ῆ του ἀνάπτυξις καὶ τέλος ὁ γενικὸς β α θ μ ὁ ς ἀ π ο δ ὁ σ ε ὡ ς του. Ὅλα τὰ ἀνωτέρω θὰ ἐκθέσωμεν ἀναλυτικὰ εἰς τὰ ἀκόλουθα κεφάλαια.

(Συνεχίζεται)

σο καὶ ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τῆς μεθόδου αὐτῆς σὲ διάφορα πρότυπα καὶ ἄλλα σχολεῖα τῆς Πρωτεύουσας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκεῖ μετεκπαιδεύσεώς μου στὸ Πανεπιστήμιον (1953-55).

Ὅλοι γνωρίζομε τὴν πορεία τῆς διδασκαλίας τῆς α' ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς μετὰ τὴν ἀναλυτικοσυνθετικὴν μέθοδον. Ὅλοι γνωρίζομε τὰ μαρτύρια τῶν παιδίων μετὰ τὶς περιφημίες προασκήσεις. Οἱ προασκήσεις αὗτεις οἱ ὁποῖες σκοπὸν ἔχουν νὰ εἰσαγάγουν τὰ παιδιά στὴν τέχνην τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς, εἶναι ἐντελῶς ξεκαρφωτες, ἀψυχολόγητες, δὲν ἀκολουθοῦν τὸ φυσικὸν τρόπο τῆς μαθήσεως καὶ δὲν ἀνταποκρίνονται στὶς φυσικὰς ἀνάγκας τῶν παιδίων. Ἐπομένως δὲν ὠφελοῦν ἀλλὰ ζημιώνουν τὸ παιδί σὲ ἀφάνταστο βαθμό. Οἱ πλάγιαι καὶ οἱ ὀρθαί γραμμῆς, τὰ μπαστουνάκια, τὰ κουλουράκια καὶ γενικῶς ὅλες οἱ προπαρασκευαστικαὶ ἀσκήσεις δὲν ἔχουν καμμιά θέσιν στὴν νέα μέθοδον. Τὸ νέο σχολεῖο μετὰ τὶς νέες μεθόδους τοῦ καὶ τοὺς νέους τρόπους ἐργασίας ἐπιδιώκει, ὥστε ἡ φυσικὴ ζωὴ καὶ μάθησις τοῦ παιδιοῦ νὰ μὴ ἀνακόπτεται ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ νὰ συνεχίζεται κατὰ τὸν φυσικόν. Καὶ οἱ προασκήσεις οἱ ὁποῖες δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἐπινοήσεις τῶν διαφόρων παιδαγωγῶν γιὰ νὰ ὑπορέσουν μ' αὐτὰς νὰ φθάσουν σὲ ἕνα ὀρισμένο σκοπὸν, ὅς εἶναι ἀγύρευτες. Καμμιά λοιπὸν προεργασία μετὰ τὴν νέα μέθοδον. Τὶς πρῶτες δέκα μέρες τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἀφιερῶσαμε γιὰ τὴν γνωριμίαν μας μετὰ τὰ παιδάκια τῆς πρώτης τάξεως καὶ τὴν ἀπόκτησιν ὁποῦ μέρους τῶν θάρρους καὶ ἐμπιστοσύνης. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ δώσωμε θάρρος στὰ παιδάκια πού γιὰ πρώτη φορὰ πατοῦνε τὸ κατῶφλι τοῦ σχολείου καὶ πού πολλές φορὲς ἔρχονται τρομοκρατημένα σ' αὐτὸ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοὺς, πού παρουσιάζουν τὸ δάσκαλον ὡς μὴ μποῦν καὶ ἄνθρωπον πού θὰ τὰ βάλῃ στὴ θέσιν τοὺς, γιὰ τὸ ἀτακτοῦν στὸ σπίτι καὶ τοὺς ἐνοχλοῦν. Γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε τ' ἀνωτέρω, ὠργανώσαμε καταλλήλως τὴν σχολικὴν ζωὴ καὶ τὸ σχολικὸν περιβάλλον. Ἀπὸ τὶς πρῶτες ἡμέρας, ἡ ἀσχολία μας εἶναι τὸ παιχνίδι καὶ τὸ τραγούδι. Ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουν χορὸν, τὰ προσκολλοῦμε στὸ χορὸν τῶν παιδίων τῶν ἀνωτέρων τάξεων. Χορεύουν καὶ αὐτὰ, τρέχουν, τηλοῦν, γνωρίζονται μετὰ τὰ ἄλλα παιδιά, ἀποκοτοῦν θάρρος καὶ βλέπουν πᾶς τὸ σχολεῖον καὶ τὸ δάσκαλον ὄχι ὡς ἐχθρόν, ἀλλὰ ὡς φίλον καὶ πραγματικόν τοὺς πατέρα. Μέσα στὴν τάξιν ἀσχολούμεθα μετὰ ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσεις.

τὶς ὁποῖες καθιερώνομε ὡς ἀπαραίτητες σ' ὅλην τὴν σχολικὴν περίοδον καὶ γιὰ ὅλες τὶς τάξεις. Λέμε ἐπίσης στὰ παιδιά ἱστοριοῦλες, διηγήσεις, παραμῦθια. Ζητοῦμε καὶ μᾶς λένε καὶ αὐτὰ δειλὰ - δειλὰ τὸ δικὸν τοὺς παραμῦθακι. Ἡ γλῶσσα τοὺς λύνεται σιγὰ - σιγὰ καὶ ἡ χαρὰ ζωγραφίζεται στὸ πρόσωπό τοὺς. Γιὰ τὴν ἀσκήσιν τῶν διαφόρων αἰσθήσεων τῶν ἐκτελοῦμε ὀριμένα παιχνίδια. Καλοῦμε παραδείγματος χάριν τὰ παιδιά νὰ εὐρουν τὴ θαρύτερη ἀπὸ τὶς 5 πέτρες πού ἔχομε μπροστὰ μας, ἢ νὰ δείξουν ἀμέσως τὸ πράσινο ἢ κόκκινο χρῶμα ἀπὸ τὰ πολλά χρώματα πού ἔχομε θάλει μπροστὰ τοὺς, νὰ ἀναγνωρίσουν διαφόρους ἤχους κ.ο.κ. Ἔτσι καλλιεργοῦμε τὶς διαφορὰς αἰσθήσεις τῶν παιδίων, σύμφωνα μετὰ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ψυχολογίας. Οἱ χειροτεχνικαὶ καὶ ἰχνογραφικαὶ ἐργασίαι δὲν λείπουν ἀπὸ τὴν πρώτην σιγμή. Μὲ ὅλο τὰ παραπάνω, ἀσχοῦνται ἄριστοι οἱ γλωσσικαί, χειροτεχνικαί, κλπ. δεξιότητες τοῦ μαθητοῦ καὶ ἀποκτὰ θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν, στοιχεῖα ἀπαραίτητα γιὰ ὅλην τὴν μετέπειτα σχολικὴν ζωὴν τοῦ.

Γιὰ τὴν ἀσκήσιν τῆς παρατηρήσεως ἐπίσης, χρησιμοποιοῦμε διάφορα παιχνίδια καὶ μέσα στὴν τάξιν καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Αὕτη ἐν συντομίᾳ εἶναι ἡ ζωὴ καὶ οἱ ἀσχολίες τῶν μαθητῶν τῆς α' τάξεως τὸ πρῶτον δεκαήμερον. Χαρά, τραγούδι, παραμῦθια, ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσεις, χειροτεχνικαὶ καὶ ἰχνογραφικαὶ ἐργασίαι ὑπὸ μορφὴν παιγνιδίου, ἐξοικειώσῃ μετὰ τὸ σχολεῖον.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ Α' ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΣ

Ἡ ὀλικὴ μέθοδος, στηρίζεται στὴ λειτουργία τῆς συνολικῆς ἀντιλήψεως. Ἐχει ἀποδειχθῇ σήμερον ἀπὸ πειράματα διαφόρων ψυχολόγων ὅτι, ὅταν πέφτῃ στὶς αἰσθήσεις μας ἕνα ἀντικείμενον, θὰ παρατηρήσωμε τοῦτο πρῶτον ὁλόκληρον ὅτ' ὅλον τοῦ καὶ ἔπειτα θὰ ἐξεχωρίσωμε καὶ θὰ παρατηρήσωμε τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ γνωρίσματα. Ἐνα σπῆτι, ἕνα κοπάδι, ἕνα ἄνθρωπον κλπ. Ὅτ' αὐτὰ ἰδοῦμε πρῶτον τὸ ὅλον τοῦ καὶ ἔπειτα θὰ ἐξεχωρίσωμε καὶ θὰ παρατηρήσωμε τὰ μέρη τοὺς. Αὕτη εἶναι ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς ὀλικῆς μεθόδου.

Στὸ θέμα μας τώρα. Γιὰ τὸ παιδί τὸ γράμμα καὶ ἡ συλλαβὴ δὲν ἔχουν κανένα νόημα, εἶναι νεκρά. Ζωντανὰ καὶ σύμφωνα μετὰ τὶς ἀπαιτήσεις καὶ τὰ διδάγματα τῆς ψυχολογίας εἶναι οἱ λέξεις καὶ οἱ φράσεις. Αὐτὰς τὶς βλέπει τὸ παιδί συνολικὰ καὶ ἔπειτα προχωρεῖ στὴν παρατήρησιν τῶν γραμμάτων.

Κατά το πρώτο έτος του πειραματισμού μου (1955—56) έχρησιμοποίησα φράσεις από τη πρώτη στιγμή. Τις φράσεις αυτές έβγαζαμε από τα θέματα της ένιαίας διδασκαλίας τα όποια είχαν άμεση σχέση με τη ζωή του παιδιού και τα διαφέροντά του. Η όλική μέθοδος για να μάς δώση τα άναμενόμενα αποτελέσματα πρέπει να συνεφαρμόζεται με την Ε.Σ.Δ. Η ανάγνωση πρέπει να έμφανίζεται στην ένιαία διδασκαλία από την όποια θα άνλητη την ύλη της. Τις φράσεις λοιπόν αυτές έγγραφαμε σε ταινίες και άναρτούσαμε στον τοίχο. Έδιδάμε δέ και ανά μια μικρή καρτέλλα στον κάθε μαθητή. Αυτό έγινόταν όλόκληρο το πρώτο εξάμηνο μέχρις ότου γίνουν οι αναλυτικοσυνθετικές εργασίες και οι μαθηταί άρχίσουν να διαβάσουν συνειδητά. Παρατήρησα όμως ότι η φράση για πολλούς μαθητάς είναι δύσκολη, ή δέ λέξη εύκολότερη. Οι μαθηταί συγκρατούν καλύτερα τη λέξη. Τούτο άπέδωσα εις το ότι η λέξη αντιπροσωπεύει ένα συγκεκριμένο αντικείμενο, ζωο κλπ. το όποιον εξετάζομε από πάσης άπόψεως, συμμετεχουσών κατά την εξέταση αυτή όλων των αισθήσεων του μαθητού. "Ετσι, αυτή καθίσταται κτήμα του μαθητού και μπορεί να την ανακαλέση πολύ εύκολα στη μνήμη του. Αυτή μου ή παρατήρηση με ώδήγησε να χρησιμοποιήσω λέξεις στην άρχή της δευτέρας σχολικής χρονιάς. Στο δεύτερο λοιπόν σχολικό έτος παίρνουμε κατ' άρχάς από τις διάφορες ένότητες μεμονωμένες λέξεις οι όποιες αντιπροσωπεύουν ένα παιγνίδι, ένα πράγμα, ένα αντικείμενο, ένα ζωο, θγάζομε δέ τις λέξεις ή φράσεις συνεργαζόμενοι πάντοτε με τους μαθητάς. Αυτό γίνεται επί 30 μέρες συνεχώς. "Επειτα άρχίζομε να λαμβάνωμε από τις ένότητες και φράσεις, εύκολες στην άρχή, δυσκολώτερες κατόπιν. Λέξεις και φράσεις άναρτούμε καλογραμμένες στον τοίχο, δίπλα του δέ ίχνογραφούμε καλλιτεχνικά τα πράγματα, τα αντικείμενα, τα ζωα κ.λ.π. για τα όποια όμιλούν. Π. χ. διόδια από τη λέξη μήλο έχομε ίχνογραφήσει ένα ώρατο, μεγάλο, κόκκινο μήλο. Δίπλα από το τόπι, ένα μεγάλο τόπι. Δίπλα από τη σβούρα μια μεγάλη τόπι. Δίπλα από τον χαρταετό, ένα χαρταετό στον άέρα. Δίπλα από την πάπια, μια πάπια θουτηγμένη στο νερό, κ. ο.κ. Όλες οι λέξεις και οι φράσεις συνοδεύονται από τα άνάλογα ίχνογραφήματα. Κατά την εργασία μας, εάν είναι δυνατόν, παρουσιάζομε έμπρός στα παιδιά τα ίδια τα αντικείμενα. Π. χ. όταν όμιλούμε για τα παιγνίδια των παιδιών,

φέρνομε στην τάξη το τόπι, τη σβούρα κ.λ.π. Με τα παιγνίδια αυτά παίζομε πολύ ώρα, τα παρατηρούμε και έπειτα τα κρεμούμε στον πίνακα γράφοντας δίπλα τους τη σχετική λέξη: Τόπι, σβούρα κ. ο.κ. "Αν όμως είναι άδύνατον τούτο, γίνεται ίχνογράφηση των αντικειμένων. Τις ταινίες με τις λέξεις ή φράσεις άναρτούμε μονίμως στον τοίχο. Παραλλήλως οι μαθηταί αντιγράφουν τη λέξη ή φράση, ίχνογραφούν το άνάλογο αντικείμενο και κατασκευάζουν τούτο με πηλό. Αυτή ή εργασία κρατεί ως τις παραμονές των Χριστουγέννων, άναρτούμε δέ πάρα πολλές λέξεις και φράσεις, ώστε να περικλείουν όλα τα γράμματα, όλες τις συλλαβές, όλους τους συνερμούς. Σημειώνουμε έδω ότι στον τοίχο άναρτήσαμε κάθε σχολική χρονιά 65—70 ταινίες με λέξεις και φράσεις θγαλμένες από τα θέματα της Ε. Δ. τα όποια προέρχονται από τα βιώματα και τα διαφέροντα των παιδιών. Πάρα πολλές έγγραψαμε στον πίνακα, διότι δέν ήταν δυνατό να άναρτηθούν όλες στον τοίχο. Παραθέτω κατωτέρω μερικές από τις λέξεις και φράσεις τις όποιες άναρτήσαμε στον τοίχο το δεύτερο σχολικό έτος.

Τόπι, σβούρα, χαρταετός, παπί, νινί, νερό, μήλο, δαδί, ψάρι, μέλι, μέλισσα, κόττα, γάλα, συκο, χήνα, θυμάρι, λαγός, νοσοκόμος, ταχυδρόμος, ξύλο, ώρολόγι, θαρέλι, λάδι, σαπούνι, λύκος, γεράκι, άηδόνι, λειθάδι, άμπέλι, δάσος, σπíti, σχολείο, έκκλησία.

"Ενα μεγάλο δάσος, ή "Ελληνική σημαία, μέλισσα - θυμάρι, άνατολή - δύσι, νότος - βορράς, τα σπίτια έχουν πόρτες και παράθυρα, στίς γλάστρες θάζομε λουλούδια, το δάσος έχει πεύκα, καλά Χριστούγεννα, με χαρά περιμένομε τα Χριστούγεννα, πέφτουν τα πρώτα χιόνια, τα φύλλα των δένδρων πέφτουν, μετά το χειμώνα έρχεται ή άνοιξη, ή κόττα γεννά αυγά, μη κόβετε τα δένδρα, αγαπάτε τα δάση, ώραία μήλα, ή καθαριότητα είναι μισή άρχοντιά, τα παιδιά παίζουν κρυφτό, ό κόσμος κλαδεύει τα άμπέλια, τα παιδιά πηγαίνουν στην έκκλησία, ήρθαν οι πελαργοί και τα χελιδόνια, καλό Πάσχα, "Οχι! Ζήτω ή 28 "Οκτωβρίου. Ζήτω ή 25 Μαρτίου, το καλοκαίρι έρχεται, ή γή πρασινίζει, και άλλες. "Αναρτήσαμε επίσης ταινίες με τους μήνες, τις εποχές του έτους και τις ημέρες της έβδομάδας. Το άναγνωστικό όλικό, διαβάζομε έμεις πρώτα 4—5 φορές όλικά και καθαρά και έπειτα καλούμε τους μαθητάς να πράζουν το ίδιο. Οι μαθηταί συνηθίζουν σιγά - σιγά στην όλική άνάγνωση με φυσικό ύφος. "Αργότερα,

για να βοηθήσωμε τους μαθητάς στην άνάλυση των φράσεων σε λέξεις που άρχίζει να γίνεται αυτομάτως από αυτούς δειχνόυμε κατά το διάβασμα τις λέξεις από μία - μία. Την άνάλυση των φράσεων σε λέξεις και σύνθεση τούτων σε φράσεις, άρχίζομε κατά τις άρχές Δεκεμβρίου. Αυτή ή εργασία διαρκεί 2 έβδομάδες, οι μαθηταί δέ έννοούν καλώς τι είναι λέξη και φράση. Το παραπάνω στάδιο της εργασίας μας κατά το όποιο οι μαθηταί διαβάσουν τις λέξεις, φράσεις κλπ. έντελώς άσυνειδητα και γράφουν μόνο εξ αντιγραφής, είναι το στάδιο της μηχανικής άναγνώσεως και γραφής. Κατά το στάδιο αυτό κάνομε πολλές επαναλήψεις των διδασχθεισών λέξεων και φράσεων υπό τύπον παιγνιδιού, για την πλήρη έντύπωση αυτών στην μνήμη των παιδιών. Μετά τα Χριστούγεννα μπαίνομε στο δεύτερο στάδιο της διδασκτικής πορείας, το στάδιο της ήμισυνειδητής άναγνώσεως και γραφής. Κατά το στάδιο τούτο έμφανίζεται ή αναλυτική ικανότης των μαθητών, κάνομε όλες τις αναλύσεις και συνθέσεις, διδάσκομε όλα τα γράμματα μικρά και κεφαλαία, τις διφθόγγους, τους συνερμούς κλπ. Κατά την αναλυτικοσυνθετική εργασία, κάνομε πρώτα άνάλυση των φράσεων σε λέξεις, των λέξεων σε γράμματα, έπειτα δέ άνάλυση των λέξεων σε συλλαβές, των συλλαβών σε γράμματα και σύνθεση τούτων σε λαβές, λέξεις κ. ο.κ. "Ετσι τα παιδιά γνωρίζουν τα στοιχεία των λέξεων (γράμματα και τις συλλαβές των. Οι αναλύσεις και συνθέσεις γίνονται πάντοτε υπό μορφήν παιγνιδιού, πρώτα με την χρήσι ταινιών και έπειτα προφορικά. Σ' όλες τις αναλυτικοσυνθετικές εργασίες και πρό παντός στην άνάλυση των συλλαβών σε γράμματα και σύνθεση τούτων σε συλλαβές, έπιμένομε πάρα πολύ, διότι οι εργασίες αυτές άποτελούν το πλέον δύσκολο σημείο του μηχανισμού της άναγνωστικής τέχνης. Κατά το στάδιο αυτό δέν κάνομε χρήσι ταινιών, αλλά το άναγνωστικό κείμενο που θγάζομε από τις διάφορες ένότητες, το γράφομε στον πίνακα και άφου το διαβάσωμε έμεις 3—4 φορές ή και περισσότερες, καλούμε τους μαθητάς να κάμουν το ίδιο. Οι μαθηταί διαβάσουν 2—3 φορές το κείμενο όλικά, το αντιγράφουν και την άλλη μέρα το επαναλαμβάνομε. Η άνάγνωση και ή γραφή έδω είναι ήμισυνειδητά. Οι μαθηταί γνωρίζουν τα γράμματα, τις συλλαβές κ.λ.π. αλλά διαβάσουν το κείμενο όλικά. Τώρα χρησιμοποιούμε κα ιτην κατά λέξη και κατά συλλαβή άνάγνωση, ώστε να άσκηθούν οι μαθηταί στην άνάλυση

των προτάσεων σε λέξεις, τούτων σε συλλαβές κ.ο.π. Κατά το στάδιο αυτό χρησιμοποιούμε πολλές φορές και το άναγνωστικό ως έξης: "Όταν έχομε την ένότητα: ό ουρανός, άφου μιλούμε για τα σύννεφα, τις θροχές, τ' άστρα, τον ήλιο, το φεγγάρι, κ.λ.π. ανοίγομε το άναγνωστικό και αντιγράφομε στον πίνακα το σχετικό ποιηματάκι.

«Φεγγαράκι φωτεινό φέγγει από τον (ούρανο) σαν καντήλι κάθε βράδυ φέγγει μέσα (στο σκοτάδι».

"Ετσι οι μαθηταί έρχονται σε σχέση με το άλφαβητάριο και δέχονται με εύχαρίστηση την άναγνωστική ύλη που ικανοποιεί τα διαφέροντά τους. Κατ' αυτό τον τρόπο χρησιμοποιούμε πολλές φορές το άναγνωστικό που τα παιδιά πολύ άγαπούν και επανειλημμένως έκδηλώνουν το ένδιαφέρον των να το διαβάσουν. Στο στάδιο αυτό οι μαθηταί συνηθίζουν να γράφουν από μνήμης λέξεις πρώτα και έπειτα φράσεις. Είς το τέλος Φεβρουαρίου, οι μαθηταί γράφουν μικρές έκθέσεις σχετικές με τα παιγνίδια τους, τη ζωή τους κ.λ.π. Μετά τις 10 Μαρτίου μπαίνομε στί συνειδητό στάδιο της άναγνώσεως και γραφής. Τώρα έχουν γίνει όλες οι αναλυτικοσυνθετικές εργασίες και οι μαθηταί μπορούν μόνοι των να άναγνώσουν οποιαδήποτε λέξη συνειδητά. Τώρα οι μαθηταί γνωρίζουν το μηχανισμό της άναγνώσεως και γραφής, χρησιμοποιούμε το άλφαβητάριο, περιοδικά, έφημεριδοϋλες κ.λ.π. Οι μαθηταί διαβάσουν συνειδητά, συνθέσουν μόνοι των προτάσεις και γράφουν μικρές έκθεσούλες. Καί έδω έπιμένομε να διαβάτο κείμενο όλικά και να τονίζουν κανονικά τις λέξεις. Οι μαθηταί σιγά - σιγά άποκτούν τον άναγνωστικό άέρα και άσκούνται στην έλεύθερη και εύχερη άνάγνωση. Στο μικρό μου αυτό άρθρο δέν είναι δυνατόν να επέκταθώ σε περισσότερες λεπτομέρειες ως προς τον τρόπο της εργασίας μου κατά τα διάφορα στάδια. "Ηθελα μόνον να σημειώσω έδω και πάλι, ότι ή εργασία λαμβάνει μορφήν παιγνιδιώδη καθ' όλα τα στάδια. Με τη μορφή αυτή της εργασίας ή όποια σκλαβώνει κυριολεκτικώς τα παιδιά, έπιτυγχάνεται ώστε να αυτενεργούν, να άποκτούν θάρρος, και αυτοπεποίθηση και να προάγονται γενικώς. Κατά την όλη μας εργασία έχρησιμοποίησαμε πλείστα παιγνιδάκια για την πλήρη έντύπωση υπό των μαθητών των λέξεων και φράσεων, κάμαμε δέ πολλές επαναλήψεις υπό μορφήν παιγνιδιού. Ό κάθε συνάδελφος μπορεί να έφεύρη ένα σωρό δικά του παιγνιδάκια με τα όποια θα έπιτύχη τον έπι-

διωκόμενο σκοπό (ανάγνωση και γραφή) χωρίς και αυτός να κουράζεται και οι μαθηταί του να καταπονούνται και καταταρσανόονται όπως συνέβαινε με την αναλυτικοσυνθετική και τις άλλες συνθετικές μεθόδους. Έτσι εργάσθηκα κατά τα 2 σχολικά έτη στην ανάγνωση και γραφή με την ολική μέθοδο.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΟΛΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

1. Με την παιγνιώδη μορφή που παίρνει η εργασία, δημιουργείται στα παιδιά η χαρά προς μάθηση και αναπτύσσεται σ' αυτά το θάρρος και η αυτοπεποίθηση, στοιχεία απαραίτητα για όλο το σχολικό τους βίο και όλη τους τη ζωή.

2. Η λέξη, ή φράση και γενικώς το αναγνωστικό υλικό θγαίνουν καθώς είπαμε από τις διάφορες ένότητες οι οποίες έχουν άμεση σχέση με τη ζωή, τα παιγνίδια, το οικογενειακό και άτομικό περιβάλλον του παιδιού, το χωριό του, τα βιώματά του. Για την εξαγωγή του αναγνωστικού υλικού συμμετέχει το παιδί με όλη την ψυχή του, αύτενεργεί και δι' με όλη την ψυχή του, αύτενεργεί και προάγεται έτσι οι ψυχοπνευματικές του ικανότητες. Επίσης ικανοποιείται η όρμη του προς ανακοίνωση και έκφραση, ή λέξη και ή φράση γίνονται κτήμα αυτού άκόπως.

3. Το παιδί παρατηρεί όπως είπαμε τις γραφόμενες φράσεις και λέξεις, διαβάζει αυτές συνολικά και γράφει επίσης συνολικά πρώτον έξ αντιγραφής και έπειτα από μνήμης. Η ολική ανάγνωση και γραφή βοηθεί κατά τρόπον άριστον τα παιδιά να συγκρατούν τις οπτικές εικόνες των λέξεων και να όρθογραφούν έστω και αν πρόκειται περί δυσκόλων λέξεων. Παρατήρησα να γράφουν όρθως όστις έκθεσούλες των τις λέξεις μήλο, σπιτί, έκκλησία, μέλισσα, αυτοκίνητο, ώρολόγι, λάδι, λύκος, άηδόνι, λειβάδι και άλλες πολλές.

4. Συνθίζονται να μη διαβάζουν συλλαβιστά, αλλά ολικά και με ώραίο ύφος το όποιο παρατηρείται και κατά τις συζητήσεις τους στην καθημερινή τους ζωή.

5. Δεν κινδυνεύουν να μείνουν στάσιμοι, μαθηταί οι όποιοι άπουσιάζουν έστω και πολλές μέρες, διότι δεν άρχίζει ή διδασκαλία από μεμονωμένα γράμματα και συλλαβισμούς, ώστε να είναι απαραίτητη ή καθημερινή παρουσία αυτών. Όταν κατανοήσουν τον μηχανισμό της αναγνώσεως και άρχίζουν να διαβάζουν και να γράφουν συνειδητά, οι μαθηταί κάνουν όρισμένα όρθογραφικά λάθη. Αυτό δε όφείλεται στην μέθοδο αλλά στο ότι

χρησιμοποιούν άγνωστες λέξεις στις όποιες βάζουν συλλαβές γνωστών λέξεων. Έτσι δημιουργείται ισύγχυση.

6. Σε πολλές περιπτώσεις, για την όρθή γραφή υπό των μαθητών όρισμένων δυσκόλων γραμμάτων, πρέπει να γίνεται συστηματική διδασκαλία τούτων. Τέτοια γράμματα είναι το ζ, ε, μ, β, δ, ε κ.λ.π.

7. Η ολική για να άποδώση τα προσδοκώμενα άποτελέσματα πρέπει να ένυφάινεται στην ένιαία διδασκαλία από την όποία θα άντλή την ύλη της.

8. Με την ολική μέθοδο, το αναγνωστικό υλικό είναι άνάλογο προς τις ψυχοπνευματικές ικανότητες των μαθητών οι όποιοι εργάζονται μόνοι των για την εξαγωγή του. Έτσι ύποβοηθείται ή εξέλιξη της άτομικότητας έκάστου μαθητού, ό όποιος αναλόγως με τις ικανότητές του προσφέρει στην κοινή προσπάθεια.

Τα άποτελέσματα από την έφαρμογή της ολικής μεθόδου είναι για μας πολύ ικανοποιητικά. Οι μαθηταί έσυνήθισαν να διαβάζουν εύχερώς όποιοδήποτε κομμάτι του βιβλίου των ή άλλου εύκόλου κειμένου και με φυσικό ύφος. Οι μαθηταί της δευτέρας τάξεως οι όποιοι έδιδάχθησαν την α' ανάγνωση και γραφή με την ολική μέθοδο κατά το περυσινό σχολικό έτος, διαβάζουν και γράφουν άριστά, συγκρινόμενοι δε με τους μαθητάς της γ' τάξεως, πολύ καλύτερα από εκείνους. Παρουσιάζουν καλήν όρθογραφικήν ικανότητα και μπορούν να συνθέτουν δικές τους προτάσεις και να γράφουν καλές έκθεσούλες. Και κατά τα δύο σχολικά έτη δεν άπερρίφθη κανείς. Ο άριθμός αυτών ήτο βέβαια μικρός — δέκα κάθε χρόνο — αλλά τα άποτελέσματα υπήρξαν άριστα. Με την μέθοδο, τα παιδιά αύτενεργούν και άποκτούν θάρρος και άγάπη προς το σχολείο και τα γράμματα. Αύτενεργούν διότι δεν εισδύγονται παθητικά, αλλά λαμβάνουν μέρος όλα και αναλόγως με τις ψυχοπνευματικές των ικανότητες, και την άτομικότητά των για τη διατύπωση της φράσεως, τη νκατασκευή και ίχνογράφηση των άντικειμένων για τα όποια όμιλεί ή φράσις, τη γραφή αυτής κ.ο.π. Έτσι προάγονται και αύτεξελίσσονται σιγά — σιγά. Έπιτυχάνομε δηλαδή άκόπως εκείνο που με την αναλυτικοσυνθετική θα έπιτύχαμε με μεγάλη καταπόνηση των μαθητών και διδασκάλων.

Κρίνων από τα άποτελέσματα που είχα από την έφαρμογή της ολικής, έσημάτισα την γνώμη, ότι ή μέθοδος αυτή είναι ή καταλληλότερα για τη διδασκαλία της α' αναγνώσεως και γραφής, έπειδή προσαρμόζεται άριστα στην παιδική ήλικία, έξυπηρετεί και προάγει την

Η ψυχολογική παρατήρησις των μαθητών

Του κ. ΝΙΚ. Α. ΣΚΟΠΑ, μετεκ. δ)λου

ΠΡΟΣ ΝΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ

Η κατά τελευταία μεταπολεμικά έτη παρατηρουμένη ζωηρά παιδαγωγική κίνηση εις την χώραν μας δίδει την εύχάριστον έντύπωσιν ότι ο Έλλην διδασκαλος ούδέποτε έπαυσε να έκδηλώνη έμπράκτως το θερμουργόν ένδιαφέρον του γύρω από τα ζητήματα της Παιδείας, παρά τας ποικίλας αντίξοότητας που τον περιβάλλουν. Πράγματι, χάρις εις τας φιλοτίμους προσπάθειάς. Έπιθεωρητών και διδασκάλων, άλλεπάλληλα παιδαγωγικά συνέδρια, γενικά ή τοπικά, όργανούνται εις τας διαφόρους περιφέρειας, όπου μακροί είσηγήσεις και διεξοδικά συζητήσεις προβάλλουν φλέγοντα και άγωνιώδη προβλήματα της σχολικής πράξεως.

Η άνήσυχος διδασκαλική ψυχή άρχίζει να προβληματίζεται επί όλοέν νέων δεδομένων, άναζητεί νέους δρόμους που θα την οδηγήσουν ασφαλέστερον εις την έπιτυχίαν του παιδευτικού της έργου.

Από τας άναζητήσεις αυτές δεν είναι δυνατόν παρά, άργα ή γρήγορα, να προκύψουν σημαντικοί ώφέλειαι και τελικώς, έφ' όσον έπικρατήσουν έπιστημονικοί μέθοδοι και όρθοί προσανατολισμοί, να οδηγήσουν εις την ποθητήν θεμελίωσιν μιας νησις και αξίας του όνόματός της Έλληνικής Παιδαγωγικής Έπιστήμης. Έξω από τον εύκολον έμπειρισμόν ή την ξηράν και άγονον απομίμησιν ξένων προτύπων, κινουμένην πάντοτε μέσα εις τα πλαίσια της Έλληνικής πραγματικότητας. Έάν όμως προσέξη κανείς θαύτερον την όλην αυτήν προσπάθειαν θα παρατηρήση δύο τινά:

Πρώτον μίαν άτέρμονα φιλολογίαν περί

άτομικότητα των μαθητών, και έχει υπέροχα άποτελέσματα χωρίς πολλούς κόπους έκ μέρους αυτών.

Προσπάθησα να σάς δώσω μια εικόνα από την εργασία μου με την ολική μέθοδο στο τριτάξιο Δημοτικό Σχολείο Μεσσηνικού Καρδίτης, το όποιο λειτουργεί ως διτάξιο.

Δεν καυχώμαι ότι έφήρμωσα την ολική χωρίς σφάλματα. Ο πειραματισμός μου αυτός όμως, με κάνει να αντιμετώπισω το πρόβλημα της α' αναγνώσεως και γραφής με περισσότερο θάρρος και αίσιοδοξία.

ΚΩΝ)ΝΟΣ Γ. ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ

ριξ των γενικών άρχών του Σχολείου Έργασίας (αυτενέργεια, εργασία κλπ.) και τον έπικρατούντα ένθερμον ζήλον—άξιεπαινον κατ' άρχήν—των νέων ίδια συναδέλφων όπέρ των άρχών αυτών. Παρέχεται πολλάκις ή έντύπωσις ότι ή άπλή και άμεσος άποδοχή των άρχών αυτών θα έπιφέρη αυτομάτως την άλλαγήν των όρων εργασίας και φυσικά την άξησης της άποδόσεως.

Όλοι όμως αυτάι αί έννοιαι παρουσιάζονται εις πολλές περιπτώσεις θολαί και άόριστοι. Άντιστρέφοντες τὰ πράγματα, έθέσαμεν ως άφετηρίαν το τέρμα, εις το όποιον άλλοι—οί ξένοι—κατέληξαν κατόπιν μιας σειράς πολυετών και έπιτυχών επί μέρους προσπαθειών αντιμετώπισεως των προβλημάτων από την όρθήν και έπιστημονικήν των θάσιν. Ο δρόμος για την έπιτυχή έφαρμογήν των άρχών του Νέου Σχολείου περνάει αναγκαστικώς από την συστηματικήν μελέτην των επί μέρους περιπτώσεων, από την ψυχολογικήν θεώρησιν των αντιδράσεων της παιδικής ψυχής, από την έπιστημονικήν έρευναν και τον παιδαγωγικόν πειραματισμόν.

Είναι αυτό που μας έλειψε. Έτσι ώδηγήθημεν πολλάκις εις την αὐταπάτην ότι ή άθασάνιστος και άκοπος άποδοχή των άρχών αυτών έφερε με την άλλαγήν της έτικέτας και την ριζικήν άλλαγήν της σχολικής εργασίας.

Όμιλούμεν σήμεραν περί έκοντοντάδος προτύπων λεγομένων σχολείων. Εις ποία όμως και πόσα έξ αυτών ή διδακτική εργασία έγινε άντικείμενον συστηματικής έρευνής; Και έάν έγινε τουτο, ποίαί αί μέθοδοι και ποία τα έξαχθέντα πορίσματα; Ποία άκόμη ή προσπάθεια αξιοποιήσεως των πορισμάτων των ανωτέρω σχολείων από τὰ άλλα, «τὰ μη πρότυπα», έφ' όσον θαθείως δεν σκοπούμεν να χωρίσωμεν με τείχη τὰ πρώτα από τὰ δεύτερα;

Δευτέρα παρατήρησις που κάμνει κανείς είναι ή κατά τὸ πλείστον ή και ή έξ ολοκλήρου ένσυχόλησις των διδασκάλων με αὐστηρώς διδακτικά προβλήματα. Διαφαίνεται εδώ ή άγωνιώδης προσπάθεια να όπλισθῇ ο διδασκαλος με μίαν έτοιμόν «φόρμαν», με μίαν μέθοδον—πανάκειαν, ή όποία θα τον καταστήσῃ ίκανόν να την έφαρμόσῃ εις όλας τὰς τάξεις και εις πάντα τὰ σχολεία!

Βεβαίως όπως κάθε εργασία έτσι και ή εργασία του διδασκάλου παρουσιάζει

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

Τοῦ κ. ΧΑΡΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, δ)λου

Ἡ διδασκαλία τῆς ἀριθμητικῆς στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο περνᾷ ἀπὸ τρεῖς διαδοχικὲς μορφές, πού κάθε μιὰ τους στηρίζεται στὴν προηγούμενη:

1. Μόρφωση τῆς ἐννοίας τοῦ ἀριθμοῦ, συμβολικὴ του παράσταση κί' ἀρίθμηση.

2. Ἐξοικείωση μὲ τοὺς συνδυασμοὺς τῶν ἀριθμῶν, ἐκμάθηση τῶν πινάκων κί' ἐκτέλεση πράξεων.

3. Λύση προβλημάτων.

Θὰ σταθοῦμε στὴ δεύτερη βαθμίδα, γιατί νομίζουμε, πὼς αὐτὴ λιγώτερο ἔχει προσεχθῇ κί' ὅλοι — διδάσκοντες καὶ μεθοδικοὶ — καταπιάνονται μαζί τῆς θιαστικά καὶ χωρὶς σύστημα. Κί' ἐν τούτοις ἡ λύση προβλημάτων προϋποθέτει μιὰ τέλεια ἐξοικείωση μὲ τοὺς συνδυασμοὺς τῶν ἀριθμῶν, τὴν ἐκμάθηση τῶν πινάκων καὶ τὴν ἐκτέλεση πράξεων.

Ὁ συνηθέστερος τρόπος διδασκαλίας τους εἶναι ὁ «δ ι' ε π ι δ ε ι ξ ε ω ς» ἀπ'

τὸ δάσκαλο, τὴν ὁποία ἀκολουθεῖ ἐκτέλεση ἀπ' τοὺς μαθητές. Ἔτσι ὁμως παραβλέπονται τὰ βασικώτερα στοιχεῖα, πού θὰ πρέπη νὰ παίρνονται ὑπ' ὄψη γιὰ μιὰ μεθοδικὴ καὶ συστηματικὴ διδασκαλία τῶν πράξεων. Κί' αὐτὰ εἶναι:

1. Ὅλοι οἱ μαθητές δὲν ἀντιμετωπίζουν τὶς ἴδιες δυσκολίες κατὰ τὴ διδασκαλία τοῦ νέου θέματος. Κί' ἔργο ἐδῶ τοῦ δασκάλου εἶναι: Ν' ἀνακαλύψῃ α) ποιὲς δυσκολίες συναντᾷ τὸ κάθε παιδί.

β) Ποιὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς δυσκολίες μπορεῖ μόνο του νὰ ὑπερνικήσῃ καὶ

γ) Ποιανοὺ εἶδους ἐξηγήσεις χρειάζεται γιὰ νὰ κατανοήσῃ μιὰ πράξη.

Τὰ παραπάνω ὁμως προϋποθέτουν μιὰ ὁλοκληρωτικὴ στροφή τοῦ δασκάλου πρὸς τὸ παιδί, μιὰ προσπάθεια γιὰ ἐξατομίκευση τῆς διδακτικῆς ἐνέργειας. Κί' ἐπὶ πλέον τὴν ἐξοικείωση μὲ τὴν ἰδέα, ὅτι πάντοτε εἶναι δυνατόν ν' ἀρχίζουμε ἀπὸ τὴν ἀρχή, χωρὶς αὐτὸ νὰ μᾶς κάνῃ ν' ἀγωνιζοῦμε γιὰτὶ «μένουμε πίσω» καὶ δὲν

Τὸ ἀλφαριθμητικὸ τὸ ἔτοιμο καὶ μάλιστα, ὅπως εἶναι σήμερα γραμμένο, θεωρεῖται ἀπορριπτέο κί' ἀπὸ τὴ γνήσια συγκεντρωτικὴ μέθοδο κί' ἀπ' τὶς παραλλαγές τῆς. Ἀγτί τούτου τὸ ἀναγνωστικὸ πρέπει νὰ εἶναι κατασκευάσμα παιδιῶν καὶ δασκάλου δηλ. νὰ προέρχεται ἀπὸ τὶς ἀνακοινώσεις, συζητήσεις καὶ τὰ βιώματα τῶν παιδιῶν καὶ νὰ γράφεται ἀπ' αὐτὰ διότι τότε καὶ μόνον ἐργάζονται αὐτενεργὰ καὶ αὐθόρμητα. Τότε αἰσθάνονται χαρὰ γιὰ τὴν ἐργασία του ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται ὑπὸ παιγνιώδη μορφήν. Χαρὰ καὶ παιγνίδι εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ἀγωγῆς τῶν μικρῶν παιδιῶν διότι ἔτσι ἀποφεύγεται ὁ δογματισμὸς καὶ ὁ καταναγκασμὸς, τὰ ὁποῖα μαράζουν πνευματικὰ τὸ παιδί.

Παρ' ὅλα ὅμως ὅτι καὶ ἡ τοιαύτη σύνταξη τοῦ ἀναγνωστικοῦ ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ δασκάλου εἶναι ἀρκετὰ ἀξιεπαινετὴ στὴ θεωρία, στὴν πράξη μόνον λίγους ὑπερασπιστὰς - πειραματιστὰς ἔχει καὶ ἰδίως συναδέλφους τῶν προτύπων μονοταξίων σχολείων. Ἡ σκληρὴ ἑλληνικὴ σχολικὴ πραγματικότητα μὲ τὰ 70 ο)ο τῶν μονοταξίων σχολείων ἀφ' ἑνὸς καὶ μὲ τὸν ὑπεράριθμον ἀριθμὸν φοιτῶντων εἰς ἐκάστην τάξιν ἢ εἰς ἕκαστον σχολεῖον ἀπαιτεῖ ἄλλας λύσεις εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἀλφαριθμητικοῦ. Εἶναι ἐπείγουσα ἀνάγκη καὶ «οἱ καιροὶ οὐ μενετοί». Πρέπει νὰ σκεφτόμαστε καὶ νὰ ἐνεργοῦμε το π ι κ ᾱ καὶ χ ρ ο ν ι κ ᾱ γιὰ νὰ βρῖσκουμε τὶς ἀρμόζουσες λύσεις.

Πάνω στὸ ἀκανθῶδες ζήτημα τοῦ ἀλφαριθμητικοῦ ἔχω νὰ προτείνω τὴν ὁκὸ λουθη λύση:

Κατ' ἀρχὴν τὸ ἀλφαριθμητικὸ πρέπει νὰ εἶναι ἀναγνωστικὸ μὲ εἰκόνες μόνο χωρὶς γράμματα. Τὸ σχῆμα του νὰ εἶναι ὀλίγον μεγαλύτερο τοῦ συνήθους καὶ τυπωμένον ἐπὶ ἀρίστου χαρτοῦ. Αἱ εἰκόνες του θὰ καταλαμβάνουν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς πρὸς τὸ ἐπάνω μέρος τῆς σελίδος, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ θὰ ἀφήνεται κενὸν μὲ τὴν ἀκόλουθον διάταξη: Ὅσο προχωροῦν οἱ σελίδες τοῦ βιβλίου θὰ σμικρύνονται αἱ εἰκόνες του καὶ θὰ μεγενθύνεται τὸ κενόν.

Αἱ εἰκόνες του θὰ εἶναι πολύχρωμοι καὶ καλοτυπωμέναι σχεδιασμέναι δὲ τῇ συνεργασίᾳ παιδαγωγοῦ - καλλιτέχνου, ἵνα τοιουτοτρόπως πληροῖ τοὺς ὅρους τῆς διδακτικῆς. Ἐως ἐδῶ μιλῆσαμε γιὰ τὸ γενικὸν μέρος τοῦ ἀλφαριθμητικοῦ μας. Ἐναπομένουν ὁμως πρὸς ἐξέτασιν δύο σοβαρὰ ζητήματα:

1) Τὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν εἰκόνων καὶ 2) ἡ χρῆσις τοῦ ἀναγνωστικοῦ μας. Θὰ ἀπαρτυρωθῶμε καθένα ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα ζητήματα ξεχωριστὰ ὡς ἀκολουθῶς:

(Συνεχίζεται)

θὰ προφτάσωμε νὰ ἐξαντλήσωμε «ὅλη» τὴν ὕλη.

Ἐπειτα, ἡ ἐκτέλεση μιᾶς πράξεως εἶναι μιὰ σύνθεση μερικώτερων ἐνεργειῶν, πού ἀντιστοιχοῦν σὲ ἰσάριθμες ἱκανότητες καὶ πού ἡ ἀπόκτησή τους πρέπει νὰ προηγηθῇ ἀπ' αὐτή. Γι' αὐτὸ, πρὶν ἀρχίσῃ ἀκόμα ἡ διδασκαλία μιᾶς πράξεως, κρίνεται ἀπαραίτητη ἡ ἀνάλυσίς τῆς στὶς ἐπὶ μέρους ἱκανότητες, πού ἀπαιτεῖ. Ὁ Π. Βέλτ ἀνέλυσε τὴν γενικώτερη ἱκανότητα τῆς πρόσθεσης τῶν ἀκεραίων μὲ κρατούμενον σὲ 17 μερικώτερες ἱκανότητες. Ἀναλύοντας ἔτσι τὶς 4 πράξεις στὶς ἐπὶ μέρους ἱκανότητες, πού ἀπαιτοῦν, μποροῦμε νάχομε μπροστά μας ἕνα πῖνακα δυσκολιῶν, πού ἡ κατὰκτησή τους χρειάζεται περισκεψὴ καὶ ὑπομονή.

Στὴν ἀφαίρεση λ. χ. θὰ προχωρήσωμε προοδευτικὰ καὶ θὰ κατακτήσωμε μιὰ - μιὰ τὶς ἱκανότητες ἐκεῖνες, πού θ' ἀποτελέσουν τ' ἀπαραίτητα στοιχεῖα τῆς ἐργασίας γιὰ τὴν ἐκτέλεση αὐτῆς τῆς πράξεως, τὰ μέλη, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ οἰκοδομηθῇ καὶ θὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ διδακτικὴ μᾶς ἐνέργεια. Ἀναφέρουμε μερικές:

1. Τὸ παιδί πρέπει νὰ καταλαβαίνει τὶς λέξεις «ἀφαιρῶ», «κάνω ἀφαίρεση». Αὐτὸ θὰ τὸ πετύχωμε σιγὰ - σιγὰ καὶ μὲ πολλὰ παραδείγματα. Θ' ἀκολουθήσῃ μιὰ συστηματικὴ ἀσκηση μὲ προβλήματα χωρὶς ἀριθμοὺς, ἔτσι ὥστε τὸ παιδί νὰ μὴν προσέχῃ στὸ «πόσο μένει;», ἀλλὰ στὸ «τὶ θὰ κάνωμε;» κί' ἔτσι νὰ ἐξοικειωθῇ στὸν τρόπο αὐτὸ τῆς νοητικῆς ἐργασίας, πού τόσο ἀντιστοιχεῖ στὶς πνευματικὲς του δυνάμεις καὶ στὸν ἀνιθυμικό τόνο τῆς ψυχικῆς του ζωῆς καὶ νὰ μάθῃ νὰ ξεχωρίσῃ τὴν πράξιν αὐτὴ ἀνάμεσα στὶς ἄλλες.

2. Ν' ἀναγνωρίζῃ τὶς λέξεις: «μειωτέος», «ἀφαιρετέος», «ὑπόλοιπο» καὶ τὴν θέσιν του στὴν πράξιν. Γι' αὐτὸ θὰ πρέπη νὰ γίνονιν συνεχεῖς ἀσκήσεις γιὰ τὴν ὀρθότη τους τοποθέτηση, χωρὶς ἀκόμα νὰ ζητῇ τὴν ἐκτέλεση τῆς πράξεως.

3. Τὸ παιδί πρέπει ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἱκανότητα τῆς ὀρθῆς γραφῆς τῆς ἀφαιρέσεως πρῶτα σὲ ὀριζόντια κί' ἔπειτα σὲ κατακόρυφον διάταξιν (μονάδες κάτω ἀπὸ μονάδες κ.τ.π.).

4. Τὴν ἱκανότητα νὰ ἀφαιρῇ χωρὶς κρατούμενα μὲ τὴ χρῆσιν τοῦ «ἀπό».

5. Τὴν ἱκανότητα νὰ προσθέτῃ στὸ μί-

κρότερο ψηφίον τοῦ μειωτέου τὴ δεκάδα καὶ νὰ κρατᾷ τὸ κρατούμενο. Σ' αὐτὸ πρέπει νὰ προηγοῦνται ἀσκήσεις, πού ἔχουν πάνω ἀπὸ τὸ ψηφίον τοῦ ἀφαιρετέου μηδέν (0).

6. Νὰ προσθέτῃ τὸ κρατούμενο στὸ ψηφίον τοῦ ἀφαιρετέου καὶ νὰ γράφῃ τὸ ὑπόλοιπο στὴ σωστῇ θέσιν κ. ἄ.

Φυσικὰ ἡ ἀπόκτηση κάθε μερικώτερης ἱκανότητος πρέπει νὰ γίνεταί μὲ ἐπίμονον καὶ συνεχῇ ἀσκηση καὶ μὲ προοδευτικὸ ἀνέβασμα ἀπ' τὶς μικρότερες στὶς πὺ μεγάλες δυσκολίες. Ἡ θιασύνη θ' ἀφήσῃ πίσω κενὰ κα ἰτόσο μεγαλύτερα δσο πὺο μεγάλη εἶναι. Ἐτρέχοντας κανεῖς λιγώτερο, κινδυνεύει λιγώτερο ν' ἀποτύχη, λέει ὁ Κλαπαρέντ. Καὶ πρέπει νὰ ἔχομε πάντοτε ὑπ' ὄψη μας ὅτι:

1. Ὅσο πὺο πολὺ ἀργήσωμε στὴν ἀρχή, τόσο πὺο γρήγορα καί πὺο ἀνετα θὰ προχωρήσωμε κατόπι.

2. Ποτὲ νὰ μὴν προχωροῦμε σὲ νέο θέμα, ἂν δὲν εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι τὸ προηγούμενο ἔχει τέλεια κατανοηθῇ κί' ἔγινε ὄργανο γιὰ τὴ λύση τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς.

3. Πρέπει κάθε τόσο νὰ δίνωμε στοὺς μαθητές μᾶς λεπτομερικὰ τέστς, ἀναφερόμενα στὶς ἐπὶ μέρους ἱκανότητες, πού θὰ πρέπη στὸ διάστημα πού πέρασε νάχοιν ἀποκτηθῇ.

4. Μὲ διαγράμματα νὰ παρακολουθοῦμε τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν μᾶς στὴν ἐκτέλεση τῶν πράξεων. Αὐτὰ μποροῦν νὰ τὰ κρατοῦν καὶ νὰ τὰ θλέπουν κί' οἱ ἱδιοὶ οἱ μαθητές καὶ μπορεῖ ν' ἀναφέρωνται στὴν ταχύτητα, μὲ τὴν ὁποία ἐκτελεῖται μιὰ πράξιν, στὴν ἀκρίβεια, ἀριθμὸ λαθῶν κ. ἄ. Ἐπιδιώκομε μ' αὐτὸ νὰ ἐνισχύωμε τὸ αὐτοσυναίσθημα καὶ νὰ ὑποκινώμε τὴν αὐτοδύμῖλλα.

Ἔτσι ὁ κάθε δάσκαλος θὰ εἶναι δυνατόν νάχη μπροστά του ἕναν ἀριθμὸ δυσκολιῶν καὶ δὲν θ' ἀρπάξῃ τὴν πράξιν «ἀπ' τὰ μαλλιά», ἀλλὰ θὰ ὀδηγῇ τὸ παιδί νὰ κατακτᾷ τὶς δυσκολίες μὲ σύστημα καὶ ὑπομονή, μ' ἐργασία κί' αὐτοέλεγχον, μὲ σταματήματα ὅπου πρέπει καὶ ὅσο πρέπει, ἀλλὰ καὶ μὲ ὀρμητικὰ ἐκκινήματα γιὰ τὸ ἀνέβασμα στὴν κορυφή, ἀνέβασμα, πού δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ μ' ἕνα πήδημα.

ΧΑΡΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Μετεκπ/θεῖς Δημ/λος

τους άλλους στα κατοπινά. Σπανίως λαμβάνουμε υπ' όψη μας και τις ανάγκες των παιδιών από υγιεινής απόψεως. Γι' αυτό είναι απαραίτητη η εξέταση της όρασεως και της ακοής με μερικά απλά test, ώστε κατόπιν να βοηθήθουμε τα παιδιά. Τουτό θα πρέπει να γίνεται κατά τις πρώτες 10 ημέρες των εγγράφων, όταν και λιγότεροι μαθηταί έρχονται καθημερινώς για να εγγράφονται και περισσότερη ήσυχία υπάρχει από κάθε άλλη φορά που θα ήταν όλοι οι μαθηταί στο σχολείο.

Και αρχίζουμε ως εξής τα test για την εξέταση της όρασεως: Πρέπει ή ημέρα της εξέτασεως να είναι καθαρή με λακκάδα, ώστε να είναι ευδιάκριτα τα προς παρατήρηση στοιχεία. Κατόπιν τοποθετούμε στον τοίχο μια κάρτα με επτά γράμματα μεθέτους 7 χιλιοστών. "Αν ο μαθητής αναγνώση όρθά τα τρία από τα επτά γράμματα εύρισκόμενος εις 3-5 μ. απόσταση χαρακτηρίζεται ως κανονική ή όρασή του. Για τους μαθητάς οι όποιοι εγγράφονται για πρώτη φορά στο σχολείο και δεν ξέρουν να αναγνώσουν τα γράμματα, χρησιμοποιούμε ένα κύκλο, ένα τετράγωνο, ένα σκουρό μεγέθους 21 χιλιοστών και παρατηρούν τα σχήματα αυτά σε απόσταση 7 μ. "Αν όμως κάποιος από τους μικρούς μαθητά μας δεν μπορεί να διακρίνη τα σχήματα στα 7 μ. τότε πλησιάζει στα 5 μ. ή στα 3 μ. Τότε όμως η εξέταση αποδείχνει ότι η όραση του μαθητού είναι μειωμένη και θα πρέπει να λάβουμε τα κατάλληλα μέτρα: να κάνουμε δηλαδή γνωστό στους γονείς του, ότι πρέπει να συμβουλευθουν όφθαλμίατρο.

"Αλλοι τρόποι για παιδιά κάθε ηλικίας είναι οι εξής: Τοποθετούμε στον τοίχο και στο ύψος των όφθαλμών ένα πίνακα, ο όποιος να περιέχη τριγωνικά σχήματα χωρίς τη μία πλευρά (σε σχήμα κεφαλαίου λάμδα Δ), των όποιων το άνοιγμα να βρίσκεται άλλοτε προς τα κάτω και άλλοτε προς τα πλάγια. ($\triangleright V \triangleleft \Delta$). "Απέναντι στον πίνακα τοποθετούμε το παιδί και έρωτάται από μας να δείχνη με τα δύο δάκτυλά του σε ποιά διεύθυνση βρίσκεται το άνοιγμα κάθε σχήματος, το όποιο του δείχνουμε. Τό ίδιο test γίνεται και με σχήματα τετράγωνα μεγέθους ενός

έκατοστού, που έχουν τρεις μόνο πλευρές, ώστε ή τετάρτη ή όποια λείπει, να αφήνει άνοιγμα (σε σχήμα κεφαλαίου Π). Τα σχήματα αυτά είναι τοποθετημένα στον πίνακα με το άνοιγμα προς διάφορους διευθύνσεις ($\Pi \equiv \Pi \equiv$). Και εδώ ο μαθητής πρέπει να δηλώση τη διεύθυνση του ανοίγματος κάθε σχήματος που του δείχνουμε.

"Ενας άλλος τρόπος μετρήσεως της όρασεως είναι ο εξής: "Επάνω σ' ένα χαρτόνι φτιάχνουμε με μελάνη το κεφαλαίο γράμμα Ε, του όποίου ή κάθε πλευρά έχει μήκος ένα έκατοστό και πάχος δύο χιλιοστά. Κόβουμε το χαρτόνι κατόπιν και το Ε πρέπει να είναι ευδιάκριτο απ' όλες τις πλευρές του σε απόσταση 5 μ. από τους έχοντας κανονικήν την όραση. "Επίσης οι έχοντες κανονικήν όραση πρέπει να μετρούν τις γραμμές δύο κύκλων, οι όποιοι είναι κάθετες στον ένα και οριζόντιες στον άλλον, με πάχος 2 χιλιοστών. Οι κύκλοι να έχουν διάμετρο 3 έκατοστά.

"Η μέτρηση της όξύτητος της ακοής μπορεί να γίνη με πολλούς τρόπους. "Επειδή όμως εδώ χρειάζονται διάφορα όργανα (άκονόμετρο κλπ.) διατήρησις, εξέταση, τα όποια κανένα σχολείο δεν μπορεί να έχη, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ένα όρολόγι και άλλους απλούς τρόπους, οι όποιοι είναι δυνατοί σε κάθε σχολείο. Για την εξέταση αυτή σκεπάζουμε τα μάτια του μαθητού για να συγκεντρώνη την προσοχή του. Κατόπιν πλησιάζουμε και απομακρύνουμε πολλές φορές το όρολόγι που κρατούμε στο χέρι μας και στο ίδιο πάντοτε ύψος από το έξωτε-ρικό αυτί. "Ετσι κατορθώνουμε να όρου-μή μεγαλύτερη απόσταση από την όποια ο εξεταζόμενος μπορεί να αντιληφθή τον ήχο. "Όταν γίνεται ή μέτρηση αυτή πρέπει να υπάρχει απόλυτη ήσυχία, ώστε να μην φθάνει σ' αυτιά του ούτε ο έλάχιστος ξένος θόρυβος, πλην του όρολογίου. Για να ελέγχωμε δε ακριβώς τις απαντήσεις του, κάπου- κάπου θα πρέπει να αποκρύπτωμε το όρολόγι και να έρωτάται ο εξεταζόμενος, μήπως ακούει το όρολόγι, γιατί καμιά φορά αποκρίνεται έσφαλμένα λόγω ύποβολής. "Η εξέταση αυτή θα είναι πολύ σύντομη και άμέσως μπορούμε

να ιδούμε τις μεγάλες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των παιδιών ως προς την όξύτητα της ακοής. "Ετσι, ενώ μερικοί αντιλαμβάνονται τον ήχο του όρολογίου σε απόσταση εξ μέτρων, άλλοι δεν κατορθώνουν τουτό ούτε από απόσταση 25 έκατοστών του μέτρου.

"Υπάρχουν για την εξέταση της ακοής και οι διάφοροι τρόποι με τη γλώσσ. π.χ. ο εξεταζόμενος με σκεπασμένα τα μάτια του έχει στραμμένα τα νώτα του προς τον εξετάζοντα και ενώ ο εξετάζων ψιθυρίζει λέξεις, αριθμούς από κάποια απόσταση, προκαλεί τον εξεταζόμενο να τις επαναλάβη. "Αν τουτό είναι αδύνατο προχωρεί ο εξετάζων προς το μέρος του, μέχρις ότου αντιληφθή τις λέξεις. Τό ίδιο γίνεται και όταν ο εξεταζόμενος βρίσκεται στον πίνακα με την κιμωλία στο χέρι για να γράψη τις λέξεις, τις όποιες του ψιθυρίζει ο εξετάζων. Οι τρόποι όμως αυτοί είναι μειονεκτικοί, διότι οι ήχοι των προφερομένων λέξεων δεν είναι σταθερής έντασεως. Πολλές φορές τυχαίνει να έχη προβληθή το ένα αυτί του παιδιού και να μάς ξεγελάση με τις ψιθυριστές λέξεις, ότι έχει κανονική την ακοή. Γι' αυτό χρειάζεται να υποβάλλεται ο μαθητής και σε ξεχωριστή εξέταση του κάθε αυτιού, αφού κλείνει το άλλο.

Καλύτερος τρόπος εξέτασεως είναι με τους κρότους (ισχυρούς, μετρίους, ασθενείς), τους όποιους μπορούμε να προκαλέσωμε με διάφορα αντικείμενα. "Ενώ ο εξεταζόμενος θα βρίσκεται πλησίον ενός τραπέζιου με σκεπασμένα τα μάτια, δημιουργούμε κρότο ισχυρό με νομίσματα, κλειδιά κλπ. κατόπιν μέτριο κρότο με κουμπιά, μολύβια κλπ. και τέλος ασθενείς κρότους με μια βελόνα, σπέρτα κλπ. Τα πράγματα αυτά θα πρέπει να πέφτουν από ύψος 6 έκατοστών και ο εξεταζόμενος οφείλει να διακρίνη τους κρότους. "Αν πέση σε 4 σφάλματα από τους 15 κρότους της ασθενούς σειράς, τότε χαρακτηρίζεται ή ακοή του ως μη κανονική.

Προτού γίνουν οι ανωτέρω εξετάσεις της όρασεως και της ακοής θα πρέπει να έχωμε μετρήσει τις απαιτούμενες αποστάσεις επάνω στο δάπεδο, οι όποιες θα χρειασθουν για τις μετρήσεις και να έχωμε

εξασφαλίσαι αίθουσα, ή όποια να εκπληροί τις απαιτήσεις των μετρήσεων (φωτισμό, ήσυχία κλπ.).

Οι παραπάνω εξετάσεις για τον κάθε μαθητή, δεν κρατούν περισσότερο από 3-4 λεπτά. "Εξετάζωμε τον κάθε μαθητή έντελώς χωριστά, χωρίς να ένοχλήται από την παρουσία άλλων. "Ετσι λοιπόν δεν είναι δύσκολο κάθε σχολείο στις αρχές του σχολικού έτους να πραγματοποιή τις μετρήσεις αυτές για την υγεία των μαθητών του. Κάθε δάσκαλος θ' αναλάβη να εξετάξη την τάξη του στα πολυτάξια σχολεία ή όλους τους μαθητάς στα 1)τάξια σχολεία, ώστε σε λίγες ώρες να έχωμε εξετασθή όλοι οι μαθηταί.

"Εγώ πραγματοποιώ κάθε χρόνο τις μετρήσεις αυτές. Τον περασμένο χρόνο έρθηκα σε 80 μαθητάς, ένα με πολύ άσθενη την όξύτητα της ακοής και δύο άλλους μετρίας όξύτητας. "Επίσης έρθηκα δύο με μειωμένη την όραση. Οι δύο απ' αυτούς ήταν κάπως όψιλλότεροι από τους άλλους και ήθελον να καθήσουν προς τα τελευταία θρανία, για να μην ένοχλούν τους χαμηλότερους. "Αλλ' όμως αυτό θα ήτο εις βάρος της υγείας των. "Αλλά και αν ακόμη ρωτήσωμε τα παιδιά ποιος δεν ακούει καλά ή δεν βλέπει, κανένα δεν θ' απαντήση με ειλικρίνεια: διότι απ' ενός ντρέπονται από τους άλλους, απ' έτέρου το συναίσθημα της μειονεκτικότητας δεν τα αφήνει να δείξουν ότι είναι μειονεκτικοί έναντι των άλλων. Μετά την εξέταση όμως αυτή και έντελώς έμπιστευτικά το παιδί μιλάει ελεύθερα στον εξετάζοντα, εκείνο που κρύβει από τα άλλα παιδιά. Οι δύο απ' αυτούς που έρθηκα με μειωμένη την όξύτητα της ακοής μου έδήλωσαν ότι πρό διετίας τα αυτιά τους πονούσαν και πυορροούσαν. "Αποτέλεσμα τούτου ήτο να υποφέρουν και στο σχολείο κατά τη διδασκαλία. "Ενα άλλο γνώρισμα των μαθητών, που έχωμε μειωμένη την ακοή τους, είναι ότι αυτοί ποτέ δεν συζητούν φυσιολογικά, αλλά πάντοτε ή φωνή τους είναι έντεταμένη.

Θα πρέπει ακόμη το κάθε σχολείο να έχη το σχολικό φαρμακείο με τα στοιχειώδη φάρμακα για να προλαβαίνονται ώρισιμένες μολύνσεις από μικροπληγές κλπ.

Θ. ΦΩΤΕΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΣΤΙΣ Η. Π. Α.

Περίληπτική απόδοση ΠΥΡΡΟΥ ΣΤΑΡΑ, Έπιθεωρητοῦ Σχολείων

ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

“Όλοι οί κλάδοι τῶν χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν καὶ ὧν τῶν εἰδῶν τὰ ὑλικά χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸ σχολεῖον, ἀναλόγως πρὸς τὰς παρουσιαζομένας περιπτώσεις. Τὰ ὑλικά παρέχονται ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Ἐξαιρετικὰς εὐκαιρίας διὰ χειροτεχνικὰς ἐργασίας προσφέρουν αἱ δι-ἀφοροι ἐφορταί, αἱ μαθητικαὶ παραστάσεις καὶ τὸ κουκλοθέατρον, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ διαδιδόμενον εἰς τὰ Ἀμερικανικά σχολεῖα. Ὡς ἰδιαιτέρα σημασία ἀποδίδεται εἰς τὰς ἐργασίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι σχετίζονται μετὰ τὰς μελλοντικὰς ἀσχολίας τῶν μαθητῶν, χάρις εἰς τὸν πλούσιον ἐφοδιασμόν των εἰς συλλογὰς ἐργαλείων καὶ ἰσχυρῶν αἱ ἀΐθουσαι χειροτεχνίας προσλαμβάνουν πολλάκις τὴν ὅψιν πραγματικῶν ἐργασιῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ μαθηταὶ ἀπὸ τῆς μικρᾶς τῶν ἡλικίας, ἐξοικειοῦνται μετὰ τὰς πρώτας ὕλας καὶ τὸν τρόπον κατεργασίας των καὶ μετὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἐργαλείων καὶ τῶν συγχρόνων τεχνικῶν μέσων.

Ἐκεῖ ὅμως, ὅπου αἱ ἐργασίαι αὐταὶ προσλαμβάνουν τὸν χαρακτήρα ἀρτίας ἐπαγγελματικῆς προπαιδεύσεως, εἶναι τὰ ἐπαγγελματικὰ τμήματα τῶν σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, μερικὰ ἐκ τῶν ὁποίων συναγωνίζονται εἰς ἐφοδιασμόν καὶ ὁργάνωσιν, τὰς πραγματικὰς ἐπαγγελματικὰς σχολάς.

Ἰδιαιτέρον τέλος κλάδον διδ)λίας, συγγενὴ πρὸς τὰς χειροτεχνικὰς ἐργα-

σίαις, ἀποτελεῖ τὸ μάθημα τῆς οἰκοκυριακῆς ἢ ἀκριθέστερον τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, τὸ ὁποῖον διδάσκεται ἀπὸ εἰδικὰς διδασκαλίσσας εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς Στοιχειώδους Σχολείου, κυρίως δὲ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Εἰδικαὶ αἰθουσαι, ἐφοδιασμέναι μετὰ τὰ τελειότερα εἶδη οἰκιακῆς χρήσεως, ἡλεκτρικὰ ψυγεία μαγειρεῖα, πλυντήρια, δωμάτια ὕπνου ἢ φαγητοῦ καὶ κάρυλα μβάνονται μεταξύ τῶν ἐγκαταστάσεων ἐνὸς συγχρονισμένου σχολείου, διὰ τῆς χρήσεως τῶν ὁποίων αἱ μαθήτριά διδάσκονται πῶς νὰ διαρρυθμίζουσιν καὶ διευθετοῦν τὰ τοῦ μελλοντικοῦ οἴκου των.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

α) Κατανομή τῶν μαθημάτων μεταξύ τῶν διδασκάλων:

1) Ἡ ἀνάθεσις ὧν τῶν μαθημάτων τῆς αὐτῆς τάξεως εἰς ἓνα διδ)λον.

2) Ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὸν ἀνωτέρω, εἶναι ὁ τρόπος τῆς κατὰ κλάδους μαθημάτων, ὁργάνωσεως τῆς διδ)λίας, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζεται ἀπὸ τῆς 4ης τάξεως καὶ ἄνω. Κατ' αὐτόν, τὴν διδασκαλίαν τοῦ αὐτοῦ μαθήματος εἰς ὅλας τὰς τάξεις ἀναλαμβάνει εἰς διδ)λος, ἔχων εἰδικὴν πρὸς τοῦτο κατάρτισιν.

ΑΡΧΑΙ ΔΙΕΠΟΥΣΑΙ ΤΗΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΝ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τυπικὰ διδακτικὰ διαγράμματα νὰ χειρίζεται τὸ θέμα τοῦ μετὰ πρωτοτυπίαν καὶ πρωτοβουλίαν ἐκλέγων τὸν τρόπον ἐνεργείας, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν κρίσιν του προσαρμόζεται πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ διδακτέου καὶ πρὸς τὰς συνθήκας, πρὸ τῶν ὁποίων ἐκαστοτε θὰ εὐρεθῇ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν εἶναι ἀπαραιτήτος ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκμάθησις εἰδικῆς τινὸς διδακτικῆς ἢ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐπέβαλλε τυποποιημένους τρόπους ἐργασίας, στερεοτύπως ἐπαναλαμβανομένους. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῇται, ὅτι διδακτικὴ πορεία, ἡ ὁποία σήμερον θεωρεῖται ὡς τοιαύτη ἐπὶ περισσώτερον χρόνον ἄπ' ὅ,τι ἡ κυριαρχήσασα πρὸ αὐτῆς καὶ ὅτι τὸ μόνον σταθερὸν στοιχεῖον εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν εἶναι ἡ ἔννοια τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς δι-ἀρκοῦς ἀναπροσαρμογῆς.

Ὁ δάσκαλος πού εἶναι ὁ σμιλευτὴς τῶν παιδικῶν ψυχῶν, αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι καὶ ὁ γιατρὸς γιὰ τὴν ὑγείαν τῶν παιδιῶν τῆς ὑπ'αὐτοῦ!

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τὸ διδακτικὸν βιβλίον ἀποτελεῖ εἰς τὰ Ἀμερικανικά σχολεῖα τὸν οὐσιωδέστερον π ἀράγοντα τῆς διδ)λίας, ὁ ὁποῖος προδιαγράφει τὰ πάντα κατὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς, ἀπὸ τῆς ὕλης μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς διδακτικῆς πορείας.

Τὰ πάντα καθορίζονται δι' αὐτοῦ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ νοῆται σήμερον διεξαγωγὴ διδ)λίας ἄνευ τοῦ βιβλίου τούτου.

Δι' ἑκάστον διδακτικὸν βιβλίον ἐκδίδεται συνήθως, ὡς παράρτημα αὐτοῦ καὶ ἓν «Βιβλίον Ἐργασίας» εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται διατεταγμένοι καθ' ὁμάδας, ἀσκήσεις καὶ ἐρωτήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν κεφαλαίων τοῦ πρώτου. Ἐκάστη ὁμάς τῶν ἐρωτήσεων τούτων ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξαρσιν ἢ ἀποσαφήνισιν ὀριμένης ἀπόψεως τοῦ διδακτέου ὡς ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς σημασίας τῶν λεκτικῶν ὀρων, τὴν κατανόησιν ἐννοιῶν, τὴν ἀντίληψιν σχέσεων μεταξύ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος, τὸν προσδιορισμὸν προσώπων, πραγμάτων, πόλεων, ἀναλόγως πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ θέματος.

Συνήθως αἱ ἐρωτήσεις αὐταὶ συνοδεύονται καὶ ὑπὸ περισσοτέρων τῆς μιάς ἀπαντήσεως, ἐκ τῶν ὁποίων μία μὲν εἶναι ἡ ὀρθή, αἱ δὲ λοιπαὶ ἢ εἶναι ἐσφαλμέναι, ἢ ἀποδίδουν παραλλαγμένον τὸ νόημα. Ὁ μαθητὴς ἀντὶ ἄλλης ἐργασίας, δὲν ἔχει, εἰμὴν νὰ ὑπογραμμίσῃ τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποῖαν θεωρεῖ ὡς ὀρθὴν ἢ νὰ ἀπαντήσῃ δι' ἐνὸς ναὶ ἢ ὅχι εἰς τὰς ἐτοιμοὺς ἐρωτήσεις τοῦ βιβλίου.

Δι' ἑκάστην τάξιν καὶ δι' ἑκάστον μάθημα ὑπάρχουν βιβλία τοῦ εἴδους τούτου, ἰδιαιτέραι δὲ ἐκδόσεις τῶν προοριζόμενων διὰ τὸν διδ)λον, παρέχουν πλήρη ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου των καὶ κατατοπίζουν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ τρόπου χρήσεώς των.

Πλὴν τῶν καθ' αὐτὸ διδακτικῶν βιβλίων τῶν διαφόρων μαθημάτων, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ σχολεῖα καὶ σειραὶ βοηθητικῶν τοιούτων, τὰ ὁποῖα περιέχουν ἀπλᾶς ἱστορίας, σχετιζομένας πρὸς ὀρισμένον κλάδον διδ)λίας συντόμους καὶ εἰς ἐπαγωγὴν ὕψος ἐκτιθεμένας περιγραφάς, ἀναλύσεις θεμάτων, ἐκ τῶν ἀπασχολούντων τοὺς μαθητάς.

Ἐπίσης ἄπαξ τῆς ἐβδομάδος τὴν θέσιν τοῦ ἀναγνωστικοῦ καταλαμβάνουν εἰς τὸ γλωσσικὸν μάθημα, εἰδικὰ περιοδικὰ, τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων ἀναφέρεται εἰς ἐπὶκαιρα γεγονότα.

Πλὴν τῶν βιβλίων τούτων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰδικῶς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν διαφόρων κλάδων τῶν μαθημάτων,

εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μαθητῶν καὶ αἱ σχολικαὶ βιβλιοθήκαι, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν μεγαλυτέρων ἰδίως Κέντρων καὶ διαθέτουν ἐκατοντάδας καὶ χιλιάδας βιβλίων. Αἱ βιβλιοθήκαι αὗται τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν εἰδικῶς πρὸς τοῦτο προσλαμβανομένης διδασκαλίσσης — ἐπιμελητρίδας —, ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μετὰ τὴν ταξινομήσιν τοῦ περιεχομένου καὶ τὴν παρακολούθησιν τῆς κινήσεως αὐτῶν, διαθέτουν δὲ συνήθως εὐρύχωρα ἀναγνωστήρια μετὰ ἀλλήλων φωτισμὸν καὶ ἐπίπλωσιν.

Μεταξὺ τῶν συχνότερον χρησιμοποιουμένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν βιβλίων περιλαμβάνονται ἀπαραιτήτως καὶ λεξικά, τόσον ἐγκυκλοπαιδικὰ, ὅσον καὶ ἐρμηνευτικά, ὀρθογραφικὰ καὶ ἄλλα τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς εὐρυτάτην χρῆσιν καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου. Ἐπίσης ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ διάφορα, καταλλήλως βιβλιοδετημένα καὶ ταξινομημένα, ἀποτελοῦν συχνὰ μέρος τοῦ περιοχομένου τῶν βιβλιοθηκῶν τούτων.

Ἐκ παραλλήλου ὅλα τὰ δημόσια σχολεῖα δανείζονται συλλογὰς μουσείου διὰ νὰ τὰς χρησιμοποιήσουν κατὰ τὴν διδασκαλίαν.

Εἰς κεντρικὸν τμήμα τῆς πόλεως, ὅπου εὐρίσκονται καὶ ἄλλα μουσεῖα, ἔχει ἀντὶ τῆς στέγης θόλον, ὁ ὁποῖος ἐσωτερικῶς εἰκονίζει τὸ στερέωμα.

Μὲ κατάλληλον σύστημα φωτισμοῦ, ἐμφανίζονται εἰς τὸν θόλον τοῦτον αἱ θέσεις τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστερισμῶν κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἡμερονυκτίου καὶ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους ὡς καὶ αἱ κινήσεις αὐτῶν καὶ ἐξηγοῦνται αἱ μεταβολαὶ τῆς διαρκείας τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΚ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠ' ΑΥΤΩΝ

Συγκρότησις ὁμάδων, ἔχουσδν τελείως διάφορον χαρακτήρα.

Αἱ ὁμάδες αὐταὶ κατ' οὐσίαν ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρα τμήματα τῆς ἰδίας τάξεως, διὰ τῆς συγκροτήσεως τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ προσαρμογὴ τῆς διδασκαλίας πρὸς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις καὶ τὸν βαθμὸν τῆς προόδου τῶν μαθητῶν.

Εἰς ἑκάστην τάξιν συγκροτοῦνται 3 ὁμάδες ἐξ 8—12 μαθητῶν ἑκάστη. Ὡς κριτήριον διὰ τὴν τοποθέτησιν εἰς μίαν τῶν ὁμάδων τούτων λαμβάνεται συνήθως ἡ ἀναγνωστικὴ εὐχέρεια. Οἱ μαθηταὶ χωρίζονται εἰς ὁμάδας προχωρημένων, μέσων καὶ καθυστερημένων. Ἐκαστῇ τῶν ὁμάδων τούτων διδάσκεται ἰδιαιτέρως, ἀσχολουμένη μετὰ θέματα διάφορα τῶν ἀπασχολούντων ἐντὸς τῆς ἰ-

διάς αϊθούσης τὰς ἄλλας ομάδας τῆς τάξεως.

Συμβαίνει ἐνίοτε, ἡ ομάδα τῶν προχωρημένων νὰ ἐξαντλήσῃ τὸ κοινὸν ἀναγνωστικὸν ἢ ἄλλο βιβλίον τῆς τάξεως, ὅποτε λαμβάνει νέον, ἐνῶ αἱ ἄλλαι ἐξακολουθοῦν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἀρχικὸν βιβλίον.

(Εἰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Φωτεινοπούλου, ὅτι προκαλεῖ συνασθηματὰ μειονεξίας καὶ τραυματίζει ψυχικῶς τοὺς μαθητὰς, ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι ἕκαστος μαθητὴς ὀφείλει νὰ λάβῃ συνειδησιν τῆς πραγματικῆς ἀξίας καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς προόδου τοῦ καὶ νὰ ἐντείνῃ τὰς προσπάθειάς του διὰ τὴν βελτίωσιν του).

Ἡ ἐργασία ἐντὸς τῶν ομάδων τούτων διεξάγεται ἀτομικῶς. Οἱ μαθηταὶ ἀφοῦ μελετήσουν καὶ ἐπεξεργασθῶν κατ' ἰδίαν ἕκαστος τὸ κοινὸν θέμα τῆς ομάδος, συγκεντρώνονται ἐπὶ 10'—15' περὶ τὴν διδασκάλισαν, διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀνάγνωσιν ἢ τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ πορίσματος τῶν ἐργασιῶν των, ἐνῶ οἱ ἄλλοι συμμαθηταὶ τῶν ἐργάζονται σιωπηρῶς ἐπὶ τῶν ἰδικῶν των θεμάτων. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ πληροῦται ἡ ἀπαιτήσις τῆς προσαρμογῆς τῆς διδασκαλίας πρὸς τὴν φυσικὴν προίκισιν ἑκάστου μαθητοῦ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μίαν τῶν κυρίων ἐπιδιώξεων τοῦ σχολείου.

Περαιτέρω ἐξατομίκευσις, ἥτοι πλήρης προσαρμογὴ αὐτῆς πρὸς τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὰς τάσεις ἑκάστου, δὲν θεωρεῖται εἰς τὴν πραγματικότητά δύναται καὶ ἐὰν ὁ ἀριθμὸς μαθητῶν ἑκάστης τάξεως δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 20—30.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ ἐλευθέρω ἐργασία τοῦ μαθητοῦ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ὄντως κύριον γνώρισμα πάσης συγχρονισμένης διδασκαλίας, διακρίνει κατ' ἐξοχὴν τὸ διδασκτικὸν ἔργον εἰς τὰ Ἀμερικανικὰ σχολεῖα.

Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν θὰ συναντήσῃ τις εἰς τὰς αἰθούσας διδασκαλίας τὰς σχολικὰς βιβλιοθήκας, μαθητὰς, οἱ ὅποιοι ἀναγινώσκουν κατ' ἰδίαν τὸ θέμα των, λύουν ἀσκήσεις * ἐκτελοῦν ἰχνογραφικὰς καὶ ἄλλας ἐργασίας, ὡς καὶ μαθητὰς, οἱ ὅποιοι μετακινοῦνται ἐλευθέρως ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν αἰθουσῶν τούτων, διὰ νὰ παραλάβουν βιβλία ἢ ἄλλα μέσα διὰ τὰς ἐργασίας των, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ διδασκάλισα τῶν ἀσχολεῖται μὲ ἄλλους συμμαθητὰς των.

Διὰ τὴν ἐπιτυχή ὁργάνωσιν τῶν ἐργασιῶν τούτων λαμβάνει χώραν κατάλληλος καθοδήγησις τῶν μαθητῶν, ἡ ὁποία πολλάκις ἀποτελεῖ καὶ αὐτοτελὴ φάσιν τῆς διδασκαλίας ὑπὸ τὸν τίτλον «κατατοπισμός».

Πρὸς τὰς ἀντιλήψεις αὐτὰς εἶναι προσηρτημένη καὶ ἡ ἐπιπλοῦσις τῶν αἰθουσῶν διδασκαλίας, καὶ ὁ ἐφοδιασμός αὐτῶν. Ἐκάστη τούτων περιέχει ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν κανονικὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐργασίας τῶν μαθητῶν ἐπιπλοῦ καὶ μέσα, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον αἱ αἰθούσαι αὗται ἀποκαλοῦνται «αὐτάρκειαι αἰθούσαι», ἡ δὲ ἐπιπλοῦσις των εἶναι τοιαύτη ὥστε διὰ καταλλήλου διαρρυθμίσεως νὰ εἶναι δυνατόν, ὠρισμένοι ἄνθρωποι αὐτῶν νὰ μετατρέπωνται εὐκόλως εἰς μικρὰ ἐργαστήρια ἢ ἀναγνωστήρια.

Ἡ ἐπιδίωξις τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς εὐκολίας κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν πρακτικῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα κίνητρα τῆς μηχανικῆς προόδου καὶ τῶν ἐφαρμογῶν τῆς τεχνικῆς εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὸ διδασκτικὸν ἔργον τοῦ σχολείου.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

Παρά τὸ γεγονὸς ἐν τούτοις τοῦτο, ἡ τάσις ὅπως ἡ μάθησις καταστῇ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον εὐκόλος, διὰ νὰ ἐξοικονομηθῶν δυνάμεις τὰς ὁποίας ὁ μαθητὴς νὰ δύναται νὰ διαθέτῃ εἰς ἄλλους τομεῖς τῆς δραστηριότητός του, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπηρεάζῃ εἰς σημαντικὸν βαθμὸν τὴν διδασκτικὴν προσπάθειαν τοῦ σχολείου καὶ τὸ περιεχόμενον ὡς καὶ τὸν τρόπον χρησιμοποίησεως τῶν διδασκτικῶν βιβλίων του.

Προδιαγράφονται μέχρι καὶ τῶν παραμικρῶν λεπτομερειῶν των τὰ γνωσιολογικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποία κατὰ τὴν κρίσιν τῶν συγγραφέων των πρέπει νὰ ἀποκτήσουν οἱ μαθηταί.

Ἀνόλογος εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἐσφαλμένης χρήσεως τῶν βιβλίων τούτων ἐπίδρασις καὶ ἐπὶ τῆς διδασκαλίας. Εὐρίσκουσα εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν καθωρισμένα ἐκ τῶν προτέρων τὰ κύρια σημεῖα τῆς διδασκαλίας ἑκάστης ἐνότητος..... μετατρέπεται εἰς ἄπλοῦν χειριστὴν τῶν βιβλίων τούτων, κινουμένη ἐντὸς τοῦ στενοῦ κύκλου, τὸν ὁποῖον τὸ συνοπτικὸν περιεχόμενον αὐτῶν διαγράφει.

Τοιοιούτῳ ὁμῶς ἡ διδασκαλία στερεῖται τῆς πρωτοτυπίας καὶ τοῦ δημιουργικοῦ χαρακτήρος καὶ ἡ τυποποίησις τῆς διδασκτικῆς πορείας, τὴν ὁποίαν τόσον ἐπιμόνως προσπαθεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸ Ἀμερικανικὸν Σχολεῖον κινδυνεύει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτό, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι φορεὺς αὐτῆς εἶναι τὸ βιβλίον, ἀντὶ τοῦ διδασκάλου.

Ὅταν ἐξέφρασα εἰς ἕνα Ἐπόπτην Σχολείων τοὺς ἐνδιασμούς μου αὐτούς, μοῦ ἐδόθη ἡ ἐξήγησις, ὅτι διὰ τοῦ τοιούτου περιεχομένου του, τὸ βιβλίον παρέχει θε-

τικὴν βοήθειαν εἰς τοὺς πρωτοπείρους ἢ ἀτελῶς καταρτισμένους, οἱ ὅποιοι δὲν διαθέτουν ἄλλα μέσα διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων των καὶ ἔχουν ἀνάγκην κατευθύνσεως εἰς τὸ διδασκτικὸν ἔργον των, μέχρις οὗτο σταθεροποιήσουν τὰ βήματά των καὶ ἀποκτήσουν τὴν ἀπαιτούμενην πρωτοβουλίαν.

Τὰ βιβλία ἐπαναλαμβάνει ὁ «εἶναι καλοὶ ὑπρέτει ἀλλὰ πολὺ κακοὶ αὐθένται».

«Τὸ οὐσιώδες εἶναι, μοῦ ἔλεγε μία καθηγήτρια τῆς Παιδαγωγικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Νιτρὸν, ὅχι τὸ τί ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν κατέχει ὁ μαθητὴς, ἀλλὰ τὸ νὰ γνωρίζῃ πῶς νὰ μανθάνῃ».

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ

Ὡς οὐσιώδης προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τοῦ σχολείου θεωρεῖται εἰς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ ἡ ἀκριβὴς διάγνωσις τῶν ἐλλείψεων καὶ τῶν ἱκανοτήτων τοῦ μαθητοῦ καὶ ἡ ὀρθὴ ἐκτίμησις τῆς προόδου του.

Μέσα, τὰ ὁποία χρησιμοποιοῦνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀποτελοῦν ἡ καθημερινὴ παρακολούθησις τοῦ μαθητοῦ καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν διαφορῶν ἐργασιῶν του, κυρίως ὁμῶς ἡ διάγνωσις αὐτῆς ἐπιδιώκεται διὰ τῶν διαφορῶν τῶν πᾶσης κατηγορίας, τὰ ὁποία συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν τοῦ ἔργου τοῦ Ἀμερικανικοῦ Σχολείου.

Τέσς ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς σχολικῆς ἐπιδόσεως, τέσς πρὸς διάγνωσιν τῆς ἐτοιμότητος τοῦ πνεύματος, τῆς κριτικῆς ἱκανότητος, τῆς παρατηρητικότητος ἢ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ χαρακτήρος, τέσς ἀποβλέποντα εἰς τὴν διαπίστωσιν τῶν ἐπαγγελματικῶν προδιαθέσεων καὶ τῶν ἰδιαιτέρων κλίσεων τοῦ μαθητοῦ.

Τὰ τέσς ταῦτα περιέχουν ποικίλας ἀσκήσεις τὰς ὁποίας ὀφείλουν νὰ λύσῃ οἱ μαθηταὶ ἢ ἐρωτήσεις, εἰς τὰς ὁποίας καλοῦνται ν' ἀπαντήσουν. Τόσον αἱ ἐρωτήσεις, ὅσον καὶ αἱ ἀσκήσεις, αὗται, ἀναφέρονται, εἴτε εἰς τὴν γενικὴν ἐπίδοσιν τοῦ μαθητοῦ, εἴτε εἰς ὠρισμένην ἀποψιν τοῦ ἐξεταζομένου μαθήματος ἢ τῆς μετρομένης ἱκανότητος, καταρτίζονται δὲ ἀπὸ ἐκπαιδευτικούς καὶ ψυχολόγους ἢ ἀπὸ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα.

Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἤδη ἀποψιν, ἡ χρῆσις τῶν μέσων τούτων, δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν βαθμολογήσιν τοῦ μαθητοῦ, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν διάγνωσιν τοῦ εἴδους τῶν ἐλλείψεων ἢ ἱκανοτήτων του, διὰ τὴν περισσότερον σκόπιμον κατεύθυνσιν τῆς μορφωτικῆς ἀπ' αὐτῶν ἐπιδράσεως.

Εἰς ἄλλος πρωτότυπος τρόπος ἐκτίμησης τῆς Σχολικῆς προόδου, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἐν χρήσει εἰς πολλὰ Ἀμερικανικὰ σχολεῖα, εἶναι ὁ διὰ τῆς φωνοληψίας. Εἰς φωνοληπτικὰς ταινίας ἀποτυπῶνται ἡ ἀφήγησις τοῦ μαθητοῦ ὡς λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς φοιτήσεώς του εἰς αὐτό, διὰ τῆς ταυτοχρόνου δὲ ἀποδόσεως τῶν ταινιῶν τούτων, ἀποδοῖναι δυνατὴ ἡ σύγκρισις καὶ ἡ διαπίστωσις τοῦ βαθμοῦ τῆς προόδου των.

Παρομοία μέθοδος ἐφαρμόζεται καὶ διὰ τὴν διαπίστωσιν ὁλοκλήρου τῆς τάξεως.

Εἰς ὠρισμένας περιφέρειας πρὸς δῆλωση τῆς προόδου ταύτης, γίνεται χρῆσις βαθμολογίας κατὰ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦνται τὰ στοιχεῖα Α.Β.Γ.Δ.Ε.Ζ. εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν σχολείων Στοιχειώδους καὶ εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἡ προαγωγή λαμβάνει χώραν κατὰ κλάδους μαθημάτων. Διὰ νὰ προαχθῇ τις, πρέπει νὰ συγκεντρώσῃ τὸν βαθμὸν Δ κατὰ μέσον ὄρον.

Ἐξετάσεις ὡς νοοῦνται αὗται εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἐκπαίδευσιν, δὲν λαμβάνουν χώραν εἰς τὰ περισσότερα σχολεῖα. Εἰς ὀλίγας μόνον περιφέρειας ἐνεργοῦνται εἰσαγωγικαὶ τοιαῦται κατὰ τὴν μετέβασιν ἐκ τοῦ σχολείου Στοιχειώδους εἰς τὸ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, γενικὴ ὁμῶς εἶναι ἡ τάσις καταργήσεως καὶ τῶν τελευταίων τούτων.

ΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

α) Ἡ ὁργάνωσις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως (ὀφίσταται καὶ παρ' ἡμῖν).
β) Ἡ ἐκδοσις τῆς ἐφημερίδος τοῦ σχολείου καὶ τῶν χρονικῶν καὶ περιοδικῶν αὐτοῦ, ἡ ἐμφάνισις τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν νὰ διαφέρῃ, ἀπὸ τῶν ἀπλῶν πολυγραφημένων πολυσελίδων ἐκδόσεων τῶν μεγάλων σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

γ) Ἡ ὕψους ομάδων ἢ ὁμίλων, διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν διαφορῶν κλάδων τῶν καλῶν τεχνῶν ἢ τὴν βαθύτεραν μελέτην τῶν θιγομένων κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἄλλων μαθημάτων γενικωτέρων ἀπόψεων, ὡς εἶναι οἱ μουσικοί, δραματικοί, ἢ ρητορικοὶ ὁμίλοι, καὶ αἱ ἐνώσεις διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν, τὴν διάδοσιν τοῦ πνεύματος τῆς μετεξῶ τῶν Ἑθνῶν κατανοήσεως, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως, τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐξελίξεων τῆς τεχνικῆς

δ) Συχνότατα συναντᾷ κανεὶς εἰς κεντρικοὺς δρόμους τῶν Ἀμερικανικῶν πόλεων ομάδας ἐκ 2 ἢ 3 μαθητῶν, ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω, μὲ τὸ περιβραχιόνιον

της περιπόλου ασφαλείας, αί όποϊαι ρυθμίζουν διά τροχονομικών σημάτων την κίνησιν τών αναριθμητών αυτοκινήτων κατά τās ώρας της μεταβάσεως τών μαθητών εις τās οικίας των και οδηγούν από του ένός πεζοδρομίου εις τó άλλο, ως πραγματικοί αστυφύλακες, τούς μικρούς συμμαθητάς των, άφου σταματήσουν την κυκλοφορίαν τών τροχοφόρων.

Συνηθέστατον τó φαινόμενον μαθητών... με περιθραχίονια, διά την περιυλογίην κιθωτιδίων με κενάς φιάλας του διανεμομένου γάλακτος, ή περαλαθην δεμάτων, τά όποϊα έφερον οί συμμαθηταί των διά την έτησίαν παναμερικανικήν έξόρμησιν συλλογής ειδών ήματισμού χάριν τών άπόρων, ή νά εκτελέσουν άλλην ύπηρεσίαν έντός του σχολείου, κατά την στιγμήν καά την όποιαν εις την τάξιν των διεξάγεται διδασκαλία.

Άκόμη περισσότερο χαρακτηρίζει τó γεγονός τούτο ή ψηφοφορία ή όποϊα διεξάγεται μεταξύ τών μαθητών τών άνωτέρων τάξεων και τών Σχολείων Στοιχειώδους, κατά τās γενικάς έκλογάς Βουλευτών και Γερουσιαστών, παραλήλως πρós την ψηφοφορίαν τών ένηλίκων, χωρίς βεβαίως νά λαμβάνωνται ύπ' όψει τά αποτελέσματα.

Παραπλεύρως πρós την αίθουσαν του σχολείου, ή όποϊα έχρησιμοποιείτο ως έκλογικόν τμήμα διά τούς ένηλικούς, ύπήρχε και ή αίθουσα ψηφοφορίας τών μαθητών. Ψηφοδόχοι, Έφορευτικά Έπιτροπαί, Ψηφοδέλτια όμοια πρós τά επίσημα, τά πάντα ήσαν εις την θέσιν των.

Αί έκτός της αίθούσης διδασκαλίας ασχολίαί τών μαθητών άφορμώνται έκ της άρχης «μαθάνειν διά του πράττειν».

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Τό δόγμα «ή διοίκησις διά της συγκαταθέσεως τών διοικουμένων».

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ

Αί θ ο υ σ α ι δ ι δ α σ κ α λ ί α ς

1. Τά έργαστήρια Χημείας.

2. Χώροι διά τά μαθήματα οικονομίας.

3. Αίθουσαι Ζωγραφικής και Χειροτεχνικών μαθημάτων.

4. Τό Γυμναστήριον.

5. Τεχνικά και μηχανολογικά έργαστήρια.

Ίδιαιτέροι χώροι διατίθενται εις κάθε σχολείον διά την διδασκαλίαν τών έχοντιαν.

α) Αίθουσαι διά τούς έχοντας έλαττωματικήν την όρασιν.

β) Αίθουσαι διά τούς βαρηκόους.

γ) Αίθουσαι διά τούς μαθητάς με έλαττωματικήν ποσοφάν.

δ) Αίθουσαι διά τούς παρουσιάζοντας άναπηρίαν.

ε) Αίθουσαι διά καχεκτικούς μαθητάς.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ

1. Σχολική Βιβλιοθήκη.

2. Η αίθουσα διαλέξεων και τελετών.

3. Σχολικόν Ίατρείον.

4. Αίθουσα Έστιατορίου.

5. Γραφεία της διευθύνσεως και οί χώροι οί προοριζόμενοι διά τó διοικητικόν και διδακτικόν προσωπικόν.

ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

Πλήν της γενικής και επαγγελματικής μορφώσεως, ό σπουδαστής όφείλει νά εκλέξη και ένα ή περρισσοτέρους κλάδους, εις τούς όποιός πρέπει νά ειδικευθή συστηματικώτερον, άναλόγως του είδους του σχολείου ή και τών τάξεων, εις άς προτίθεται νά διδάξη.

Η μόρφωσις του διδασκάλου δέν περατοῦται με την λήψιν του Μπάτσελορ Σάινες Ντιγρή αλλά συνεχίζεται και πέραν αυτής, μετά την είσοδόν του εις την ύπηρεσίαν, διά την άπόκτησιν του Μαστερς και Φ. Ντέκρες.

Η άπόκτησις τών πτυχίων συνεπάγεται βελτίωσιν της ύπηρεσιακής καταστάσεως και τών άποδοχών του διδασκάλου.

Συστηματική προσπάθεια καταβάλλεται διά την έν ύπηρεσίαν έπιμόρφωσιν του προσωπικού.

Διά την άπόκτησιν του πιστοποιητικού διδασκαλικής ικανότητος τείνει νά καθιερωθή ως κατώτατον τοιοῦτον όριον ή τετραετής μεταγυμνασιακή μόρφωσις.

ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑΙ ΠΟΙΝΑΙ

Εις τó διδασκαλον πρέπει νά άναγνωρίζεται τó δικαίωμα νά έξη και νά εκφέρη γνώμας άντιθέτους πρós τās γνώμας τών προϊσταμένων του, χωρίς νά έξη νά φοβήται συγκεκριμένην έχρότητα αυτών.

ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

Έπιτρέπεται ή χορήγησις άδειών, ως και ή παροχή διευκολύνσεων διά την πραγματοποίησιν ταξιδίων και εκπαιδευτικών άνταλλαγών μετά διδασκάλων τόσον του έσωτερικού, όσον και τών άλλων χωρών.

Ίδιαιτέρα σημασία αποδίδεται εις την καθδήγησιν νέων διδασκάλων κατά τά πρώτα των βήματα.

Εις πολλάς περιπτώσεις οργανοῦνται ειδικά Φροντιστήρια χάριν τών πρωτοπείρων τούτων, εις τά μεγάλα δέ σχολεία εις τά όποϊα άπασχολείται σημαντικός άριθμός τούτων, χρησιμοποιείται και ειδικός έπόπτης, άποκλειστικώς διά την παρακολούθησιν και καθοδήγησιν αυτών.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

1. Αρχιμανδρίτου, Γεν. Έπιθεωρητού Στοιχειώδους Έκπαιδεύσεως: «Έπιθεωρητής και Διδάσκαλος», σχέσις και συμπεριφορά μεταξύ των έν τη ύπηρεσίαν. Σελ. 216, Έκδοση του Βιβλιοχαρτοπωλείου «Παλλάδιον», Τρίπολις 1957.

Νά ένα σοβαρό θέμα που με τη διερεύνησή του πολύ λίγοι έχουν καταπιαστή. Έχουν γραφή θέματα πολλά και αξιόλογα άρθρα και μελέτες στα παιδαγωγικά περιοδικά και ένας μεγάλος ξένος παιδαγωγός ό πολ-ς Ρόμπερτ Ντόττμαν μάς έχει δώσει από έτών ένα σπουδαίο βιβλίον με θέμα τó έργον του έπιθεωρητού. Ο κ. Ί. Αρχιμανδρίτης έπιχειρεί τώρα στη χώρα μας, κάτι άνάλογο, κάτι τó πιό πλήρες, ένα βιβλίον 216 σελίδων

που δέν αφήνει καμμιά πλευρά του θέματος αυτού διερευνήτη.

Πραγματικά ό θεσμός της Έποπτείας τών Σχολείων στην πατρίδα μας, όπως διαμορφώθηκε σήμερα, χρήζει σοβαρής και ένδελεχούς μελέτης. Έπιθεωρηταί, Γενικοί Έπιθεωρηταί στη Στοιχειώδη έκ παιδεία. Γενικός Έπιθεωρητής στη Μέση Έκπαίδευση, Έπιθεωρηταί Σωματικής Έγωγής, Έπιθεωρηταί για τούς διαφόρους κλάδους της Μέσης Παιδείας. Και πάνω άη' όλα ένα Έκπαιδευτικό Συμβούλιο που έλέγχει και καθοδηγεί.

Άραγε αυτή να είναι ή καλύτερη ρογάνωση της έποπτείας τών Σχολείων; Θά πρέπει άραγε οί Έπιθεωρηταί μας Στοιχειώδους να είναι τόσο λίγοι που

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ο Διευθυντής Σχολείου εις την χώραν αυτήν είναι ό άμεσος φορεὺς της έννοιας της διοικήσεως και έποπτείας εις τó Σχολείον του και ό ύπεύθυνος διά την τήρησιν τών γενικών διατάξεων και κανονισμών, αί όποϊαι άποβλέπουν εις την όμαλήν λειτουργίαν αυτού.

ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ — ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

Αί ένώσεις Γονέων—Διδασκάλων έπιδιώκουν εις την χώραν αυτήν νά φέρουν έγγύτερον πρós τούς γονείς τούς διδασκάλους και πρós τούς διδασκάλους τούς γονείς, διά νά συνενώσουν τās ενεργείας και νά αξιοποιήσουν τās δυνατόμεις άμφοτέρων πρós έξασφάλισιν τών καλλιτέρων όρων διά την λειτουργίαν της Έκπαιδεύσεως.

ΟΠΤΙΚΟ—ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Έτερον στοιχείον, τó ίσοιον χαρακτηρίζει έντόνως την διδακτικήν έργασίαν εις τά Άμερικανικά σχολεία, είναι ή άφθονία τών διδακτικών μέσων.

Τοιαῦτα είναι, άφ' ενός μόν αυτούσια σώματα ή προπλάσματα αυτών, εικόνες παραστατικώταται, φωτογραφίαί έγχρωμοί και μή, χάρται καλλιτεχνικώταται και μεθοδικώταται, κατηρτισμένοι, γραφικοί πίνακες και ποικιλία συλλογαί διά τών όποιων οί μαθηταί άποκτοῦν πλουσίας έποπτείας περί τών χαρακτηριστικών τών έξεταζόμενων και άφ' έτέρου, συσκευαί διάφοροι, ήτοι προβολείς διαφόρων τύπων, κινηματογραφικά μηχανήματα, ήχοληπτικά τοιαῦτα, ραδιόφωνα, τελευταίως δέ και τηλεοπτικά συσκευαί, διά τών όποιων συμπληροῦνται αί έπο-

πτεία και δι' άκουστικών έντυπώσεων πλουτίζονται αί γνώσεις τών μαθητών και δι' εικόνων, σχηματιζόμενων έκ της παρακολουθήσεως σκηνών έκ της ζωής τών έξεταζόμενων.

Τό αξίωμα, κατά τó όποϊον μία εικὼν άξίζει περισσότερο από χίλιας λέξεις, εύρίσκεται έν πλήρει έφαρμογή εις τά Άμερικανικά σχολεία «Έφ' όσον δέν μάς είναι δυνατόν νά οδηγήσωμεν τούς μαθητάς μας άνά τόν κόσμον, μεταφέρομεν τόν κόσμον έντός τών αίθουσών».

Άξια τέλος ιδιαιτέρας από της άπόψεως αυτής μνείας είναι τά ειδικά μουσεία διά τούς μαθητάς, τά όποϊα ιδρύονται εις τās μεγάλας πόλεις και περιέχουν εις χωριστάς διά κάθε κλάδον (ιδί)λίας αίθούσας, διαφόρους συλλογάς, εικόνες ή παραστάσεις, καταλλήλους ταξινομημένας.

Έν Μουσείον μιας πόλεως κατέχει διώροφον κτίριον εις τó κέντρον της πόλεως και περιλαμβάνει αίθούσας:

α) Κοινωνικών Έπιστημών.

β) Φυσικών Έπιστημών.

γ) Καλών Τεχνών.

Τό μουσεϊον αυτό έπισκέπτονται, οί μαθηταί τών διαφόρων σχολείων της πόλεως.

Έκαστον Σάββατον, έξ άλλου οργανοῦνται εις αυτό, χάριν τών μαθητών, εκθέσεις, διάφοροι, προβολαί έποχιακών ταινιών, παραστάσεις κυκλοθεάτρου.

Ειδικευμένοι δέ διδ)λοι εις τās διαφόρους κλάδους τών μαθημάτων, εύρίσκονται εις την διάθεσιν τών μικρών έπισκεπτών και θεατών, διά την παροχήν πληροφοριών, την λύσιν άποριών, την έξέτασιν τών προβαλλομένων εικόνων.

είναι, να συνθλιβώνται κάτω από το βάρος της γραφειοκρατίας σε σημείο που να μην μπορούν να αποδώσουν στο κύριο παιδαγωγικό και καθοδηγητικό έργο τους;

«Αραγε οι Γενικοί μας 'Επιθεωρητές πρέπει να περιορίζονται μόνο στα σημερινά τους καθήκοντα (γραφειοκρατία, μεταθέσεις, διοικητικά μέτρα) ή θα έπρεπε αυτοί να αποτελούν το 'Εκπαιδευτικό Συμβούλιο για τη Στοιχειώδη με πρόεδρο τον εκάστοτε Διευτή της Στοιχειώδους στο Υπουργείο Παιδείας;

«Επίσης είναι σωστή η οργάνωση της έποπτείας τα σχολεία της Μέσης 'Εκπαίδευσης; Τι πρέπει να γίνει για όλα αυτά;

Τέλος οι επιθεωρητές μας, αυτοί που είναι τώρα όπως έχει σήμερα ή εκπαιδευτική μας κατάσταση, αποδίδουν στο έργο τους; Ποιές αρχές πρέπει να διέπουν το σοβαρό έργο τους, τι πρέπει να κάνουν οι ίδιοι για να ξελαφρώσουν από το άσχημο φορτίο τους και να αποδώσουν όσα αναμένει από αυτούς η παιδεία; Ποιός είναι ο καλύτερος τρόπος επιθεωρήσεως των Σχολείων και ποιές αρχές πρέπει να διέπουν τη συνεργασία Γεν. 'Επιθεωρητού — 'Επιθεωρητού — Δασκάλου ώστε να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός της αγωγής;

✱

Αυτά και χίλια δυο άλλα λεπτομερικά προβλήματα εξετάζονται στο αξιόλογο βιβλίο του κ. Γ. Ι. Αρχιμανδρίτη. Μια ματιά στον πίνακα περιεχομένων του βιβλίου μας πείθει για την έκταση που παίρνει η σχετική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Αον

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ.

1. Σημασία του έργου του 'Επιθεωρητού. σελ. 13.
2. Προέλευσις του 'Επιθεωρητού. σελ. 17.
3. Συμπεριφορά 'Επιθεωρητού προς Διευθυντού. σελ. 21.
4. Σταθερότης χαρακτήρος του 'Επιθεωρητού. σελ. 25.
5. Βασικαί προϋποθέσεις διά την άσκησην του λειτουργήματος του 'Επιθεωρητού. σελ. 32.
6. Προϋποθέσεις και τρόπος έκλογής 'Επιθεωρητών. σελ. 42.
7. Έκτασις του έργου του 'Επιθεωρητού. σελ. 52.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Βον ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ σελ. 55

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γον ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ

1. Συμφέρει εις την 'Εκπαίδευσιν ή διχοτόμησις του έργου του 'Επιθεωρητού εις Διοικητικόν και 'Εποπτικόν; σελ. 59.
2. Παρενθέσεις άλλωτριών έργων παρακωλύουν το έργο του 'Επιθεωρητού. σελ. 69.
3. Γραφείον 'Επιθεωρητού και υπεύθυνοι. σελ. 70.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δον ΕΠΟΠΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ

1. Έλεγχος μόνον σχολικών αποτελεσμάτων ή έποπτεία και καθοδήγησις; σελ. 74.
2. 'Εποπτεία και επιθεώρησις των σχολικών αποτελεσμάτων. σελ. 75.
3. Προσχολική και μετασχολική αγωγή. σελ. 83.
4. Προϋποθέσεις επιτυχίας του έργου της έποπτείας του 'Επιθεωρητού. σελ. 86.
5. Παιδαγωγικόν περιβάλλον. σελ. 91.
6. Το έργο του 'Επιθεωρητού ως σημερον τελείται. σελ. 97.
7. Επιμόρφωσις προσωπικού. σελ. 104.
8. Προπαρασκευή και διευθυνοίς παιδαγωγικών συνεδρίων. σελ. 108.
9. Βαθυτέρα αξία του επιθεωρητικού έργου. σελ. 110.
10. Αρχαί διέπουσαι την 'Επιθεώρησιν. σελ. 125.
11. Τι κυρίως παρατηρεί ο 'Επιθεωρητής κατά την επιθεώρησιν. σελ. 127.
12. Συζητήσεις 'Επιθεωρητού μετά Διδασκάλου. σελ. 132.
13. Αί θέσεις του 'Επιθεωρητού κατά την συζήτησιν. σελ. 135.
14. Το αντικειμενικόν πνεύμα κατά την επιθεώρησιν. σελ. 138.
15. Προπαρασκευή δι' έποπτεάν και επιθεώρησιν. σελ. 140.
16. Ο 'Επιθεωρητής πρέπει να μεταβαίνει αίφνιδιστικώς εις το Σχολείον; σελ. 143.
17. Γενικαί παρατηρήσεις άφορώσαι την 'Επιθεώρησιν. σελ. 150.
18. Είναι δυνατός ο καθορισμός των επισκέψεων του 'Επιθεωρητού; σελ. 153.
19. Η επιθεώρησις πρέπει να είναι λεπτομερής. σελ. 154.
20. Καιρός επιθεωρήσεως. σελ. 156.
21. Έμμεσοι υποδείξεις κατά την επιθεώρησιν. σελ. 156.

22. Έκθεσις περί του επιθεωρηθέντος. σελ. 157.

23. Βαθμολογία εκθέσεως. σελ. 159.

24. Βαθμολογική κλίμαξ. Πώς γίνεται ή βαθμολογία. σελ. 160.

25. Περιεχόμενον της εκθέσεως. σελ. 164.

26. Πότε και πού πρέπει να συντάσσεται ή έκθεσις. σελ. 167.

27. Αξία της εκθέσεως διά τον διδ. λον. σελ. 169.

28. Τα έπακόλουθα της εκθέσεως. σελ. 170.

29. 'Επικρίσεις κατά των υποκειμενικών εκθέσεων. σελ. 172.

30. Ένδικα μέσα κατά των διαβλητών εκθέσεων. σελ. 172.

31. Απόψεις διά την αποκατάστασιν του κύρους των εκθέσεων. σελ. 173.

32. Οδηγίαι προς σύνταξιν των εκθέσεων. σελ. 177.

33. Υπόδειγμα συντάξεως εκθέσεως. σελ. 179.

34. Υπηρεσιακή έκθεσις άρθρου 92 Ν. 1811)51. σελ. 187.

35. Η κοινοποίησις αποσπασμάτων εκθέσεων εν είδει έγκυκλίου, παράγων ποιοτικής ανυψώσεως των 'Εκπαιδευτικών. σελ. 188.

36. Δυσκολίαι εις το έργο του 'Επιθεωρητού. σελ. 192.

37. Συνέπειαι από μερικάς παραλήψεις του 'Επιθεωρητού. σελ. 194.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Εον ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ

1. Προέλευσις του Γενικού 'Επιθεωρητού. σελ. 197.

2. Έργα του Γενικού 'Επιθεωρητού. σελ. 198.

3. Ο Γενικός 'Επιθεωρητής κατά την άσκησιν του έργου του. σελ. 202.

«Όπως βλέπουμε ο κ. Γ. Ι. Αρχιμανδρίτης δεν αφήνει καμμιά λεπτομέρεια να του ξεφύγῃ. Έκείνο όμως που έχει μεγάλο ενδιαφέρον και που δεσπόζει ολόκληρο το βιβλίο αυτό είναι ή αγάπη προς κληρο το βιβλίο αυτό είναι ή αγάπη προς το δάσκαλο και ή αντίθεση του συγγραφέα μας προς κάθε μορφή εξεζητημένης επιθεωρήσεως. Από το παρακάτω απόσπασμα του προλόγου του οι συνάδελφοι θα αντιληφθούσιν περί τίνος πρόκειται.

«Παρακολουθώ τώρα τελευταίως, ότι το πρόβλημα, «περί του 'Επιθεωρητού, του έργου του και της συμπεριφοράς του προς τους διδασκάλους», άπασχολεί ζωηρότατα τους εκπαιδευτικούς μας, οι οποίοι και το προβάλλουν ως κύριον αίτημα,

ζητούντες την λύσιν του.

Το αίτημα αυτό μαρτυρεί τας άνησυχίας και τας ζητήσεις ενός κόσμου είκοσι χιλιάδων 'Εκπαιδευτικών, ενός κόσμου του οποίου, κατά κοινήν όμολογίαν, εξαρτάται ή εξέλιξις του και ή εξέλιξις της εκπαίδευσεως από την εύσυνείδητον και αντικειμενικήν έκτέλεσιν του καθήκοντος υπό του 'Επιθεωρητού. ... Η συζήτησις λοιπόν επί του προβλήματος τούτου διά μίαν εύνοϊκήν λύσιν και ένα καλόν προσανατολισμόν, μεγάλως θα ώφελήσῃ. Εφόσον δέ και εγώ διετέλεσα επί πολλά έτη ως διδασκαλος, ως 'Επιθεωρητής και από τριετίας ως Γεν. 'Επιθεωρητής, πιστεύω πως κάτι μπορώ να προσφέρω δι' εν εύνοϊκό άποτέλεσμα.

Παρά ταύτα ένιοι από τους 'Επιθεωρητάς μου, όταν ήρχοντο στο σχολείον μου, και αυτό έγένετο μία φορά στα δυο ή τρία χρόνια, είχαν ύφος σοβαρόν, έταστικόν, ήσαν δολγόλογοι και άφηναν με την στάσιν των να ύπονοούνται ελλείψεις εις το έργο των με μυστηριώδη πλαίσια, άπαντούσαν μονολεκτικά, εάν ελάμβανον το θάρρος να έρωτήσω κάτι — και γενικώς ή στάσις των μου άφηνε χάσμα.

Να έννοώ, ότι μεταξύ μας υπήρχε μέγα Έγώ στη συνειδήσιν μου είχα δημιουργήσει άλλην εικόνα διά τον 'Επιθεωρητήν.

Τόν ήθελα πρώτα πρώτα χαρούμενον και καλοπροαίρετον, να με άκούη με προσοχήν, να κατανοή τας δυσκολίας των συνθηκών της εργασίας μου, να με καθοδηγή και να μου υποδεκνή τας άδύνατα σημεία της εργασίας μου, να μου έπαινη τέλος τας προσπάθειάς μου και να με συμβουλεύη στο όλον μου έργο, να με ένθαρρύνη, να με ένθουσιάζη. Τόν ήθελα να τον νοιώθω ως ένα μέγαν την της μοναξιάς μου.

Έβλεπα πως περιορίζοντο στην έρευνα «τί γνώσεις κατέχον οι μαθηταί μου» και «άν άκολουθώ την καθιερωμένην στα χρόνια μου πορείαν του 'Ερβάριου, κατά τρόπον σχηματιστημένον». Η επιθεώρησις των λοιπών περιωριζέτο εις «έλεγχον διδασκτέας ύλης, εις την κατοχήν ή μη των γνώσεων

Βέβαια, ήμεis οι 'Επιθεωρηταί, πολλά σχεδιάζομεν ώραία και ύψηλά πράγματα, αλλά δεν έχομε την δύναμιν να τα πραγματοποιήσωμεν. Έκτελεσται είναι άλλοι, οί Διδάσκαλοι.

Όραίον πράγμα κάθε περιφέρεια να έχη ύψηλόφρονα 'Επιθεωρητήν, εργατικόν, τίμιον, δίκαιον, ειλικρινή, δημιουργικόν, μά εάν οί συνεργάται του είναι

αδιάφοροι ή δέν συντρέχουν τās προσπαθείας του, τότε τί μπορεί νά αποδώσῃ μόνος του;

Ο 'Επιθεωρητής εἶναι ὁ γενικός συντονιστής τῆς ἐπιτυχούς λύσεως τῶν προβλημάτων τῆς περιφέρειας του, ἀλλὰ ὁ ἐκτελεστής τοῦ ὅλου προγράμματος εἶναι ὁ Διδ)λος. Αὐτός δ ἡ μ ι ο υ ρ γ ε ῖ , π λ ά θ ε ι , ἔ ξ ε υ γ ε ν ῖ ζ ε ι καὶ ἔ ξ υ ψ ώ ν ε ι καὶ αὐτὸς πρέπει νά καταλάβῃ καλὰ τὴν θέσιν του καὶ τὸ σκοπὸν του εἰς τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικόν μας σύστημα.

Ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Γενικοῦ 'Επιθεωρητοῦ εἶδα καὶ τὸ ἔργον τοῦ 'Επιθεωρητοῦ, τὸ ἔργον ποῦ ἐξετέλεσα καὶ ἐγὼ ὑπευθύνως, ὅσον κατὰ τὴν γνώμην μου ἐπίστευα καλύτερον, καὶ κατέληξα πάλιν στὸ συμπέρασμα, ὅτι, ἐάν αἱ σχέσεις τοῦ Διδ)λου μετ' ὧν 'Επιθεωρητὴν δέν εἶναι ἀρμονικαί, ἐάν δέν γνωρίζῃ ὁ ἕνας μέχρι ποῦ ἐκτείνονται τὰ ὅρια τοῦ ἔργου του καὶ ὅ ποῦ ἀρχίζουν τοῦ ἄλλου, ἐάν κάποι παρεμβαίνει εἰς τὰς σκέψεις των, ἐάν ὁ ἕνας πρέπει νά εἶναι ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ἄλλος πρῶτος, ἐάν ἡ δ υ σ π ι σ τ ῖ α , ἡ κ ά χ υ π ο ψ ῖ α , ἡ ἀ ν ε ἰ λ ι κ ρ ῖ ν ε ι α , ἡ ἀ δ ι κ ῖ α π α ρ ε ἰ σ φ ρ ῶ η , τότε δέν δημιουργεῖται ἔργον ἱκανόν καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰς προσδοκίας τῆς Πολιτείας καὶ τοῦ 'Εθνικοῦ συμφέροντος.

Ὡς γενικός 'Επιθεωρητής εἶδα ἀκόμη τὸ μέτρον τῆς σκοπιμότητος ὡς πρὸς τὴν μεταχείρισιν τοῦ προσωπικοῦ, σχετικῶς εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, εἶδα χαρακτηριστικὰς διοικητικὰς πράξεις, εἶδα καὶ διέγνωσα ὑπεροψίαν εἰς τὴν συμπεριφορὰν μετὰ τοῦ προϊσταμένου καὶ ὑφισταμένου, ὑπολογισμούς, οὐχὶ θεθαίως ἐκ δόλου, ἀλλ' ἐκ μὴ ὀρθῆς ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων καὶ ἀδικαιολόγητον τέλος ἀπόστασιν μετὰ τοῦ Διδασκάλου καὶ 'Επιθεωρητοῦ. Εἶδα περιχαράκωσιν τοῦ «Εγὼ νενετόν», καὶ ἀντιθέτως «Εκδοσιν τοῦ 'Εγὼ τοῦ 'Επιθεωρητοῦ» εἰς σημεῖον φθορᾶς καὶ σήψεως...

Ὅλα αὐτὰ ποῦ ἐκτίθενται στὶς σελίδες τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ντοκουμέντου ἔζησε ὁ συγγραφεὺς ὡς διδ)λος, 'Επιθεωρητής καὶ Γεν. 'Επιθεωρητής. Τέλειος εὐάνδρου 'Ηπείρου ὁ κ. 'Αρχιμενάρχης, θαλαμῆνος μέσα ἀπὸ τὰς ἀποστολὰς τοῦ 'Ηπειρωτικοῦ Λαοῦ, διαπονημένος ἀπὸ τὰ ἀγνὰ 'Ηπειρωτικὰ ἥθη καὶ ἔθνη, ξεκίνησε ὡς διδ)λος ἀπὸ τὰς ἀποστολὰς τῆς Λάκκας - Σουλίου, ἐπεβλήθη

εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς στὸ διδασκαλικὸ κόσμον τῆς 'Ηπείρου καὶ τῆς Πατρίδας μας, κατέκτησε ἀργότερα τὴν θέσιν τοῦ 'Επιθεωρητοῦ καὶ ἀνῆλθε πολὺ γρήγορα στὴν ἐπίζηλη θέσιν τοῦ Γεν. 'Επιθεωρητοῦ. Ἡ ἐξέλιξίς του ἦταν πολὺ γοργή. Ἦρθε σὰν ἐπιστέγασμα τῆς ὅλης παιδαγωγικῆς καὶ συγγραφικῆς δράσεώς του. Πάντα ἀνήσυχος. Θυμοῦμαι —νεαρὸς δάσκαλος ὁ ὑποφαινόμενος μετ' ἑνα δυὸ χρόνια ὑπηρεσία στὸ Παλαιοχώρι Μπότσαρη τῶν 'Ιωαννίνων —τὸ κύρος τοῦ κ. 'Αρχ. ὅταν ὑπηρετοῦσε στὰ χωριά τῆς Λάκκας. Θυμοῦμαι τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ μᾶς τοὺς νεώτερους. Κάθε θράδῳ ἐπαιρνε τὸ τηλέφωνο νὰ μᾶς ρωτῇ—ὅλα ἐμᾶς τὰ νεαρὰ φυτανάκια —μήπως θέλουμε καμμιά ἐξυπηρέτησιν, καμμιά βοήθεια καὶ πάντα ἐμᾶς συμβούλευε νὰ βροῦμε γρήγορα τὸ δρόμον μας. Εἶναι ἡ ἐποχὴ ποῦ ὁ πεπειραμένος διδ)λος 'Ι. 'Αρχ. τελειοποιοῦσε καὶ ἐξηγγεῖλε τὸ πολύτιμο 'Αναγνώστηριόν του, ἑνα ἀπλὸ ἐποπτικὸ μέσο γιὰ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς πρώτης ἀναγνώσεως. Εἶναι ἡ ἴδια ἐποχὴ ποῦ ὁ νεαρὸς τότε ὑποφαινόμενος ἀρχίζε τὸν ἀγῶνα του μετ' ἀρθρα στὰ παιδαγωγικὰ περιοδικὰ «Εκπαιδευτικὰ Χρονικά» καὶ «Παιδαγωγικὴ» γιὰ τὴν ἐκλαίκευσιν τῆς ἰδεοπτικῆς ὁλικῆς μεθόδου στὴ χώρα μας. Ἦταν ἡ παλιὰ ὡραία μεσοπολεμικὴ ἐποχὴ τοῦ 1935—40, τότε ποῦ οἱ διδ)λοι κυνηγοῦσαν τὸ ἰδανικὸ καὶ ἐπιθεωρηταὶ σὰν τὸν Ταμπάκοπουλο, τὸν Εὐαγγελίδην, τὸν Τσαγκιῶ κλπ. χειροκρουτοῦσαν καὶ ἐνίσχυαν τὴν δασκαλικὴν πρωτοβουλίαν. Σήμερα ἡ πολιτεία ἔχει μαράνει τὸ ζῆλον τῶν συναδέλφων. Σὲ πολλοὺς γενιέται τὸ συναίσθημα τῆς φυγῆς 'Ο κ. 'Ι. 'Αρχ. μετ' ἑλπίδας ποῦ προτείνει, τονώνει τὴν πίστη τῶν διδ)λων στὸ θεῖο ἔργο τους καὶ ἀφήνει στοὺς ἐπιθεωρητάς—συνεργάτας του καὶ στοὺς ἄλλους ὡραῖες ὑποθήκες σωστῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς ὑφισταμένους τῶν ἔτσι ὥστε ἡ συνεργασία ἐπιθεωρητοῦ—Δασκάλου νὰ φέρει τὰ ἐπιδιωκόμενα ἀποτελέσματα.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. 'Ι. 'Αρχ. πρέπει νὰ διαβασθῇ ἀπὸ ὅλους, διδ)λους καὶ ἐπιθεωρητάς. Ἀποτελεῖ πολύτιμον ντοκουμέντον σὲ μιὰ ἀδιερῦνητη περιοχὴ τοῦ πολύμορφου ἔργου μας. Ἐμεῖς προσωπικὰ τοῦ ἀπευθύνουμε τὰ θερμὰ μας συγχαρητήρια γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ καθὼς καὶ γιὰ τὴν «Κωδικοποίησιν τῆς ἰσχυρῆς 'Εκπαιδευτικῆς Νομοθεσίας» τοῦ ποῦ τόσα ὡραῖα χρονάκια τῆς ζωῆς του ἀπερρόφησε. Τοῦ εὐχόμεστε δὲ νὰ ἔχει ὕγεια καὶ δύναμιν γιὰ νὰ μᾶς παραδώσῃ καὶ ἄλλα ἔργα ὑπὲρ τοῦ διδ)λου καὶ τοῦ 'Ελληνόπουλου.

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

V. ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

25. Φυσικὴ 'Ιστορία Γ' τάξεως	X. Πάτση	»	12
26. Φυσικὴ 'Ιστορία Δ' »	»	»	12
27. Φυσικὴ 'Ιστορία Ε' τάξ. (χωριστὴ)	»	»	12
28. Φυσικὴ 'Ιστορία ΣΤ' τάξ. (χωριστὴ)	»	»	12
29. Φυσικὴ 'Ιστορία Ε-ΣΤ' τάξ. (1ον ἔτος συνδ)λλας)	»	»	12
30. Φυσικὴ 'Ιστορία Ε-ΣΤ' τάξ. (2ον ἔτος συνδ)λλας)	»	»	12

VI. ΦΥΣΙΚΑ

31. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ-ΧΗΜΕΙΑ Ε' τάξεως Α.Χ. Πάτση δρ.	15
(Ἐγκριμένη διὰ τῆς ὑπαριθ. 80315/1955 Διαταγῆς Ὑπουργείου Παιδείας)	
32. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ-ΧΗΜΕΙΑ ΣΤ' τάξ. Α.Χ. Πάτση »	15
(Ἐγκριμένη διὰ τῆς ὑπαριθ. 80316/1955 Διαταγῆς Ὑπουργείου Παιδείας)	
33. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ-ΧΗΜΕΙΑ Ε-ΣΤ' (1ον ἔτος συνδιδασκαλίας Πέμπτης καὶ Ἑκτῆς τάξ.) Α.Χ. Πάτση »	15
(Ἐγκριμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 80315/1955 Διαταγῆς Ὑπουργείου Παιδείας)	
34. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ-ΧΗΜΕΙΑ Ε-ΣΤ' (2ον ἔτος συνδιδασκαλίας Πέμπτης καὶ Ἑκτῆς τάξ.) Α.Χ. Πάτση »	15
(Ἐγκριμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 80316/1955 Διαταγῆς Ὑπουργείου Παιδείας)	

VII. ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

35.	Μαθαίνω νὰ μετρῶ Α' τάξεως (ἔγχρωμο)	X. Πάτση	»	10
36.	Μαθαίνω νὰ μετρῶ Β' »	»	»	10
37.	Ἀριθμητικὴ με εἰκόνες Γ' τάξεως	»	»	10
38.	Ἀριθμητικὴ με εἰκόνες Δ' »	»	»	10
39.	ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ Ε-ΣΤ' τάξ. Π. Μυλωνάκου (Ἐγκειρισμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 61452/1952 Δ/γῆς Ὑπουργ. Παιδείας)	»	»	15
40.	ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ Ε-ΣΤ' τάξ. Στρατὴ Παπαδάκη (Ἐγκειρισμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 61452/1952 Δ/γῆς Ὑπουργείου Παιδείας)	»	»	15
41.	ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ Ε-ΣΤ' τάξεως Α.Χ. Πάτση (Ἐγκειρισμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 61452/1952 Δ/γῆς Ὑπουργ. Παιδείας)	»	»	14

VIII. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

42.	Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος Γ-Δ' (ἐγχρωμὴ)	X. Πάτση	»	15
43.	ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ Ε' τάξ. Β. Οἰκονομίδης		»	15
	(Ἐγκριμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 71658/1955 Δ/γῆς Ὑπουργείου Παιδείας)			
45.	ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤ' τάξεως Α. Χ. Πάτση		»	15
	(Ἐγκριμένη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 71658/1955 Δ/γῆς Ὑπουργ. Παιδείας)			

IX. ΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΟΥ

46. Ἀγωγή πολίτου Ε' τάξεως	X. Πάτση	»	12
47. Ἀγωγή πολίτου ΣΤ' »	»	»	12

X. ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΑ (ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ)

(τάξεις Γ' καὶ 1ον ἔτος συνδ)λλας)

48. Πατριδογνωσία-πατριδογραφία (ἑνα τεῦχος γιὰ κάθε γεωγρ. διαμέρισμα)	Δρχ.
(συνέχεια ὀπισθεν)	

ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΤΡΙΠΛΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ (ΑΤΟΜΙΚΟΙ)

	Δρχ.
1. Τριπλός χάρτης τῆς Ἑλλάδος	» 5
2. Τριπλός χάρτης τῆς Εὐρώπης	» 5
3. Τριπλός χάρτης τῆς Ἀσίας	» 5
4. Τριπλός χάρτης τῆς Ἀφρικῆς	5
5. Τριπλός χάρτης τῆς Ἀμερικῆς	» 5
6. Τριπλός χάρτης τῆς Αὐστραλίας	» 5
7. Τριπλός χάρτης παγκόσμιος (νέος)	» 5

ΤΡΙΠΛΟΙ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ (ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ)

	Δρχ.
1. Τριπλός χάρτης Κύπρου	8
2. Τριπλός χάρτης Κρήτης	» 8
3. Τριπλός χάρτης Πελοποννήσου	» 8
4. Τριπλός χάρτης Στερεᾶς Ἑλλάδος	» 8
5. Τριπλός χάρτης Μακεδονίας - Θράκης	» 8

ΜΕΓΑΛΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΑΝΑΡΤΗΣΕΩΣ (ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ)

	Δρχ.
1. Μεγάλος Γεωφυσικός Ἑλλάδος (1,50X1,05) Πανόδετος	150
2. Μεγάλος Πολιτικός Ἑλλάδος (1,50X1,05) »	» 150
3. Μεγάλος Γεωφυσικός Εὐρώπης (1,50X1,05) »	» 150
4. Μεγάλος Πολιτικός Εὐρώπης (1,50X1,05) »	» 150
5. Μεγάλος Γεωφυσικός Ἀσίας (1,50X1,05) »	» 150
6. Μεγάλος Πολιτικός Ἀσίας (1,50X1,05) »	» 150
7. Μεγάλος Τριπλός Ἀμερικῆς (1,50X1,05)	» 150
8. Μεγάλος Τριπλός Ἀφρικῆς (1,50X1,05)	» 150
9. Μεγάλος Τριπλός Αὐστραλίας (1,50X1,05)	» 150
10. Μεγάλος Παγκόσμιος Χάρτης (τριπλός) 1,50X1,05) »	» 150
11. Χρονολογικός παραστατικός χάρτης Ἑλληνικῆς ἱστορίας	» 70

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Ἐκυκλοφόρησαν οἱ πέντε πρῶτοι τόμοι
Ὁλόκληρον τὸ ἔργον ἀποτελεῖται ἀπὸ ΔΕΚΑ (10) τόμους

Ἐκαστος τόμος χρυσόδετος δραχμαὲς 120
Τιμὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου 1200

Παράτηρήσεις

- Μελλοντικὰ ἡ ἀξία ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου θὰ αὐξηθῇ.
- Ἐπωφεληθῆτε τῆς εὐκαιρίας νὰ τὸ ἀποκτήσετε μὲ τὴ μικρὴ αὐτὴ ἀρχικὴ τιμὴ.
- Οἱ σχολικαὶ Ἐφορεῖες προπληρώνουν ὁλόκληρον τὸ ἔργο καὶ παραλαμβάνουν τοὺς πρῶτους πέντε ἐκδοθέντας τόμους, τοὺς δὲ ὑπολοίπους, ἐφόσον τὸ προπλήρωσαν, τοὺς παραλαμβάνουν μὲ τὴν αὐτὴ τιμὴ, ἔναν πρὸς ἕναν καθὼς δὰ ἐκδίδονται.
- Οἱ διδάσκαλοι, οἱ γονεῖς καὶ οἱ μαθηταὶ δύνανται νὰ προμηθεύωνται τὸ ἔργον εἴτε ὁλόκληρον εἴτε τόμον πρὸς τόμον μὲ τὴν κάθε φορὰ τρέχουσαν ἀξίαν του. Ὅσοι τὸ προπληρώσουν ἐξασφαλίζουν τὴν ἴδια τιμὴ γιὰ ὅλο τὸ ἔργο ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ μελλοντικὴ τιμὴ του.
- Ὁ τόμος Ε Λ Λ Α Σ δὰ ἐκδοθῇ χωριστὰ ἄνευ ἀριθμήσεως.
- Δ)λοὶ μελετήσατε μὲ προσοχὴ τὸ περιεχόμενον τῆς σελίδος 18.

ΕΓΓΡΑΦΗΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΣΤΗ Μ.Ε.Ν.—ΕΓΓΡΑΨΑΤΕ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ — ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ — ΤΟΥΣ ΓΝΩΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΥΣ ΣΑΣ